

Het Bruuijsel

Vogelwacht Uden
Meer dan alleen vogels kijken

- Voorzitter** : Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28 - 5401 PK Uden
Tel.: 0413-269804
- Secretaris** : José Escher
Kruisstraat 13 - 5388 CH Nistelrode
Tel.: 0412-650180
- Penningmeester** : Anita van den Acker
Raam 523 - 5403 TM Uden
Tel.: 0413-253151
- Bestuursleden** : Peter van de Braak, Jacques Raats en John Opdam
- Bankrelatie** : ABN-AMRO Uden, IBAN rekeningnr.: NL93ABNA 060.99.68.254

♫HET BRUUIJSEL♫- nummer 4 - 2013

- Redactieleden** : Liesbeth Verkaar, Mignon van den Wittenboer,
Jan-Willem Hermans, John Hermans en Peter Noy.
- Typewerk + correctie:** Tineke Huijs
Plantsoen 30, Heesch
Tel.: 0412-451911
E-mail: tenphuijs@home.nl
- Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1a, Heeswijk-Dinther
Tel.: 0413-785338
E-mail: mignonwittenboer@hotmail.com
- Eindredactie + kopij** : Peter Noy
Eikenwal 186 - 5403 KD Uden
Tel.: 0413-251691
E-mail: pknoy@hetnet.nl
- Drukwerk + omslag** : Graphiset B.V. te Uden.
- Samenstelling** : Graphiset B.V. te Uden.
- Verspreiding** : Lies Schoenmakers (coördinatie), Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

♫HET BRUUIJSEL♫verschijnt 4x per jaar in een oplage van 300 exemplaren (incl. links)

- Clubgebouw** : De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden (bij Kinderboerderij)
Tel.: 0413-250047
- Website Vogelwacht** : www.vogelwachtuden.nl **E-mail:** info@vogelwachtuden.nl

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt, voordat we daar toestemming voor hebben gegeven.
Men dient dan wel het Bruuijsel als bron te vermelden.

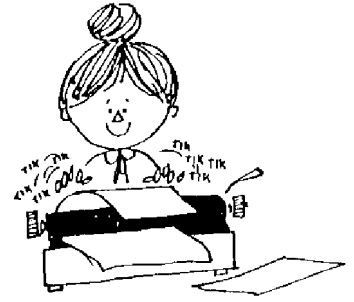
Inhoudsopgave

Colofon.....	Redactie	01
Inhoudsopgave	Redactie	02
Van de Redactieé	Redactie	03
Mededelingen Bestuuré	José Escher	04
Recept voor een Vogelwacht Jubileumtaart.....	Mignon van den Wittenboer	05
Herfstexcursie Schiermonnikoog 2013 inleiding	John Hermans	08
Schiermonnikoog, zaterdag 5 oktober.....	John Hermans	08
Schiermonnikoog, zondag 6 oktober	Henk Arnoldussen	10
Schiermonnikoog, maandag 7 oktober.....	Tonny Vlamings	12
Schiermonnikoog, dinsdag 8 oktober.....	Tonny Vlamings	13
Schiermonnikoog, woensdag 9 oktober	John Hermans	14
Vogelwaarnemingen excursie Schiermonnikoog 2013.....	Jan Verhoeven	16
Natuurpad Groenhoeve november 2013	Liesbeth Verkaar	17
Dramatisch seizoen voor de Kerkuilen in 2013.....	John Opdam	18
Leerzame excursie naar de Maasheggen bij Oeffelt	Marlies Noy	22
Geslaagde dialezing Koos Dansen in De Groenhoeve.....	Frans van der Linden	24
JeugdVogelwachté ðEidooierô.....	Peter van de Braak	24
Sperweruil gespot in Zwolle.....	Peter van de Braak	28
Wetenswaardighedené	John Hermans	29
Vogel in de Maashorsté ðde Grote Pieperô.....	Jan-Willem Hermans	33
Jaarverslag werkgroep Nestkasten 2013	Leo Ballering	34
Huiszwaluwactie voorjaar 2014	Mignon van den Wittenboer	38
Vogelwacht Uden goes Tarifa (Zuid-Spanje).....	Jan-Willem Hermans	40
Spectaculaire dia-avond éeigen werkôin De Groenhoeve.....	Marlies Noy	50
In gesprek meté ðGerrit van Eenbergenô.....	Liesbeth Verkaar	51
Slechtvalken op Petruskerk Uden zijn blijvers.....	Martien van Dooren	54
Oeverzwaluwwerkgroep wordté	Redactie	55
Resultaten regionale Tuinvogeltelling	Arend Vermaat	56
De Maashorst in beweging	Jan-Willem Hermans	57
Bespreking IVN en Vogelwacht Uden.....	José Escher	60
Bijzondere Waarnemingen	Peter van de Braak	61
Najaarstrektelling 2013: weer nieuwe records	Mignon van den Wittenboer	62
Halve dag excursie naar de Osse Polder	Ria de Vent	66
Sovon viert veertigjarig bestaan	Martien van Dooren	67
Nationale Natuurwerkdag.....	Jan-Willem Hermans	68
Vogelwacht - Winkel	Koos Doorten	69
Advertenties.....	Redactie	70

Let op: Sluitingsdatum KOPIJ voor het volgende Bruujsel is op 15 februari 2014

Van de Redactie

De Sperweruil is een stoïcijnse soort. Uilen hebben toch al die naam, maar deze soort is kampioen. Was hij verdwaald vanuit het hoge noorden? Of ging hij zijn hongerige maag achterna naar voedselrijkere gebieden, wie zal het zeggen? Op 24 november verscheen hij plotseling in de omgeving van Zwolle. Hij moet niet geweten hebben dat Facebook, Twitter en dDe Wereld Draai Door bestaan. Want zijn verschijning was een gebeurtenis met nieuwswaarde van de orde van het achtuurjournaal. Hoeveel berichtjes op Twitter en Facebook zullen over hem of haar zijn gegaan? Als je de foto's ziet, dan heeft hem dat allemaal koud gelaten. Rustig heeft hij de nieuwsgierigheid en kijk- en kiekverzamelwoede van de Nederlandse vogelaar over zich heen laten komen. Hij nam voor de ogen van het publiek met kijkers en scopen rustig de tijd om een muisje te vangen en op te eten. Alle gekheid op een stokje, voor de verzamelende vogelaar was dit een unieke mogelijkheid om deze soort te zien. Dankzij internet kon iedereen die dat wilde, daarvan genieten en dankzij het stoïcijnse karakter lijkt hij daar niet onder geleden te hebben. Peter van de Braak van Vogelwacht Uden was een van die vogelaars, die ons mee naar Zwolle neemt.

Sperweruil met muis
(foto Martien van Dooren)

Geen nationaal nieuws, maar eigenlijk nog belangrijker is de informatie over onze eigen Kerkuil. Je leest in het Uilenjaarverslag de keten van gevolgen: minder vruchten en bessen aan de bomen, minder muizen en dus minder Kerkuilen. Niet een klein beetje minder, maar dramatisch minder. Je proeft het belang van jarenlange observatie en monitoring. Toch is het geen drama, dat is wat wij er met ons emotioneel brein van vinden. Deze soort zal zich herstellen en het aantal broedgevallen en jonge Kerkuilen zal altijd corresponderen met het voedselaanbod. Je mag wel hopen, dat het herstel komend jaar al zal zijn. Het is niet erg als je van het zien van een Kerkuil met jongen blij wordt. Dat is een gezonde menselijke emotie.

Natuurverslaggevers van het beste soort hebben we in eigen huis. Lambert Cox gaf ons een fantastische inkijk in het leven van de IJsvogel. Met eindeloos geduld en vakmanschap bracht hij een koppel IJsvogels in beeld, dat achtereenvolgens drie legsels groot bracht. Gerrit van Eenbergen liet de zaal huiveren en ademloos kijken naar zijn 3D-beelden. Een muis die echt van het scherm loopt en alle kleuren en details van insecten en planten. Dit zijn natuurverslaggevers van grote klasse die inderdaad een groter podium verdienen dan alleen de Groenhoeve.

Er is nog een bijzondere waarneming gedaan, die niet in het nieuws is gekomen. Deze bijzondere soort is gezien in Heeswijk-Dinther, maar komt ook daarbuiten voor. Het is de dTaartmeesd In dit nummer lees je in het recept van Mignon van den Wittenboer hoe je een vogeltaart kunt maken van vet, zaden, noten en vruchten. Grote kans, dat als jij ook zo'n taart maakt, deze soort daarvan zal komen snoepen. De winter is er en zet het vogelvoer maar buiten. Zorg wel voor het goede vogelvoer: zonder zout. Vogelsoorten leren snel. Vorig jaar snoepten alleen de mezen bij ons uit de pot met vogelpindakaas. Dit jaar is de eerste pot na een week al leeg. De merel durft nu ook. Als de Duiven nu maar niet dat kunstje leren. Maar wat zou dat ook, een klein beetje evolutie in onze tuin mag best. Veel leesplezier gewenst met dit superdikke Kerstbruujssel. ©

Wij wensen iedereen sfeervolle feestdagen en een gezond en vogelrijk 2014!

Mededelingen Bestuur

Op het moment dat ik dit schrijf staat december nog voor de deur. Het is druilerig herfstweer en wat mij betreft zou het wel mogen gaan vriezen. Met mooi helder vriesweer in de Maashorst wandelen. Hopelijk duurt dat niet al te lang meer. Dit jaar is december niet de drukste maand binnen onze vereniging en helaas gaat de dia-avond eigen werk niet door. Dat is natuurlijk wel jammer, want meestal zijn deze avonden erg geslaagd. Dus als je mooie natuuroptnames hebt die ook voor andere natuurliefhebbers de moeite waard zijn, neem dan contact op met Jacques Raats. Hij helpt je hier graag bij. Leg de lat niet te hoog, we weten dat niet iedereen optnames met de kwaliteit van een professional heeft. In december gaan we als vereniging voor het eerst meedoen aan de 'Ujese kwis' Dat heeft weinig tot niets met vogelen te maken, maar zoals de slogan in ons logo al zegt: *‘Vogelwacht Uden; meer dan alleen vogels kijken’*. We verwachten dat het een gezellige avond gaat worden.

Terugkijken op dit jaar

We hebben het afgelopen jaar een aantal bijzondere gebeurtenissen meegemaakt. Het 30-jarig jubileum van onze vereniging hebben we op 17 augustus in de Groenhoeve gevierd onder het genot van een gezellige barbecue, er is een nieuwe website met een nieuw logo tot stand gekomen waar we bijzonder trots op zijn en we waren in februari gastheer voor de Oost Brabantse Vogeldag. De vogelvierdaagse in mei heeft weer veel belangstellenden getrokken waaronder zelfs Omroep Brabant. Dit leverde een mooi item op met onze voorzitter Jan-Willem Hermans. Prima publiciteit voor onze vereniging en de Maashorst in zijn algemeen. Naast de succesvolle Hemelvaartexcursie in Overijssel hebben we in 2013 twee geslaagde buitenlandexcursies gehad: Turkije en Tarifa (zie het verslag in dit Bruujssel). En op dit moment kijken we al weer uit naar de meerdaagse excursies in 2014 die naar het Lauwersmeer (Friesland) en Eilat (Israël) gaan. De inschrijving voor Eilat was in een mum van tijd vol. Het geeft weer aan hoe populair deze reizen zijn. Als bestuur zijn we erg opgetogen over de toekenning van de subsidie voor verdere uitbreiding en ontwikkeling van de Maashorst als natuurgebied. Meer uitleg hierover vindt u elders in dit Bruujssel.

Vooruitkijken naar 2014

Voor 2014 hebben we in overleg met het IVN besloten om de dialezingen gelijk te verdelen over dinsdag- en donderdagavonden. Dit op verzoek van vele leden die nooit op donderdagavond kunnen. Op deze manier krijgen ook zij de kans om deze avonden bij te wonen. Uiteraard staan de gebruikelijke dagexcursies weer op het programma en zal ook de Vogelvierdaagse weer worden georganiseerd. De piepcursus zal in 2014 een nieuw jasje krijgen waarbij John Hermans na vele jaren (waarvan de meesten samen met Jan Verhoeven) het stokje heeft overdragen aan Bart Gras.

Nieuwe leden

De volgende nieuwe leden worden van harte welkom geheten in onze vereniging: Annemarie van der Hout uit Uden en Wilma Verwegen uit Volkel.

Welkom!

Namens het bestuur wens ik alle leden hele fijne feestdagen en een voorspoedig 2014 toe! We zien u graag bij de activiteiten in 2014, te beginnen met de nieuwjaarsreceptie op 5 januari in de Groenhoeve. Het zou fijn zijn wanneer we daar iedereen kunnen begroeten.

Namens het bestuur,
José Escher

Recept voor een Vogelwacht Jubileumtaart

Het jubileumjaar van de Vogelwacht zit er bijna op en onze leden zijn daarin een paar keer getrakteerd op taart en ander lekkers. Maar zonder vogels geen Vogelwacht, dus tijd om ook de vogels eens op gepaste wijze te verwennen. Een regenachtige dag in het najaar is een mooie gelegenheid om (met de kinderen) een vogeltaart te maken. Zo'n gedecoreerde taart staat mooi op de tuintafel maar trekt ook tal van vogels aan die er wekenlang heerlijk van smullen. Door verschillende soorten voer toe te voegen maak je de taart voor diverse vogels aantrekkelijk. Moeilijk om te maken is het zeker niet: met onderstaand recept kan het eigenlijk niet mislukken.

Wat heb je nodig:

- Één of meerdere vormen om de taartbasis in te maken, bijvoorbeeld een springvorm, puddingvorm of cakevorm. Maar ook hittebestendige plastic bakjes zijn bruikbaar;
- Een stevige schaal of bijvoorbeeld boomschijf om de taart op te zetten;
- Blokken plantaardig frituurvet (voor onderstaande taart zijn er acht gebruikt);
- Voor in het frituurvet: vogelzaden, graan, gedroogde meelwormen, zoutloze pinda's, gedroogde cranberry's, rozijnen, zonnebloempitten of gepelde pinda's;
- Eetbaar decoratiemateriaal: doppel-pinda's, halve walnoten, beukenootjes, sierappeltjes, gemalen kokos, verse cranberry's, gedroogde appel, trosgierst of lijsterbessen;
- Eventueel levensmiddelenkleurstof die geschikt is voor vette vloeistoffen.

De basistaart

Smelt in een grote pan de blokken frituurvet, neem zodra ze gesmolten zijn de pan meteen van het vuur en roer er de zaden of andere ingrediënten naar keuze door. Roer het regelmatig door totdat het vet iets begint te stollen en giet het dan in de vorm. Als de zaden of vruchten teveel naar de bodem zakken kun je het mengsel tijdens het stollen nogmaals doorroeren. Zaden zakken vaak naar de bodem terwijl meelwormen juist blijven drijven. Door verschillende dingen door elkaar te gebruiken krijg je vanzelf lagen. Maar je kunt natuurlijk ook een laag van een paar centimeter vet en zaden in een vorm gieten, hard laten worden en dan pas de volgende laag erin gieten. Zo is het ook mogelijk verschillende kleuren vet op elkaar te stapelen.

Frituurvet dat over is, kun je met een volgend blok vet opnieuw smelten en weer andere ingrediënten toevoegen. Zelf vul ik meestal eerst een grote springvorm met frituurvet en zaden, dan een kleine springvorm met vet en vruchten en tot slot een puddingvorm met vet en bijvoorbeeld meelwormen voor de insecteneters.

Als de mengsels hard zijn (door ze in de diepvries te zetten gaat het sneller) haal je de taart uit de vorm. Door de vorm even aan de buitenkant af te spoelen met heet water laat de taart makkelijk los. Plaats de taart op een schotel en stapel er de kleinere taarten bovenop. Holle ruimtes in de taart kun je opvullen met doppinda's, zodat de volgende laag toch voldoende steun krijgt.

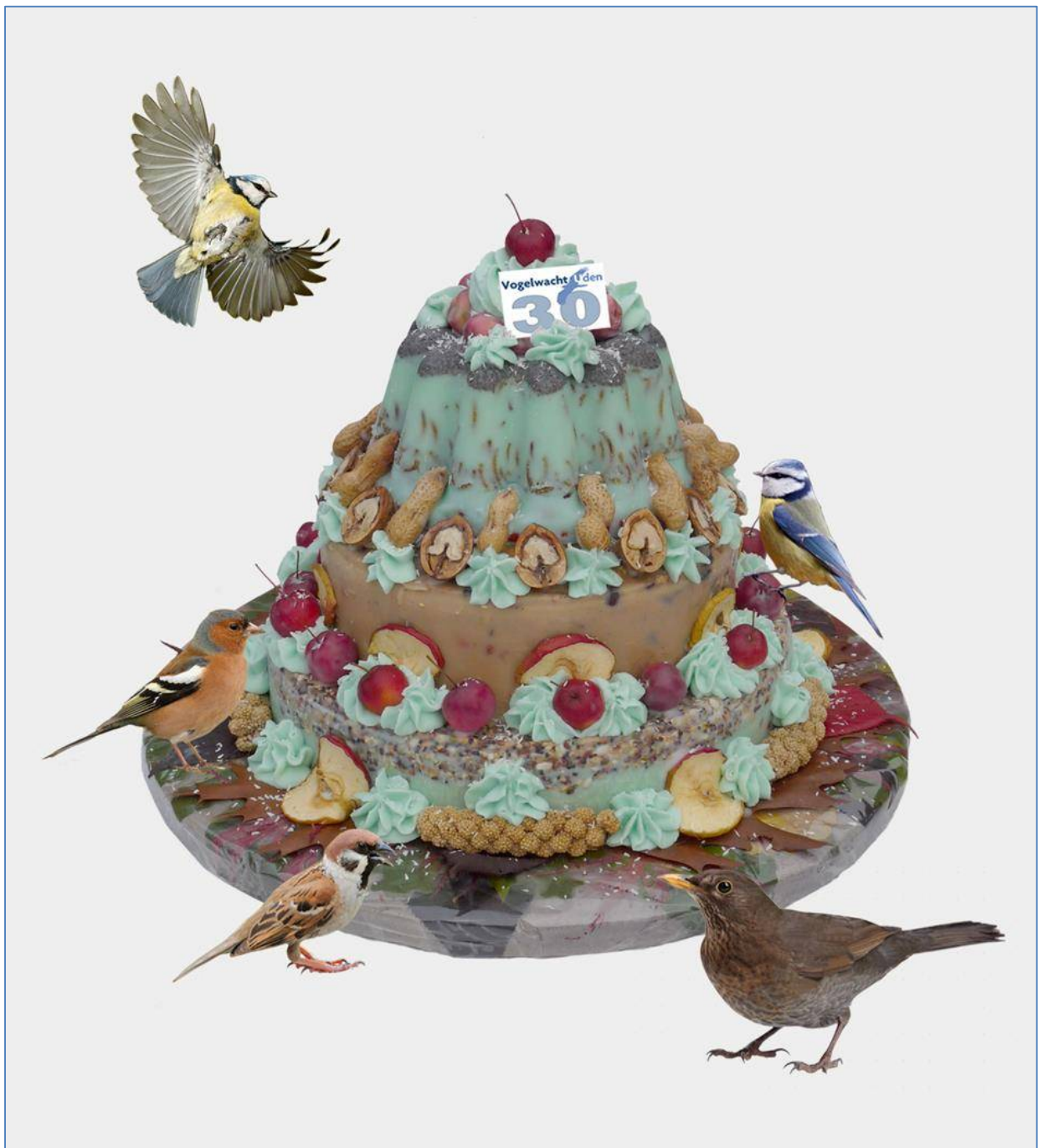

Door veel verschillende soorten vogelvoer toe te voegen maak je de taart aantrekkelijk voor zowel zaad-, vruchten- als insecteneters. (foto Mignon van den Wittenboer)

Decoreren

‘Slagroom’ maak je door frituurvet te smelten en weer te laten stollen tot hij bijna hard is. Als je er regelmatig doorheen roert, krijgt het een mooie egale structuur. Met wat druppels eetbare kleurstof kun je er een kleur aan geven en met een slagroomspruit spuit je mooie toeven op de taart. Let er wel op dat de kleurstof geschikt is voor vette vloeistoffen. De kleurstof die voor marsepein en fondant gebruikt wordt, is dat meestal niet, die voor chocolade wel.

Ook kun je er noten, pinda's en bessen op lijmen; als lijm gebruik je een restje gesmolten vet en een bakkwastje. Walnoten kun je een beetje kraken tot je een mes tussen de twee helften kunt schuiven en dan doorsnijden. Maar veel vogels kunnen ook wel met een hele noot uit de voeten. Als sierappeltjes geen steeltje meer hebben, prik ik ze even aan een cocktailprikkertje en doop ze even in het vet zodat ze langer houdbaar blijven.

Het vogelfeest kan beginnen! (foto en bewerking Mignon van den Wittenboer)

Tot slot strooi ik wat geraspte kokos op de taart zodat het lijkt of hij wat berijpt is. Mocht je bang zijn dat de taart 's nachts ongedierte aantrekt: plaats er dan een plastic emmer overheen die je overdag weghaalt. De taart die vorig jaar op onze tuintafel stond werd vaak tegen de avond door een groep van twaalf Staartmezen bezocht; sindsdien hier stevast 'taartmezen' genoemd. De taart zorgt voor weken vogelkijkplezier op de tuintafel maar is natuurlijk ook heel leuk als cadeau voor een natuurliefhebber. Ik hoop dat binnenkort meer leden met hun tuinvogels een jubileumfeestje vieren!

Mignon van den Wittenboer

Herfstexcursie Schiermonnikoog (5 t/m 9 oktober 2013)

Inleidingé door John Hermans

Ook dit jaar heeft het bestuur niet stilgezeten en allerlei voorbereidingen getroffen voor een herfstexcursie naar Schiermonnikoog. Totaal hebben zich 23 personen opgegeven voor deze reis, Stijn is wel een dag later gekomen omdat hij nog verplichtingen had. We hebben tijdens deze dagen geen drup regen gezien en enkele dagen was het nog 20° C. Ook de wind was nagenoeg niet aanwezig zodat het eindelijk eens een keer niet ploeteren was tegen de wind in. Totaal hebben we 112 soorten gezien, wat iets minder is dan we gewend zijn. Soorten als Klapekster, IJsgors, Strandleeuwerik, Kramsvogel, Zeekoet, Kleine en Grote Jager ontbraken. Misschien is het mooie weer hier debet aan, maar het kan ook zijn dat men later vertrekt omdat de meeste vogels door het slechte voorjaar later begonnen zijn met broeden. Toch hebben we ook enkele mooie soorten weer gezien zoals Bladkoning, Roodhalsgans (zelfs zes exemplaren), Dwerggans, Sneeuwgorst en Baardmannetje.

De deelnemers

Henk Arnoldussen, Tiny van Boekel, Martien van Dooren, Tiny van den Elsen, Dieny Fleuren, Stijn van Gils, John Hermans, Petra Hermens, Conny Koenen, Chris van Lieshout, Theo Peters, Livonne Rommers, Harry Rooyackers, Lies Schoenmakers, Jan van den Tillaart, William van der Velden, Marga Verduin, Jan Verhoeven, Arend Vermaat, Theo en Dorien Versteegden en Peter en Tonny Vlamings.

Zaterdag 5 oktober 2013 (door John Hermans)

Al vroeg op, om vijf uur kwamen Harry en Tiny bij mij thuis en togen we naar de Groenhoeve. Hier stonden de meeste Schiermonnikooggangers al te wachten. Marga kwam nog bij mij in de auto en met zes auto's vertrokken we richting Lauwersoog. Door het vroege vertrek heb je het voordeel dat er nauwelijks verkeer is en al ruim voordat de boot vertrok hadden we alles al geregeld, zoals de auto wegzetten en tickets kopen. Het was een beetje mistig, maar de mist trok al snel op en maakte plaats voor fantastisch weer. Gelukkig bleef dat alle dagen zo. Ik ga nu al zo'n dertig jaar elke herfst naar een Waddeneiland maar heb nog nooit zo'n mooi weer gehad met zo weinig wind. We hebben met enkele personen de gehele reis buiten op de boot gestaan waarbij we al enkele Eidereenden en Smienten zagen. Bij de haven aangekomen zagen we drie Boerenzwaluwen voorbij vliegen op weg naar het vaste land, meteen al scoren want het valt niet mee om nog Boerenzwaluwen te zien rond deze tijd. In de haven konden we onze bagage kwijt bij firma Soepboer (fietsenverhuurder), maar door een misverstand kregen we hier geen fietsen.

***De hele reis buiten op de boot
(foto's Martien van Dooren)***

We moesten ze in het dorp gaan ophalen: een wandeling van zo'n drie kilometer.

Toch was dit niet zo'n probleem want hierdoor konden we al meteen gaan vogelen. Tussen een grote groep Brandganzen zaten drie Roodhalsganzen, in mijn ogen de mooiste gans die er is. De Roodhalsganzen broeden net als de Brandganzen op de Siberische toendra. Het gros van de Roodhalsganzen overwintert in Roemenie en Bulgarije, maar elk jaar komen er wel enkele exemplaren tussen groepen Brandganzen hier terecht. Totaal zaten er nu zes Roodhalsganzen op Schiermonnikoog. Bij het dorp aangekomen zagen we nog een Zwarte Roodstaart, ook dit zal een van de

laatste waarnemingen zijn, want ze gaan allemaal naar Frankrijk en Spanje om daar te overwinteren. Na een omweg kwamen we bij de fietsenverhuurder en konden we eindelijk naar ons onderkomen, de Oorsprong, een vakantieboerderij waar grote groepen ondergebracht kunnen worden. Hier hadden we een drietal ruimtes tot onze beschikking zodat vrijwel iedereen onder in het stapelbed kon slapen en de bagage gemakkelijk boven kwijt kon. Samen met Henk, Jan van den Tillaart, William, Lies en Arend zijn we eerst boodschappen gaan doen, want in de Oorsprong is alles zelfvoorzienend. Gelukkig werden de boodschappen netjes bezorgd zodat we er niet veel moeite voor hoefden te doen en zo al snel weer konden gaan vogelen.

We zijn meteen naar de kust gereden waar we enkele Jan-van-Genten zagen. Verder was er op zee niet veel te zien en daarom hebben we een eind door kort gras langs het strand gelopen. Hier zaten veel Graspiepers. Plotseling vloog er voor Jan zijn voeten een Bokje weg om snel weer in te vallen. 'Watersnip' werd er geroepen, maar aan het gedrag kun je al zien dat het een Bokje is, hetgeen werd bevestigd door de korte snavel. (duidelijk een kortere snavel dan een Watersnip). Na de zee zijn we door de duinen naar de Westerplas gefietst. Hier heeft Natuurmonumenten een prachtige schuilhut gebouwd zodat je op enkele meters afstand kunt genieten van Slobeenden, Pijlstaarten en Smienten. Deze drie soorten waren talrijk aanwezig met honderden exemplaren. Verder zaten er nog acht Lepelaars, een adult en zeven jonge Lepelaars. De jonge Lepelaars hebben een iets andere tekening op de snavel, maar vooral de zwarte toppen van de vleugels zijn kenmerkend voor jonge Lepelaars. Verder zagen we nog enkele Futen, een Dodaars en enkele Krakeenden. Aan het wad bij de jachthavenpier zaten acht Kleine Zilverreigers. Het is niet helemaal een wet van meden en perzen, maar de Kleine Zilverreiger is over het algemeen zout gerelateerd terwijl de Grote Zilverreiger veel meer zoet gerelateerd is. Bij ons in de omgeving zien we dan ook uitsluitend Grote Zilverreigers.

Veel elektrische fietsen dit jaar

Hoe zet je zo'n ding nu vast?

Teruggekomen bij de Oorsprong werden we door Jan Verhoeven er nog attent op gemaakt dat er in het weiland bij de Oorsprong tussen de honderden Brandganzen een Dwerggans zat. Na even zoeken werd de Dwerggans gevonden. De Dwerggans overwinterde oorspronkelijk veelal in Midden Europa maar men heeft in Noord-Zweden een herintroductie van de Dwerggans opgezet waarbij Brandganzen in het begin de pleegouders waren. De Brandganzen overwinteren over het algemeen in Nederland zodat op deze manier de Dwergganzen bij ons terecht komen. De laatste jaren zie je ze altijd in de winter in de kop van Noord-Holland. Gezien het feit dat deze Dwerggans tussen de Brandganzen zat, kun je concluderen dat het waarschijnlijk een exemplaar is dat in Noord-Zweden thuis hoort. De Dwerggans is moeilijk te onderscheiden van de Kolgans, maar zijn gele oogring is het beste kenmerk. Met de telescoop konden we dit mooi zien.

De catering kwam keurig op tijd om 19.00 uur en de kip met kerrie en rijst smaakte goed. Na het gebruikelijke kaartspel en enkele flesjes bier of ander sap zijn we gaan slapen. Ik kreeg van Arend te horen dat ik nauwelijks het kussen geraakt had of ik sliep al.

John Hermans

Welke vogels vandaag gezien?

Zondag 6 oktober 2013 (door Henk Arnoldussen)

Mijn kamergenoten Chris, William, Jan Verhoeven en Jan van den Tillaart waren die nacht in diepe rust. Geen gesnurk of andere geluiden gehoord. Zelf tweemaal wakker geworden als gevolg van de Brabantse biertjes die ik had gedronken. Om half zeven was ik echter klaarwakker en bleef ik nog even liggen tot de wekker van Jan Verhoeven afging. Vlug wassen, scheren, aankleden en naar buiten met z'n allen om van de zonsopgang te genieten. De vogels waren ook al wakker en we genoten alvast voor we gingen ontbijten. Een heerlijk ontbijt met grote keus aan beleg inclusief krentenbollen en echt Fries suikerbrood. Even later voegden zich John en Arend bij ons groepje en vertrokken we per fiets naar de Berkenplas midden in het bos gelegen. Ik bleef bij de fietsen als oppas en zag daar een groepje Staartmezen, een Tjiftjaf, een Waterhoen en Wilde Eenden. De anderen liepen een rondje Berkenplas.

Naar het strand op zoek naar Jan-van-Genten

De tocht werd voortgezet naar een grote Duitse bunker waar een Sperwer de andere vogels deed opjagen. Beneden zat een bijna witte Buizerd in een boom. De Zwartkopjes lieten zich ook goed zien.

Op naar het strand, zei Jan Verhoeven of er Jan-van-Genten te zien zijn. We fietsten richting de Marlijn en zagen onderweg nog diverse kleine vogels. De fietsen gestald, door de duinen over het strand naar de zee gelopen kwamen we bij een houten stellage van de zomerse strandwacht. William, Arend en Jan van den Tillaart stonden al vlug bovenop die stellage om een beter uitzicht over de zee te krijgen. Chris nam direct bezit van de strandwachtstoel wat hem goed stond. De Eidereenden vlogen in lange rijen langs de branding. Zwarte Zee-eenden vlogen in de verte voorbij. Roodkeelduikers lieten zich ook zien. De Jan-van-Genten lieten in groten getale hun visvangkunst zien. De Grote Sterns ook wel, maar net iets anders. Aalscholvers waren ook van de partij.

Een Tapuit liet zich mooi fotograferen. Jan Verhoeven riep ineens 'ssst', een Sneeuwgorst en wonder boven wonder kwam er een over ons aanvliegen en streek verderop neer op het strand. Verderop hebben we nog door een schorrengebied gezocht naar andere kleine vogels zoals Kneutjes en Puttertjes. Het word tijd dat we iets gaan eten, zei John. Dus wij op de fiets naar het visrestaurant waar we heerlijke kibbeling hebben gegeten. Echter John had eerst een bedje van twee haringen gelegd. Eerst nog de Bladkoning

vinden bij de kerk, zei Jan Verhoeven en ja hoor, hij was te zien in een esdoorn aldaar. De tocht werd voortgezet naar het wad en de schorren waar de zeekraal de omgeving mooi rood kleurde. Vervolgens naar de kijkhut bij de Westerplas waar Lies en de inmiddels aangekomen Stijn zich bij ons groepje voegden. In de plas zwommen diverse ganzensoorten zoals de Grauwe Gans, de Brandgans en de Rotgans. Pijlstaarten waren er volop. Smienten, Wilde Eenden, Krakeendjes en Futen waren ook te zien. Er stonden ook een stel geringde Lepelaars. Een mooi gebied aldaar. De tocht werd voortgezet naar de andere kant van het eilandje; De Kobbeduinen. Daar aangekomen zijn we door de duinen langs het grote baken het schorrengebied ingelopen tot aan de Waddenzee. We moesten wel hier en daar omlopen omdat de slenken niet aan de kant wilden.

Tapuit
(foto's Henk Arnoldussen)

(Daarom is zo'n wandeltocht ook mooi.) Hup in een keer gingen de vogels op de wieken door een roofvogel, dit keer een Slechtvalk. Later zagen we er nog een op een paal zitten. Een prachtvogel is dat. John zag opeens een Smelleken in de verte. Op het wad zaten diverse bekende soorten. De Bruine Kiekendief liet zich ook zien zoals al verwacht werd door John en Jan Verhoeven.

Na nog een stuk door de schorren gelopen te hebben, zijn we door het bos naar het wad gereden waar honderden Bergeenden en Scholeksters het luchtruim kozen. Een prachtig gezicht al dat zwart-wit in de lucht. Daarna kwamen wij bij de jachthaven aan. Het was eb en alleen de vaargeul stond nog vol water. Verderop stond een stel Kleine Zilverreigers, goed te zien door de telescoop. Verder Bergeenden, Bonte Strandlopers, Tureluurs en Steenlopers. Plotseling weer een stel Bonte Strandlopers op de wieken en ja hoor ze werden belaagd door een Slechtvalk en een vogel werd door de Slechtvalk uit de klucht gejaagd en achterna gezeten met een zeer grote snelheid. De Bonte Strandloper wist echter door een handige zwenk te ontkomen. De Slechtvalk liet nog even zijn vliegkunst zien en vertrok. Daarna vertrokken wij ook naar de 'Oorsprong' met in onze gedachte een schitterend mooie dag.

Henk Arnoldussen

Maandag 7 oktober 2013 (door Tonny Vlamings)

Van Heggenmus tot Bladkoning

Kwart voor zeven loopt bij een van de zaalgenoten de wekker af. Na twee uur was iedereen op pad, een ontdekkingstocht naar zoveel mogelijk verschillende soorten vogels, variërend van heel bekende tot zeer zeldzame soorten. Nog maar net op pad of er moest een Heggenmusgeluid ten gehore worden gebracht om hem te lokken. Dit houdt je voor een relatieve buitenstaander toch niet voor mogelijk. Ik denk dan de Heggenmus, bij ons ook wel blauwlegger genoemd vanwege zijn prachtig blauwe eitjes. Maar goed, soorten die gesignaleerd zijn moeten ook waargenomen worden. Daarna op zoek naar de Bladkoning. Deze zou zich bij het kerkhof in het dorp ophouden, terwijl andere informatie zei dat hij zich bij het Vredenhof ophield. Een lokale chauffeur vertelde dat er op de Kooiplas twee Bladkoninkjes zaten. Via dorp en duinen fietste ons groepje naar de begraafplaats Het Vredenhof, waar drenkelingen en verdronken soldaten van de eerste en Tweede Wereldoorlog begraven liggen. Een gedenkwaardige plek, maar niet voor de Bladkoning

***Bladkoning zoeken op het kerkhof
(foto Tonny Vlamings)***

Op naar de dijk, waar je een prachtig vergezicht hebt zowel naar links als naar rechts. De spectaculairste waarneming hier op de dijk was een paartje Watersnippen, heerlijk soezend in het zonnetje. Pas toen er een Sperwer vechtend in de lucht met een Zwarte Kraai overkwam, werden zij alert en kregen wij hun mooie lange snavels te zien en hun waakzame blik. Deze steltlopers hebben een prachtige tekening: geel met bruine strepen.

Op weg naar zee zagen wij een andere groep Udense Vogelwachters heerlijk genieten van de zon op een bank. Zij hadden hun honderdste waarneming al binnen, een reden om het er even lekker van te nemen. Aan zee met zijn prachtig grote strand, hadden wij het geluk Jan-van-Genten te zien, met grote vaardigheid duiken zij vissen uit zee. Eiders vliegen in rechte lijn van links naar rechts over zee, voorop twee vrouwtjes, gevolgd door een twintigtal mannen, die een mooie witte lijn door de lucht trekken. Verdere hoogtepunten van deze dag zijn de gezellige verhalen, het kaartspel 's avonds en natuurlijk niet te vergeten het lijsten, waarbij door Jan Verhoeven alle deze dag waargenomen vogels worden opgenoemd.

Tonny Vlamings

ô Avonds wordt er wat afgekaart (foto's Martien van Dooren)

Dinsdag 8 oktober 2013 (door Tonny Vlamings)

De dag begon mistig en een groot wolkendek hield de zon verborgen. Rond negen uur vertrok een ieder in groepen. Onze groep besloot eerst wederom naar de Bladkoning te gaan zoeken, speuren, naar het pleintje met de twee Essen en de Esdoorns. Nee, nou zou het moeten lukken. Wel zagen wij zoals dat in vogeltermen heet allerlei klein spul in de tuintjes in het centrum, zoals de Heggenmus, de Huismus, Vink, Pimpel- en Koolmees, ja zelfs een Boomkruiper met zijn donkere pakje en lichte borst, zo klaar om op receptie te gaan. Helaas liet de Bladkoning, die dit jaar door Schiermonnikogers tot de vogel van het jaar is uitgeroepen, zich niet door ons bewonderen. Het oe en het ha en het ooo bleven uit. Via het dorp naar de wadkant over de dijk. Heerlijk genieten van de frisse lucht en het uitzonderlijke landschap, gevuld met geluiden van de Rotgans, de Kolgans en de Brandgans. Stilstaan voor spoorwerk naar de Roodhalsgans. Als je weet dat ze er zijn, nou dan vind je ze gegarandeerd. Prachtig roestbruin op hun hals en borst. Je kunt de kleur vergelijken met de kleur van de Bergeend. Prachtige schildertaferelen. Maar niets is mooier dan dit in realiteit te zien. Ik vind het adembenemend. Jammer dat de groep al weer verder wil, op naar de volgende waarneming, want honderd soorten scoren moet toch minstens lukken. Eerlijk gezegd zijn de steltlopers verderop op het Wad ook prachtig.

Het Nationaal Park Schiermonnikoog op dit waddeneiland is het eerste Nederlandse nationale park volgens de moderne betekenis (die de overheid het omstreeks 1970 gaf). Het is ongeveer 72 km² groot en beslaat het grootste deel van het eiland. In dit park is het heerlijk wandelen, weg van de drukte en genieten van de overvliegende vogels. Wij hadden het geluk een watertje te ontdekken, waar vogels voortdurend kwamen badderen. Menig keer ontstond er dan een discussie over welke soort het zou zijn. Boeken werden erbij gehaald en een grondige analyse moest uitkomst bieden. Ja er moet af en toe flink wat geesteswerk verricht worden, maar dat maakt het vogelen juist tot een ware sport.

Tonny Vlamings

Woensdag 9 oktober 2013 (door John Hermans)

Nog steeds mooi weer. In al die dertig jaar dat ik in de herfst een Waddeneiland heb bezocht kan ik me niet heugen dat we zo'n mooi weer gehad hebben en met zo weinig wind. Gelukkig maar want fietsen zal mijn hobby niet worden.

Om acht uur stond de cateraar er weer met veel te veel voedsel, zodat niemand tekort kwam. Na het ontbijt hebben we alle kamers schoon gemaakt, waarbij ik wel durf te stellen dat ze schoner waren toen we gingen dan toen we kwamen. Om negen uur hadden we alles al schoongemaakt en stond de bagage buiten. Ik

heb nog even met Tiny gewacht totdat de cateraar de spullen opgehaald had en daarna zijn we naar het dorp gefietst. Hier kwamen we al snel Theo met een groep tegen die net een Grote Lijster hadden waargenomen, het bleek de enige waarneming te zijn van een Grote Lijster tijdens deze excursie. We hoopten nog op de Bladkoning die we hier enige dagen terug hadden waargenomen, maar helaas geen Bladkoning. We besloten met zijn allen om nog even de Westerplas te bezoeken. Hier zaten maar liefst meer dan twintig Kleine Zilverreigers en nog vier Lepelaars. Dit zijn de laatste exemplaren want zowel de Lepelaar als de Kleine Zilverreiger overwintert in Zuid-Europa of Afrika. Verder nog Smienten, Slobeenden, Pijlstaarten, Bergeend, Tafeleend, Fuut, Wintertaling en één Kuifeend. Helaas had ik mijn camera niet meegenomen, want de Pijlstaarten en de Slobeenden zijn op enkele meters afstand te fotograferen.

Pijlstaart (links) en Slobeend (foto's Martien van Dooren)

Samen met Tiny ben ik daarna via het wad weer teruggefietst naar de Oorsprong, want om kwart over elf zou Soepboer de bagage komen ophalen. Langs het wad nog mooi een tamme Tapuit gezien en een zieke Zilvermeeuw die het geen dag meer volhoudt. Keurig op tijd kwam Soepboer en ook nog Jan en William die meegeholpen hebben om de bagage in het busje te laden. We hadden afgesproken om rond twaalf uur de fietsen in het dorp in te leveren want door een of andere duistere oorzaak kon dit niet op de

Tapuit (foto Martien van Dooren)

kade bij de boot. We hadden in het dorp nog wat tijd over en daarom nog even kijken of we toch nog de Bladkoning konden waarnemen, maar meer dan een Tjiftjaf en een Roodborstje kwamen we niet tegen. Iedereen had om twaalf uur de fietsen al ingeleverd zodat ik snel de borg voor de elektrische fietsen terugkreeg en we de weg naar de boot konden aanvagen. Onderweg nog weer de tamme Tapuit tegen gekomen en een Oeverpieper. De Oeverpieper kom je uitsluitend tegen tussen de stenen langs de wadkant. Met zijn eentonige ópiepô zijn donkere poten en zijn donker voorkomen is de Oeverpieper te onderscheiden van de Graspieper die overigens in zeer grote aantallen nu voorbij trekt. Bij de boot aangekomen hoorde ik dat Jan Verhoeven nog een Kruisbek had gezien wat het totaal op 112 soorten bracht voor deze herfstexcursie. Iets minder dan wat we gewend zijn, misschien is het mooie weer hier debet aan, maar geef mij dan toch maar het mooie weer.

Alles bij elkaar weer een heel mooie herfstexcursie waarbij ik het bestuur (en met name José) wil bedanken voor de organisatie. Ik hoor van veel excursiegangers dat ze volgend jaar naar Vlieland willen. Wellicht is het weer de moeite waard om te kijken of het tegenwoordig mogelijk is om lowbudget naar Vlieland te gaan.

John Hermans

Jarige Livonne trakteert

Vogelwaarnemingen Schiermonnikoog 2013 (door Jan Verhoeven)

1. Roodkeelduiker	39. Waterral	77. Winterkoning
2. Fuut	40. Waterhoen	78. Heggenmus
3. Dodaars	41. Meerkoet	79. Roodborst
4. Jan van Gent	42. Scholekster	80. Zwarte Roodstaart
5. Aalscholver	43. Bontbekplevier	81. Paap
6. Kleine Zilverreiger	44. Goudplevier	82. Roodborsttapuit
7. Grote Zilverreiger	45. Zilverplevier	83. Tapuit
8. Blauwe Reiger	46. Kievit	84. Merel
9. Lepelaar	47. Steenloper	85. Koperwiek
10. Rietgans	48. Drieteenstrandloper	86. Zanglijster
11. Kolgans	49. Kanoet	87. Grote Lijster
12. Grauwe Gans	50. Bonte Strandloper	88. Zwartkop
13. Rotgans	51. Wulp	89. Tjiftjaf
14. Brandgans	52. Rosse Grutto	90. Bladkoning
15. Roodhalsgans	53. Tureluur	91. Goudhaan
16. Dwerggans	54. Zwarte Ruiter	92. Baardman
17. Bergeend	55. Groenpootruiter	93. Pimpelmees
18. Nijlgans	56. Oeverloper	94. Koolmees
19. Smient	57. Watersnip	95. Staartmees
20. Wilde Eend	58. Bokje	96. Boomkruiper
21. Krakeend	59. Kokmeeuw	97. Spreeuw
22. Pijlstaart	60. Stormmeeuw	98. Ekster
23. Slobeend	61. Drieteenmeeuw	99. Kauw
24. Wintertaling	62. Zilvermeeuw	100. Zwarte Kraai
25. Tafeleend	63. Grote Mantelmeeuw	101. Ringmus
26. Kuifeend	64. Kleine Mantelmeeuw	102. Huismus
27. Toppereend	65. Grote Stern	103. Vink
28. Eider	66. Alk	104. Keep
29. Zwarte Zeeëend	67. Houtduif	105. Sijs
30. Middelste Zaagbek	68. Holenduif	106. Groenling
31. Blauwe Kiekendief	69. Turkse Tortel	107. Putter
32. Bruine Kiekendief	70. Grote Bonte Specht	108. Barmsijs
33. Sperwer	71. Veldleeuwerik	109. Kneu
34. Buizerd	72. Boerenwaluw	110. Kruisbek
35. Torenvalk	73. Oeverpieper	111. Rietgors
36. Slechtvalk	74. Graspieper	112. Sneeuwgors
37. Smelleken	75. Witte Kwikstaart	
38. Fazant	76. Grote Gele Kwikstaart	

Natuurpad Groenhoeve november 2013

De werkgroep Natuurpad Groenhoeve bestaat uit: Willem Peters (coördinator), Peter van de Braak (Vogelwacht), Annelies Vliexs (IVN-Uden), Luc van den Brule (Kinderboerderij), Paula Kuypers (Kinderboerderij) en Liesbeth Verkaar (IVN-Uden).

De werkgroep van het natuurpad is kort geleden weer bij elkaar geweest. Volgens de mensen van de Kinderboerderij die in onze werkgroep zitten, wordt er goed gebruik gemaakt van het natuurpad en zijn de reacties over het algemeen positief. Het is nu vanaf half april in gebruik. Er staat sinds kort ook een grote aanwijspaal, zodat het pad beter opvalt. We zijn bezig geweest met de herfst-/winterfolder. Mignon van den Wittenboer heeft deze mooi gemaakt op onze aanwijzingen. Het pad ziet er nu natuurlijk veel anders uit dan in de lente of de zomer. Hier wordt op ingesprongen in de folder. Er ligt nu een vracht aan bladeren van de vele oude eikenbomen, wat een echt herfstgevoel geeft!

Folder

Er komt een soort doorzichtige brievenbus buiten te hangen bij de Kinderboerderij waar de folders in kunnen. Dan wordt er hopelijk beter gebruik van gemaakt. Je kunt de twaalf educatieve punten langslopen en informatie krijgen over wat je ziet. Het is de bedoeling dat deze folder ook op de site van de drie verenigingen komt te staan, zodat mensen die zelf kunnen downloaden. Ook wordt ons pad binnenkort aan de weg al aangekondigd. Wat veel mensen niet weten, is dat er ook zoekkaartenboeken zijn in de kantine van de Kinderboerderij, waar je alles wat je ziet in kunt opzoeken. Ze zijn gratis te leen.

De bramen groeien tegen de klippen op, dus die worden binnenkort aangepakt, zodat het egelhuis weer zichtbaar wordt en de stobben weer gebruikt kunnen worden. Het VLU onderhoudt het pad op twee werkdagen per jaar en soms tussendoor als dat nodig is. Het is een mooi project waarin drie verenigingen samenwerken. We hopen dan ook dat het iets toevoegt aan een bezoekje aan de Kinderboerderij. Al is het maar kort, je kunt er toch een stukje natuur opsnuiven in het oude Hoevens Buske en als je er voor openstaat, kun je nog over de natuur leren ook! Kom en loop het pad ook eens, liefst met folder natuurlijk.

Liesbeth Verkaar

Mussentil bij de Groenhoeve

Dramatisch seizoen voor de Kerkuilen in 2013

De herfst van 2012 vertoonde al slechte voortekenen: de bomen droegen weinig vruchten. Er waren maar weinig eikels, kastanjes, beukennotjes enz. Ook hingen er aan de struiken minder bessen. Hierdoor hadden de muizen waarschijnlijk moeite met het aanleggen van wintervorraden. Vervolgens werd het ook nog eens een strenge winter die behoorlijk lang aanhield. Waarschijnlijk heeft dit geleid tot een grote sterfte onder de muizen. De Kerkuil leeft alleen van muizen. Andere prooien vangt hij eigenlijk niet. Een volwassen Kerkuil heeft ongeveer een vijftal muizen per nacht nodig om in conditie te blijven. Dit geldt ook voor de jongen Kerkuilen! Wanneer er een broedgeval is met vier jongen, dan zijn er zo'n dertig muizen nodig willen de jongen voldoende groeien en ook kunnen uitvliegen. Dat zijn dan zo'n twintig muizen voor de vier jongen en tien voor hun ouders. De nachten zijn in de zomer erg kort en de Kerkuil gaat pas op jacht bij duisternis. Dat is op een zomeravond zo rond half elf, elf uur. Tegen vijf uur 's ochtends wordt het weer licht en keert de Kerkuil terug naar zijn broedplaats. Er wordt dan niet meer gejaagd. De Kerkuilen moeten dus behoorlijk hard werken willen zij in een krappe zes uur de benodigde hoeveelheid bij elkaar vangen. De muizenstand in het voorjaar van 2013 was erg laag. De Kerkuil had heel veel moeite om de winter door te komen. Vele Kerkuilen hebben de winter niet overleefd. De Kerkuilen hadden al hun energie nodig om te herstellen van de winter. Zij moesten weer helemaal in conditie komen. Doordat zij in een heel slechte conditie uit de winter kwamen, werd het broeden bemoeilijkt. Normaal beginnen de Kerkuilen in mei met het leggen van eieren. Maar door hun slechte conditie en het grote tekort aan muizen, zijn de Kerkuilen later begonnen met leggen. Veel koppels zijn zelfs niet aan het leggen toegekomen! Kerkuilen (en ook andere uilen) gaan niet tot broeden over als er te weinig voedselaanbod is.

We zijn begin juli de kasten gaan controleren en op veel plaatsen waren de kasten leeg. Geen volwassen vogels aanwezig en dus ook geen eieren of jongen. We hadden dit jaar een dramatisch broedseizoen, maar eigenlijk is het wel weer een normale cyclus. Dit was een duidelijk daljaar voor de muizenstand. Dit zal zich de komende drie jaar weer herstellen. Dat zal ook gebeuren met de Kerkuil, alleen zullen zij een langere periode nodig hebben om weer op een gezonde stand uit te komen. Op een aantal locaties troffen we gelukkig toch ook nog wel volwassen vogels aan. In een aantal kasten werden behoorlijk

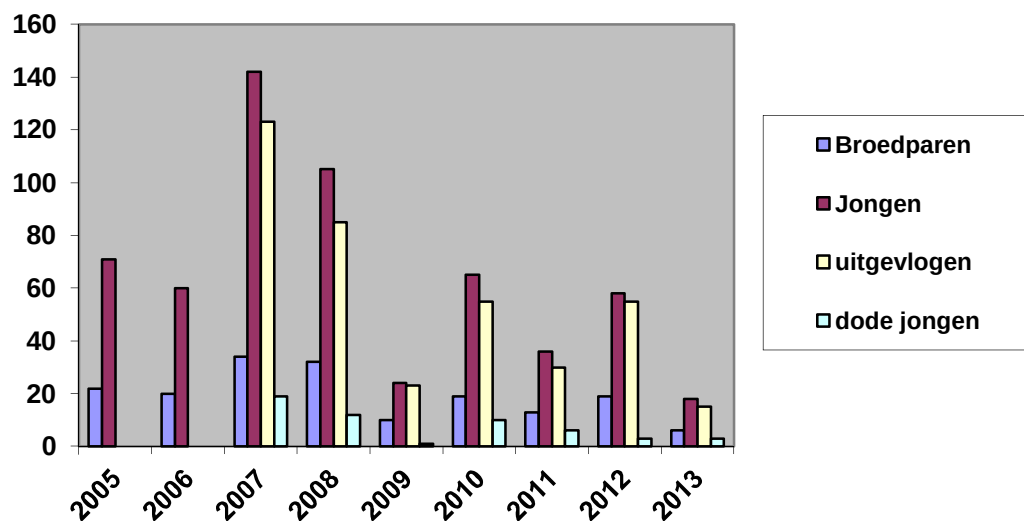
Door de lage muizenstand en lange winter was 2013 een moeilijk jaar voor de Kerkuil

wat veren aangetroffen, dat geeft aan dat de vogels al in de rui waren. Ook het ruien kost een vogel heel veel energie. Hiermee was dus meteen duidelijk dat we op deze locaties dit jaar geen broedgevallen hoefden te verwachten. Hopelijk zijn alle volwassen vogels in staat geweest om zich te herstellen en in een top conditie de komende winter in te gaan. Nu maar hopen dat de komende winter wat minder sneeuw laat ziené minder dikke lagen sneeuw en minder lange periodes. Dan zou het een groot aantal Kerkuilen moeten lukken om de winter goed door te komen en hopelijk zien we komend jaar dan weer een toename in het aantal succesvolle broedgevallen.

Broedresultaten van de Kerkuil in 2013

Werkgebied:	Door:	Broedparen:	Eieren:	Jongen:	Uitgevlogen:	Dode jongen:
Venhorst Boekel	Rien de Mol	2	Ó10	8	7	1
Odiliapeel Volkel Zeeland Wilbertoord	John Hermans Johan van Roosmalen	1	Ó4	1	1	0
Keldonk Erp Boerdonk	Ad van Wanrooy Tiny van den Elsen Theo Peters	1	Ó3	3	3	0
Mariaheide Veghel Vorstenbosch	Jan van den Tillaart William van der Velden	1	Ó2	2	2	0
Uden	Peter van de Braak Willie Bergmans Henk Heesakkers John Opdam	1	Ó5	4	2	2
Totaaloverzicht werkgebied 2013		6	24	18	15	3
Totaaloverzicht werkgebied 2012		19	Ó78	58	55	3
Totaaloverzicht werkgebied 2011		13	Ó41	36	30	6
Totaaloverzicht werkgebied 2010		19	76	65	55	10
Totaaloverzicht werkgebied 2009		10	Ó33	24	23	1
Totaaloverzicht werkgebied 2008		32	Ó140	105	85	12
Totaaloverzicht werkgebied 2007		34	Ó154	142	123	19

Noot: Het aantal eieren is een aanname. Het aantal eieren is gebaseerd op het aantal jongen en de beschikbare gegevens met betrekking tot legselgrootte. In werkelijkheid zal dit aantal waarschijnlijk groter zijn.

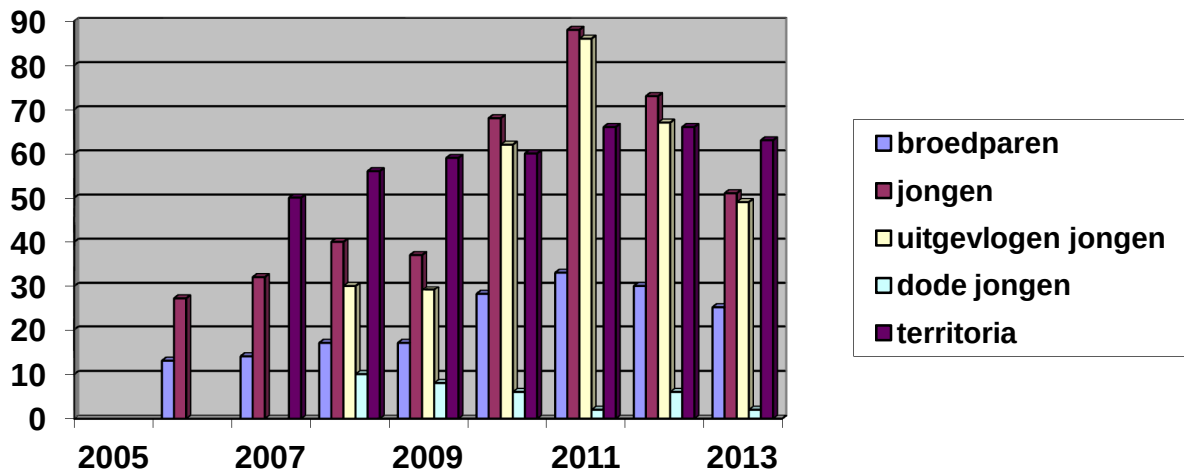

Broedresultaten van de Steenuil in 2013

De Steenuilen hebben ook hinder ondervonden van de strenge winter en het instorten van de muizenstand. Ook zij hebben meer tijd nodig gehad om te herstellen en weer in conditie te komen. Maar er is wel een verschil met de Kerkuilen. De Steenuil is minder sterk afhankelijk van de muizenstand. Bij een laag muizenaanbod schakelt de Steenuil over op kleine vogeltjes, kikkers, salamanders, regenwormen, meikevers en andere insecten. De Steenuilen zijn dit jaar later begonnen met de eileg. Er waren behoorlijke verschillen met vorig jaar op dezelfde locaties. Ook de legselgrootte was kleiner dan voorgaande jaren. Daarnaast hebben we verschillende mislukte broedsels gezien en locaties waar helemaal niet tot broeden is overgegaan. Maar we zien ook weer uitschieters. Locaties waar toch vijf jongen in de kast zaten. Dat betekent waarschijnlijk dat het voedselaanbod in dat betreffende gebied redelijk goed moet zijn geweest. De Steenuilen hebben gezien de omstandigheden toch nog een knappe prestatie geleverd.

Werkgebied:	Door:	Locaties	Broedparen	Eieren	Jongen	Uitgevlogen	Dode jongen
Venhorst Boekel	Rien de Mol	De broedresultaten met betrekking tot de Steenuil in de subregio Venhorst - Boekel, worden door de werkgroep Boekel verwerkt. Deze informatie is niet opgenomen.					
Odiliapeel Volkel Zeeland Wilbertoord	John Hermans Johan van Roosmalen	8	2	Ó3	Ó3	3	?
Keldonk Erp Boerdonk	Ad van Wanrooy Tiny van den Elsen Theo Peters	17	13	Ó40	26	26	?
Mariaheide Veghel Vorstenbosch	Jan van den Tillaart William van der Velden	17	3	Ó5	5	5	?
Uden	Peter van de Braak Willie Bergmans Henk Heesakkers John Opdam	21	7	Ó22	17	16	2
Totaaloverzicht werkgebied 2013		63	25	70	51	49	2
Totaaloverzicht werkgebied 2012		66	30	Ó80	73	67	6
Totaaloverzicht werkgebied 2011		66	35	Ó95	95	93	2
Totaaloverzicht werkgebied 2010		60	28	86	68	62	6
Totaaloverzicht werkgebied 2009		59	17	Ó45	37	29	8
Totaaloverzicht werkgebied 2008		56	17	Ó40	40	30	10
Totaaloverzicht werkgebied 2007		-	13	?	27	27	-

Noot: Daar het hier een flink aantal vrije broedgevallen betreft, welke moeilijk of in de meeste gevallen niet te controleren zijn, kan men geen duidelijk beeld geven van het aantal gelegde eieren en uitgekomen jongen. Het aantal uitgevlogen jongen wordt bepaald op basis van de waarnemingen. Ook hier betreft het (voor een deel) een aanname, het aantal uitgevlogen jongen kan mogelijk groter zijn (geweest).

STONE (Steenuiloverleg Nederland) meldt dat overal in Nederland de uilen dit jaar laat met de eileg begonnen, ook zij zien een vertraging van een week tot tien dagen ten opzichte van normaal. De gemiddelde legselgrootte was 3,5 eieren per legsel. Dat was in de meeste regio's aanmerkelijk kleiner dan andere jaren. Verder komen uit het hele land meldingen dat opvallend veel vaste nestplekken dit voorjaar niet bezet waren. Mogelijk hangt dat samen met grotere sterfte onder de volwassen uilen in de winter. Opmerkelijk was in ieder geval wel dat de Steenuilvrouwen over het algemeen betrekkelijk licht van gewicht waren. Een aanwijzing dat de winter zijn tol heeft geëist? Dat heeft in een aantal regio's tot mislukte nesten geleid. Uit Brabant bijvoorbeeld wordt melding gemaakt van weinig muizen, veel smerige nesten en daarmee samenhangend een slechtere conditie van de jongen. Dit wordt meestal veroorzaakt door een groot aandeel regenwormen op het menu, kenmerkend voor een slechte voedselsituatie (muizenschaarste). Niettemin worden uit diverse regio's goede broedsuccessen gemeld. Ondanks de kleinere legfels vlogen er per nest relatief veel jongen uit en verkeerden ze in prima conditie. In die gebieden waren in de nesten vaak stapels muizen op voorraad.

Steenuil (foto Marc Gottenbos)

De Steenuil eet ook andere prooien in tijden van muizenschaarste

John Opdam,
Coördinator werkgroep Uilen

Leerzame excursie naar de Maasheggen bij Oeffelt

Het is een prachtige, zonnige herfstdag wanneer we zondagochtend 29 september jl. om acht uur ós morgens verzamelen bij de Groenhoeve om naar de Oeffelter Meent te vertrekken. Dit is een deelgebied waar de Maasheggen doorheen lopen. We gaan met veertien leden van de Vogelwacht op pad. Laat ik eerst wat vertellen over deze Maasheggen (bron: Wikipedia). De Maasheggen zijn een landschap en een keten natuurgebieden aan de Maas tussen de Brabantse plaats Vierlingsbeek en het Gelderse Batenburg. Karakteristiek voor de Maasheggen is dat het landschap is verdeeld in een groot aantal kleine percelen die van elkaar gescheiden zijn door meidoorn- en sleedoornheggen. Er ontstaat door menselijk ingrijpen een hele dichte heg. Ze vormen een ondoordringbare afscheiding. Ze dienen vooral als perceelsafschieding en veekering,

Groot aantal kleine percelen

maar helpen ook bij het buiten houden van roofdieren. Iedere keer als de uiterwaarden onder water lopen, helpen de heggen bij het opvangen van slib; als het water terugtrekt, blijft het slib achter waardoor de bodem in het gebied erg vruchtbaar is. De Maasheggen liggen in de uiterwaarden van de Maas bij de dorpen Vierlingsbeek, Boxmeer en Oeffelt. Het eeuwenoude landschap is uniek in West-Europa, en de Maasheggen vormen een bijzonder ecosysteem waar een aantal zeldzame planten- en diersoorten voorkomen; er komen bijvoorbeeld dassen voor en de dichte heggen vormen een prima broedplaats voor allerlei vogels.

Na ruim een half uur rijden arriveerden we bij de Meent in Oeffelt. Het is een typisch, wat moerassig landschap. De vele heggen vallen inderdaad op. Soms volgen wij de oevers van de Maas. En in de verte is er altijd de witte, stalen brug over de Maas die naar Gennep (Limburg) leidt. Iemand ziet al snel de Blauwe Reiger en ook worden zeven Witgatjes gesignaleerd. Dit is een soort oeverloper met een ówit gatje. Carlo Wijnen loopt ook mee en ziet al snel dassensporen in het zand. Carlo komt van de werkgroep Oss en heeft ook zijn sporen verdiend bij het IVN. Dat kun je merken onderweg: Hij merkt vlinders op, ziet de sporen van dassen etc. Rien de Mol ziet een Kokmeeuw, een vrouwtje Vink en een Putter.

Er is natuurlijk ook tijd voor een discussie: Deze gaat over de film de *Wildernis* die deze week in de bioscoop in première is gegaan. Is het wel of niet wenselijk om in ons gecultiveerde landje een kunstmatige wildernis aan te leggen (in de Oostvaarders Plassen)? Wat zijn de gevolgen voor de natuur en vooral voor de dieren? Doorlopend zien we aan de oever van de Maas heel veel witte veertjes die waarschijnlijk van ganzen zijn. Vlakbij de veertjes lopen allerlei pootsporen door het zand. We zien veel dansende vogeltjes in de verte. Rien vertelt dat het Kneutjes zijn. Achter ons horen we voortdurend een hard knerpend geluid. Het blijkt een boer te zijn die de heggen aan het snoeien is. En boven ons cirkelen een Buizerd en een Houtduif rond. We zien vele Putters en Ad Geenen merkt op dat het met de Putters de afgelopen jaren beter gaat. Natuurlijk ontbreken de talloze Kokmeeuwen niet en we zien in de verte zes Kolganzen vliegen. Een Torenvalk is hoog in de lucht aan het ruziën met een Kraai.

Vlechtwerk van maasheggen

Even later komt Peter Noy met een nieuwe term aan: Hij meent dat vrouwtjes vogels óégalliger zijn dan de mannetjes! Dat betekent dan dat ze minder opvallend zijn van kleursamenstelling (egaler). Iemand vraagt zich af of dit bij de mensensoort ook zo is? Hebben vrouwtjes mensen daarom oogschaduw en lippenstift nodig? Ad meent dat hij nog jonge Boerenzwaluwen en Koolmeesjes ziet waarvan de oudervogels al op trek zijn. In de wei lopen opvallende beige Limousin koeien. Al wandelend zien we wildwissels onderweg. Dit zijn gangen gegraven door dassen. Witzwarte haren aan prikkeldraad verraden dat het inderdaad om een dassengang gaat. Carlo vertelt mij dat een dassenlatrine een WC voor de dassen is. Hebben dassen een eigen WC? We zien nog vijftien Groenlingen in de lucht, een Roodborsttapuit en een Paapje. De Meerkoeten en de ganzen, zwemmend in de Maas, ontbreken ook niet. En last but not least zien we Atalanta vlinders. Om half twaalf zijn we weer terug bij de auto's. Koos heeft bijgehouden hoeveel soorten vogels we gezien hebben: Dit zijn dertig soorten. Niet gek voor een halve dag excursie. Voordat we in de auto stappen zien we nog een Winterkoninkje. Het was een heerlijke, ontspannen en leerzame excursie! ☺

Winterkoning (foto Marc Gottenbos)

Marlies Noy

Leerzame excursie naar de Maasheggen bij Oeffelt (foto Peter Noy)

Geslaagde dialezing Koos Dansen in De Groenhoeve

ôVerrassend vogels kijkenô

Als geïnteresseerde in natuur en fotografie, trok de aankondiging via Birdpix mijn aandacht. Samen met een goede kennis (eveneens Schaijkenaar) met veel kennis van de natuur vertrokken wij op donderdag 7 november tijdig naar de Groenhoeve in Uden. Eerdere ervaring leerde dat de lezingen zeer goed bezocht worden en wij wilden graag een goede plaats in het knusse zaaltje van de Groenhoeve. We hadden voldoende tijd voor een bakkie koffie en een praatje met de eerste aanwezigen. Laat er nou toevallig ook nog eens familie zijn. Inmiddels was Koos Dansen gearriveerd en de spullen aan het klaarzetten voor de presentatie. Wat ons opviel was de prettige sfeer die de ruimte en de gelijkgestemde aanwezigen uitstraalden. Deze sfeer werd nog eens verhoogd door de voorzitter en zijn broer (Jan-Willem en John, red.) die verdacht veel leken op de Slabroeker Mark van de Veerdonk, maar toch geen familie was, verzekerde een lid van de Vogelwacht. Hoe dan ook, de humor van de voorzitter droeg stevig bij aan de positieve sfeer.

Toen het licht eenmaal gedimd was en iedereen vol spanning uitkeek naar datgene dat ging komen, kwamen al heel snel de aaah's en ooh's van bewondering. Koos hield een aanstekelijk verhaal en na afloop zou je zo met een camera op stap willen om ook zulke beelden te maken. Het verhaal van Koos begon en eindigde met óplezier in de natuur is dichtbijô getuige de vele foto's in zijn achtertuin. De rode draad was een rondgang door natuurgebiedjes op minder dan vijftien kilometer van zijn woonadres Arnhem-Zuid. Vooral daar waar de Betuwe overgaat in de Veluwe is sprake van een biotoopvariatie die verrassend veel vogelsoorten kent (meer dan 120 soorten). In de Maashorst moeten wij het doen met veertig á vijftig soorten. Het verhaal van Koos was ook een persoonlijk en heel menselijk verhaal, dat bijna vanzelfsprekend tot de getoonde resultaten leidde, echter de eerlijkheid gebied te zeggen dat met digitale fotografie het aantal niet gelukte foto's wel eens het honderdvoudige kan zijn van de gepresenteerde.

Koos nam ons mee vanaf zijn jeugd, zijn werk bij Staatsbosbeheer, zijn familie, zijn ups en downs, zijn werkplek en uitzichten vanuit schuilhutten. Zowel te voet, als met de fiets en met de auto in zomer en winter. Voor het overzicht zoomde Koos steeds terug naar de plekken waar de foto's waren gemaakt. Bij bijzondere foto's kwam er ook nog technische uitleg over de gebruikte apparatuur. Niet alleen de wondermooie detailfoto's van de vele vogelsoorten, maar ook zijn superieure kennis van de natuur, dieren, planten en biotooptypen dwong respect af. Ook gaf hij vele tips over natuur- en landschapsfotografie. En in de pauze toonde hij enkele boeiende instructieboeken over natuur- en landschapsfotografie waar hijzelf de auteur van was. De avond vloog werkelijk voorbij en ik wil hierbij als buitenstaander de verenigingen Vogelwacht en IVN hartelijk danken voor hun gastvrijheid en deze bijzondere avond. Ik blijf de agenda volgen.

Frans van der Linden,
Schaijk

Aan dit boek heeft Koos Dansen meegewerkt

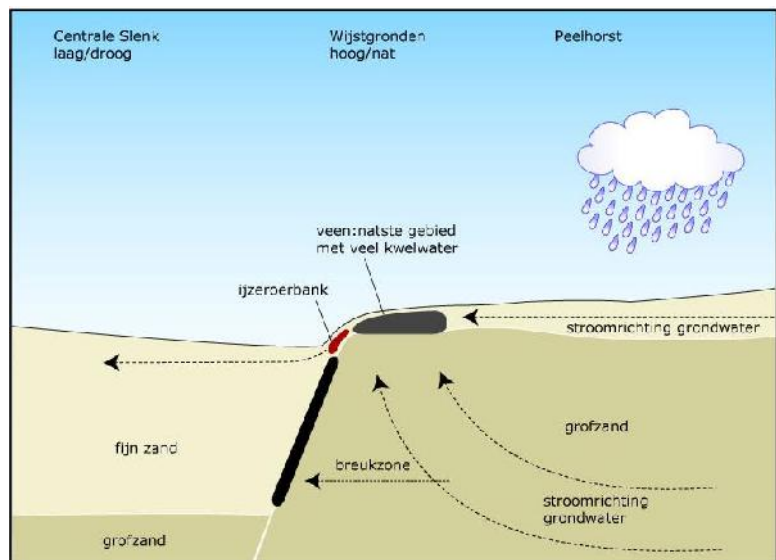

Iedere derde zaterdag van de maand komen ze bij elkaar om te beleven wat vogels kijken is. Soorten als Klapekster, Nachtzwaluw en Kerkuil pronken op hun waarnemingslijsten. JeugdVogelwacht Uden is hét voorbeeld voor alle volwassen leden. Een verslag van de activiteiten mag als eidooyer dan ook niet ontbreken in het Bruijsel.

Seizoen 2013 / 2014

Wijstgronden (14-09-2013)

Op een regenachtige zaterdagochtend kwam de jeugdgroep bijeen op de parkeerplaats voor de Pier op Bedaf. Een bezoek aan de Wijstgronden was ons doel! Vooraf was er al gemaild dat het er nogal nat kan zijn en we laarzen aan moesten doen. Gelukkig was iedereen er goed op voorbereid en voorzien van laarzen en regenjassen, want weer of geen weer, we gaan naar buiten!! Bart Gevers vertelde ons wat het natuurverschijnsel van de Wijstgronden nu is: een aardkundig monument! Door een aardbeving is er een breuk onder de grond ontstaan. Door deze breuk zijn de harde lagen onder de grond verschoven. Het grondwater wordt hierdoor naar boven gestuwd. Hierdoor ontstaat er kwel. Die kwel is goed te zien op de hogere delen van deze Wijstgronden. Hier is het moerassig. Het lagere gedeelte noemen we slenk en is veel droger. Dit kwelwater was onderweg al goed te zien, het water is bruin van kleur. Dit komt doordat er veel ijzer in de grond zit, wat gaat roesten als er zuurstof bijkomt.

Hoge delen nat (horst) en lage delen droog (slenk)

Bruin water in het Wijstgebied

Het was er goed drassig, de laarzen liepen net niet onder! Voor velen was het een spannend moerasgebied, waar menig jeugd lid nooit geweest was. Uiteindelijk kwamen we bij een sloot, die we over moesten, wie van ons zou erin vallen? In het gebied zelf hebben we slechts een enkele Zanglijster en Blauwe Reiger gezien. De meeste vogels schuilden helaas voor de regen. We kwamen wel erg veel Slakken en Bruine Kikkers en Padden tegen. Al snel was het een wedstrijd wie de grootste kikker kon vangen. In het gebied staan enkele pijlbuisen in de grond, waar je de stand van het grondwater kunt zien. De bruine met roest uitgeslagen buis stond op het hoogste punt.

Hier zag je het water een dertig centimeter boven het grasland staan. In een andere buis die veel lager in het gebied stond, was het water nauwelijks te zien. Een spin waagde het zelfs hier een web in te maken. Hier het bewijs dat het inderdaad erg vreemd is: op het hogere stuk grond is het erg nat en het lagere droog! Na de fikse natte wandeling gingen we even pauzeren, gelukkig stond er een flinke eik waaronder we konden schuilen, een erg oude eik, die we met vijf jeugdleden konden omarmen. Na de pauze hebben we nog een leuke wandeling bij de Leijgraaf gemaakt. Het was een leuke ochtend!

Laarzen zijn hard nodig

Met zijn vijven rondom de hele dikke eik

De Jeugd telt mee

Op 19 oktober staan er negen jongens en vier meisjes welgemutst op de grote parkeerplaats. Ze zijn gespannen, want we gaan vandaag trekvogels tellen. In ieder geval is het mooi weer, maar betekent dat ook dat er veel trekvogels zijn? We beginnen met een introductie in de mobiele bioscoop van Bart Gras. Hij heeft een aflevering van 'Het Klokhuis' op zijn laptop over vogeltrek. De kinderen zijn erg enthousiast als ze leren dat we tegenwoordig vogels over de hele wereld kunnen volgen. Met speciale zenders kunnen we volgen waar een vogel op trek naar toegaat en welke route die neemt. Het wordt tijd om het veld in te gaan. Er zijn vijf groepjes en elk groepje moet op één bepaalde trekvogel letten, want die moeten geteld worden. De Spreeuw, de Kolgans, de Kievit, de Houtduif en de Vink hopen we allemaal te zien tijdens hun trek. Maar hoe moeten de kinderen die herkennen als ze hoog in de lucht te zien zijn. Daarvoor hebben ze een venster mee. Door het midden kunnen ze naar de lucht kijken en om het venster staan de silhouetten van de vogels waar ze op moeten letten. Ze nemen hun taak erg serieus en speuren de lucht goed af. Als het wat verder weg is vragen ze hulp aan de begeleiders (Koos, Hermien, Bart en Bart).

Jeugdleden tellen trekvogels in het Beekdal

Kinderen bij de mobiele telescoop

Bart Gevers geeft enthousiast uitleg over de gallen die de kinderen overal hebben gevonden. We zien in het midden van een gal op een eikenblad een vliegje zitten. Iedereen is muisstil. De Vogelwacht Uden is echt meer dan vogels alleen. We gaan weer verder en zien nog overtrekkende Kolganzen in een groep van vierentwintig. De Houtduiven trekken langs de bosranden en er zijn erg veel Vinken in de lucht. Na al dat tellen komen we op de parkeerplaats aan. De ouders staan al nieuwsgierig de kinderen op te wachten. Tijd voor de einduitslag. De Kolganzen zijn met 88 stuks in de minderheid en koploper is de Kievit met 189 stuks. Later blijkt dat deze dag op telpost Brobbelbies Noord alle telrecords zijn gesneuveld. Daar werden die dag maar liefst 68.141 vogels geteld. En dan heeft de jeugd met maar vijf soorten en twee uur de tijd met 630 vogels toch een fantastische bijdrage geleverd. De jeugd telt mee!

Ken je kinderen die wel warmlopen voor een grote portie natuur op elke derde zaterdag in de maanden hier erg graag tijd voor vrij willen maken? Laat ze eens kijken op onze website of laat ze contact opnemen met mij, zodat ze zich op kunnen geven. Een keer vrijblijvend meelopen kan natuurlijk altijd.

Peter van de Braak,
Coördinator JeugdVogelwacht Uden
(telefoon: 0413-253586)

-27-

Sperweruil gespot in Zwolle

Regelmatig kijk ik naar Waarneming.nl om te zien wat er zoal in Nederland gemeld wordt. Zoals ook op afgelopen zondagavond 24 november. Rond 20.00 uur wordt er melding gedaan van een Sperweruil bij een benzinepomp in Zwolle. De omschrijving die de melder gaf klopte inderdaad met een Sperweruil! Deze zeldzame uil stond hoog op mijn wensenlijst, om deze ooit eens te kunnen zien. Diverse Tweets kwamen direct na de melding voorbij. Tientallen vogelaars zijn er zelfs die avond al naar toe gegaan. Rond 22.00 uur volgden de eerste foto's van de Sperweruil. Hierna volgden er diverse WhatsApp berichten, wie wil en gaat er morgen naar toe? Harry Claasen en ik besloten te wachten op de eerste melding in de ochtend alvorens we zouden

Sperweruil (foto Peter van de Braak)

vertrekken. Al vrij snel was dit het geval en rond 10.00 uur kwamen we aan op de IJsselallee in Zwolle. Bij zo'n bijzondere waarneming is het niet moeilijk zoeken: vele vogelaars stonden al op een grasveld aan de weg. Allen met de neuzen..eh lenzen dezelfde kant op! Nadat we de auto geparkeerd hadden liepen we er naar toe. De Sperweruil zat in het begin nog wat verscholen achter wat takken. Iedereen zocht een plekje waarbij een foto zonder takje of blaadje gemaakt kon worden. De uil zelf trok zich weinig aan van al dat publiek (zo'n vijftig vogelaars). Na enige tijd vloog deze zelfs dichterbij. Prachtig liet deze uil zich zien! Tussentijds ving deze uil zelfs nog een muis, die vrij snel verorberd werd. Naast de politie kwam de pers ook een kijkje nemen. Een filmploeg heeft de gebroeders Brouwer uit Lent geïnterviewd (Hart van Nederland).

Deze uil heeft zijn naam te danken aan het feit dat hij met zijn horizontale bandering op de borst, vrij lange staart en stompe vleugels doet denken aan een Sperwer. De vogel is tussen de 35 en 43 centimeter groot en zijn verenkleed is donkerbruin met lichte schouders en een licht achterhoofd.

De Sperweruil is pas drie keer in Nederland gezien in honderd jaar vogelen, voor het laatst in 2005 in Drenthe. Het is een standvogel die zijn broedareaal in Noord-Scandinavië heeft. Slechts in winters met voedselschaarste zakken ze af naar het zuiden, vaak tot in het zuiden van Zweden. Wie weet is deze uil ooit nog eens in de Maashorst te vinden, maar die kans zal toch wel erg klein zijn.

Peter van de Braak

Aan belangstelling geen gebrek (foto Peter van de Braak)

Wetenswaardigheden door John Hermans

Duizenden Kruisbekken geteld

De afgelopen weken vlogen duizenden Kruisbekken over Nederland. Het lijkt erop dat er een heuse invasie aan de gang is. Op 5 oktober vlogen over trektelposten in ons land ruim drieduizend exemplaren. De Kruisbekken komen uit Siberië, Rusland en Scandinavië. En er blijken zelfs bijzondere Kruisbekken mee te vliegen. Het najaar van 2005 was het laatste waarin Kruisbekken in duizendtallen over Nederland vlogen. Maar dit najaar lijkt het weer raak: er zijn dit jaar al meer dan 17.000 Kruisbekken geteld op de trektelposten. Ze vliegen vooral over de bosrijke gebieden in het oosten en midden van ons land. Na een eerste golfje vroeg in de zomer leken de aantallen in te zakken. De website trektellen.nl laat echter mooi zien hoe de aantallen vanaf half september opnieuw toenamen. Op 5 oktober werden op telposten bij Amersfoort en Veenendaal topaantallen genoteerd: op elk van de twee telposten bijna zeshonderd exemplaren.

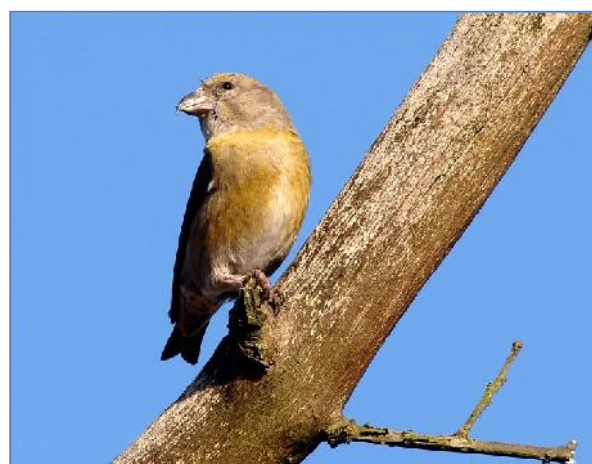
Herkomst

De Kruisbekken komen niet uit Nederland, maar uit de bosgebieden ten noordoosten van ons land. Daar broedt de soort in uitgestrekte naaldbossen, het liefst met veel sparren. Het zaad daarvan is namelijk het hoofdvoedsel van deze soort. In najaren dat er weinig zaaadjjes te vinden zijn, trekken de Kruisbekken richting het zuidwesten. Op de telpost Falsterbo, in het zuiden van Zweden, zijn er dit jaar vanaf 1 augustus al meer dan 28.000 opgemerkt. Dat is ruim twaalf keer zoveel als in een gemiddeld najaar. Onduidelijk is of de Kruisbekken die we in ons land zien uit Scandinavië of uit oostelijkere streken komen. Er zijn namelijk maar een paar Kruisbekken in Nederland gevangen die in het buitenland geringd waren; ook is niet duidelijk of de vogels van Falsterbo doortrekken naar onze streek.

Bijzondere Kruisbekken

Kruisbekken vallen op door hun krachtige vlucht en luidruchtige roep: een helder kiep-kiep. Vaak vliegen ze in groepen, het liefst langs of over het bos. Voor Nederlandse trektellers is het dit jaar extra opletten: er kunnen Grote Kruisbekken meevliegen. Deze bijzondere soort Kruisbek heeft een erg dikke nek en een opvallend forse snavel. Voor geoefende kruisbektellers is de Grote Kruisbek ook aan de roep te herkennen. In Denemarken zijn de laatste dagen veel Grote Kruisbekken gezien en in Nederland is de eerste alweer gemeld.

Uit: Bericht uitgegeven door Sovon Vogelonderzoek Nederland op vrijdag 11 oktober 2013

Kruisbek, links mannetje, rechts vrouwtje (foto's John Hermans)

Geef natuur een plek op landbouwbedrijven

Daar was de discussie weer. Die van de toenemende wereldbevolking en alle monden die gevoed moeten worden ten koste van natuur op het boerenland. LTO Nederland stelde vorige week in deze discussie dat het uit productie nemen van dure landbouwgrond ten behoeve van natuur niet aan de samenleving uit te leggen zou zijn. Ze riep staatssecretaris Dijksma op om geen gronden, zoals aangegeven binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, vrij te maken voor natuur. De toenemende wereldbevolking is een vaak gebruikt gelegenheidsargument. Bestrijding van honger in de wereld is een zeer complex vraagstuk, dat van veel meer zaken afhangt dan van de omvang van de voedselproductie in westerse landen, laat staan Nederland. Heus, de bijdrage van Groningse tarwe of Zeeuwse bieten aan mondiale voedselzekerheid is nogal beperkt. Vanuit het perspectief van mondiale voedselzekerheid is het zinnvoller om de landbouwsubsidies in te zetten voor de ontwikkeling van de landbouw in delen van de wereld waar nog veel winst in voedselproductie valt te boeken, bijvoorbeeld Afrika.

De landbouw leunt zwaar op financiële ondersteuning door Europese burgers. Burgers die steeds mondiger worden, omdat ze zich zorgen maken over de teloorgang van onze cultuurlandschappen en de manier waarop hun voedsel wordt geproduceerd. Omdat er in Europa sprake is van een sterke achteruitgang van natuur in het landelijk gebied, moeten we serieus werk maken van deze zogenaamde ecologische aandachtsgebieden. De achteruitgang van bijvoorbeeld Veldleeuwerik en Patrijs met meer dan 90% laten de omvang van dit belangrijke probleem zien. De gezamenlijke natuur- en

De Patrijs heeft het zwaar

milieuorganisaties hebben in een handreiking aangegeven hoe ecologische aandachtsgebieden kunnen bijdragen aan herstel van biodiversiteit (zie www.vogelbescherming.nl onder nieuwsberichten) op het boerenland. De samen met boeren ontwikkelde recepten om natuur een plaats te geven op het landbouwbedrijf liggen klaar. Geef de vogels, vlinders en bijen een plek op het boerenbedrijf! Dat is uitstekend aan de samenleving uit te leggen.

Uit: Vogelbescherming Nederland, 30 oktober 2013

De dag van drie miljoen

Zaterdag 19 oktober 2013, een dag die veel trektellers niet snel zullen vergeten. Het was een dag met uitzinnig goede vogeltrek. De Nederlandse trektellers voerden ruim drie miljoen overtrekkende vogels in. Bijna één miljoen Houtduiven en Vinken en meer dan een half miljoen Spreeuwen. En dat is nog maar een fractie van wat er die dag werkelijk over ons land vloog. Het is duidelijk dat de trekvogels er zin in hadden, na een aantal dagen met harde wind en regen ofwel mistige omstandigheden. Die zorgden ervoor dat de trek van vele oktobertrekkers, die dit najaar toch al aan de late kant is, wat vertraging opliep. Deze zaterdag was het echter rustig, met alleen lichte bewolking; ideaal weer voor de vogels om te trekken en voor de vogeltellers om de trekkers daadwerkelijk te kunnen zien. Hoog vliegende vogels ontdekken in een wolkenloze lucht kan namelijk bijzonder lastig zijn.

Patronen

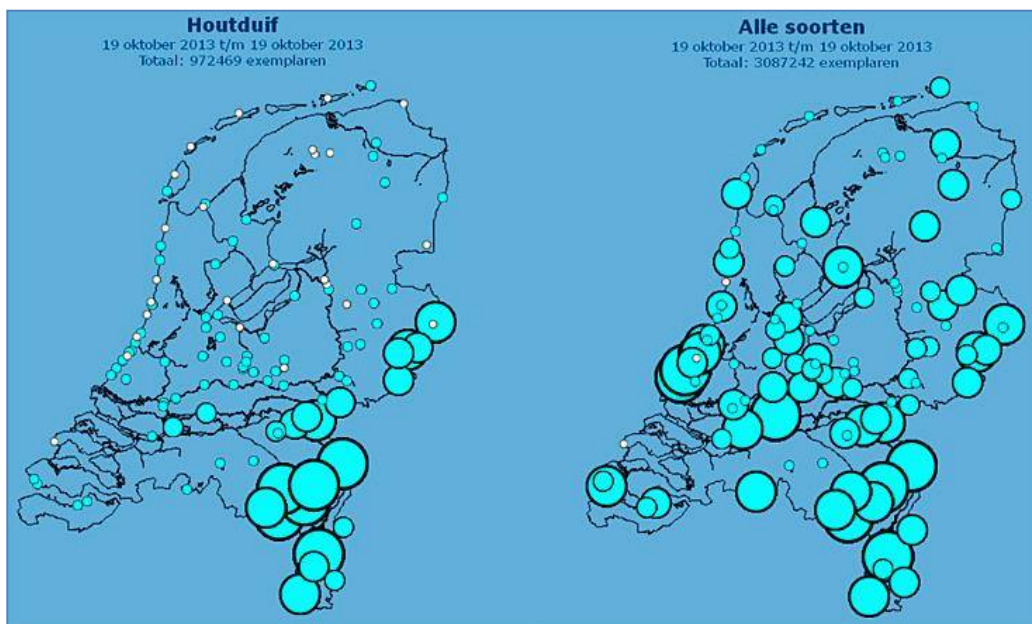
Vele soorten lieten mooie geografische patronen zien (zie Trektellen.nl). De 555.000 Spreeuwen waren vooral erg talrijk langs de Hollandse en Zeeuwse kust. Dat gold ook voor de bijna 938.000 Vinken, maar die deden het ook in Zuidoost-Nederland geweldig. Overal ten zuiden van de lijn Haarlem-Enschede werden veel Veldleeuweriken geteld, in totaal ging het die dag om bijna 150.000. Op verschillende telposten ging het om vijf- tot tienduizend vogels, voor onze begrippen extreem veel. Ook Kieviten waren goed op dreef. De 123.000 trekkers werden vooral in het binnenland gezien.

Houtduiven

De talrijkste soort was echter de Houtduif, goed voor liefst 972.000 exemplaren. Dit enorme aantal ten spijt was de verspreiding over Nederland klassiek: grote aantallen alleen ten oosten van de lijn Almelo-Eindhoven. Daar zagen tellers soms honderdduizend Houtduiven passeren. Het beeld zal ze ôs nachts nog voor ogen hebben gedansté

Uit: SOVON Vogelonderzoek Nederland, 25 oktober 2013

Toelichting: *Ook op onze telpost hebben we die dag geteld als nooit te voren. Fantastisch om mee te maken.*

Alle waarnemingen van Houtduiven (links) en alle trekvogels (rechts) op 19 oktober 2013 per telpost (kaartjes: Sovon)

Nieuwe golf Barmsijzen?

Half oktober werden er plotseling aardig wat Barmsijzen in ons land gezien. De verwachting dat dit de aanloop tot een invasie zou zijn, werd nog niet ingevuld. Integendeel, de aantallen zakten eind oktober weer in. Maar misschien staat er nog wat moois te wachten. Op [Falsterbo](#), de zuidpunt van Zweden, worden de laatste dagen weer vette aantallen gemeld. Er zijn dit najaar al ruim tienduizend Barmsijzen geteld, tegen een seizoensgemiddelde van een dikke tweeduizend. En het telseizoen is ter plekke nog niet voorbij. Het loopt tot 20 november, en Barmsijzen zijn late trekkers. Het is aannemelijk dat het voornamelijk Grote Barmsijzen betreft, aangezien Kleine Barmsijzen alleen in het zuiden van Zweden broeden en ook vroeger wegtrekken.

Het wil nog niet zeggen dat deze vogels ons land gaan bereiken. Maar het zijn hoe dan ook hoopvolle tekenen voor wie wil genieten van dichte wolkjes 'knetterende' Barmsijzen. Ze kunnen er zomaar zijn.

Uit: SOVON, 7 november 2013

Vreemdgaande vogels

Veel vogels, zoals zwanen, zijn partners voor het leven. Lang werd gedacht dat deze vogels ook monogaam zijn, maar niks blijkt minder waar. Veel van deze ómonogameôvogels, volgens wetenschappers maar liefst 90%, paren stiekem ook met andere partners.

Variatie

Er zijn verschillende redenen om vreemd te gaan: er is meer kans op genetische variatie, waarmee bijvoorbeeld inteelt voorkomen kan worden; de kans op bevruchting is groter, omdat de vogel sperma krijgt van verschillende kwaliteiten; of de vogel mag voedsel zoeken in het territorium van de minnaar. Sommige minnaars helpen zelfs mee met de opvoeding van de kuikens.

Echte liefde

Toch lijkt er ook nog echte liefde te bestaan. Onderzoek naar de Amerikaanse Zwarte Gier wijst aan dat ze niet vreemd gaan. De genetische code van de kuikens sluit precies aan op die van hun ouders.

Echte liefde? (foto Vroege Vogels)

Uit: Varaô Vroege Vogels, 8 november 2013

Realisatie Ecologische Hoofdstructuur in de Maashorst

Na jaren hard werken is op maandag 4 november 2013 het startsein gegeven voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur in de Maashorst. In vijf jaar tijd zal de natuur in het hart van de Maashorst terug zijn. Johan van den Hout (gedeputeerde Provincie Noord-Brabant), Geert Versteijlen (voorzitter van Stuurgroep De Maashorst) en Petra Souwerbren (directeur ARK Natuurontwikkeling) tekenden de overeenkomsten voor de samenwerking in de Maashorst.

In vijf jaar tijd zal de natuur in het hart van de Maashorst terug zijn. Een gebied van 238 hectare, nu nog grotendeels in gebruik als landbouwgrond, wordt omgevormd tot nieuwe natuur. De kern van de Maashorst wordt betrokken bij de omliggende natuur en het watersysteem wordt hersteld. De Maashorst, één van de grootste natuurgebieden van Noord-Brabant, moet in 2019 weer aaneengesloten natuur zijn. Dit grootschalige landschap biedt in de toekomst ruimte aan soorten zoals wisent, roofvogels, Grauwe Klauwier, gevlekte orchis, en vele soorten vlinders en insecten.

Gebied blijft toegankelijk

De Maashorst, het gebied dat wordt omgeven door de gemeenten Bernheze, Uden, Landerd en Oss, is en blijft vrij toegankelijk voor recreanten en rustzoekers. De natuurontwikkeling houdt in dat de natuurkern wordt uitgebreid met bos en schraalland en dat de natuurlijke begrazing kan worden uitgebreid. Er worden maatregelen genomen om de verdroging van het gebied te beëindigen en de biodiversiteit te vergroten.

Vernieuwende aanpak

ARK Natuurontwikkeling neemt, in samenwerking met Stuurgroep De Maashorst, het voortouw in de uitvoering. Het project is een mooi voorbeeld van de vernieuwende Brabantse aanpak, waarbij regio's een eigen (financiële) inbreng hebben in het uitbreiden en verbeteren van het Nationale Natuur Netwerk (voorheen: Ecologische Hoofd Structuur). De provincie kent ARK, voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur, een subsidie van elf miljoen euro toe. Daarnaast draagt de provincie financieel bij aan de realisatie van aanvullende doelen, zoals maatregelen voor bescherming van dier- en plantsoorten. De streek draagt met een subsidie 1,6 miljoen bij. Ook Staatsbosbeheer en ARK zelf leveren een financiële bijdrage.

Uit: Nieuwsbericht www.demaashorst.nl, 4 november 2013

Vogel in de Maashorsté óde Grote Pieperô

Deze keer een bijzondere vogel die we elk jaar tegenwoordig wel een keer zien op de telpost, namelijk de Grote Pieper (*Anthus richardi*). Dit jaar is deze soort zelfs overtrekkend gezien op maandag 30 september en op maandag 7 oktober 2013.

Grote Piepers broeden in Oost-Siberië, Mongolië en China. Ze overwinteren in het zuiden van Azië. Ondanks dit trekpatroon zien we elk jaar, weliswaar in schaarse aantallen doortrek van de Grote Pieper in West-Europa. Een klein maar toenemend aantal overwintert namelijk in Zuidwest-Europa en West-Afrika. De meeste doortrek is in het najaar, tussen begin september en half november, met een piek begin oktober. De meeste waarnemingen worden gedaan langs de kust en in het IJsselmeergebied. In het binnenland nemen de waarnemingen toe. Het aantal doortrekkende vogels wordt geschat op duizend tot drieduizend exemplaren.

De Grote Pieper is iets groter dan de Duinpieper. Hij bidt vaak kort voor de landing in het gras. Borst en flanken zijn warm beige gekleurd tot zelfs roestbruin en vallen op tegen de witte buik. De bovenborst is duidelijk gestreept. De poten zijn lang en licht van kleur. De Grote Pieper is een krachtige vlieger met een golvende vlucht. De lange staart, forse snavel en zware borst in combinatie met zijn roep vallen op. De roep is een luid krassend langgerekt ópschieô Het lijkt op de roep van sommige Huismussen, maar is anders dan de roep van de Veldleeuwerik. Een vogel om goed in de gaten te houden.

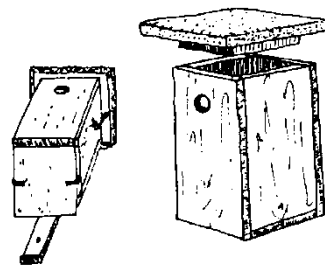
Jan-Willem Hermans

Grote Pieper (bron: Wikipedia)

Jaarverslag werkgroep Nestkasten 2013

Het was weer een bijzonder jaar voor de nestkastbroeders en de nestkastenwerkgroep in de regio Uden. Het totaal aantal gecontroleerde nestkasten daalde van 593 naar 552, voornamelijk omdat het gebied Maashorst Grensweg niet bezet was. De kasten zijn weggehaald omdat er groot onderhoud in dat stuk bos gepland was; daarbij kwam de ziekte en het uiteindelijk overlijden van Riet van Boekel, één van de controleurs.

***Etensresten van eekhoorn
op nestkast
(foto Leo Ballering)***

Het totale bezettingspercentage van alle nestkasten was met 71,2% zeer laag. Door het zeer koude voorjaar bleven veel kasten lang leeg en dit had met name een effect op de Koolmees, die in veel minder kasten gebroed heeft dan normaal. Gemiddeld over alle jaren gezien is ongeveer 50% van de nestkasten bezet met Koolmezen, dit jaar was dat maar 35%. De Boomklever, een andere óvroegbroeder, nam ook af in aantal maar bleef op een normaal bezettingspercentage van 5% steken, de daling van deze soort is dus toe te schrijven aan het niet bezet zijn van het gebied aan de Grensweg. Interessant genoeg daalde het bezettingspercentage van de Pimpelmees niet, die bleef rond de normale waarde van 16-17%! Ondanks het feit dat in andere jaren ongeveer 30% van onze Bonte vliegenvangers in de nestkasten van de Grensweg broedt, waar dit jaar dus geen kasten hingen, nam het aantal legsels toch toe van 58 naar 61. In het naastgelegen gebied aan het Slingepad verdubbelde het aantal Bonte Vliegenvangers. Er werden in totaal 3.314 eieren aangetroffen (bijna 1.300 minder dan vorig jaar!), daaruit kwamen 2.693 jongen waarvan er uiteindelijk 2.424 uitvlogen.

De lente van 2013 (maart, april, mei) was zeer koud, gemiddeld over het land droog en aan de sombere kant; het was de koudste lente in ruim veertig jaar. Een groot deel van maart werd met een ooststroming koude, droge lucht aangevoerd uit Rusland. Op sommige dagen was het extreem koud met temperaturen die vijf tot tien graden beneden het langjarige gemiddelde lagen.

Bonte Vliegenvanger op nest en rechts zeven eitjes ervan (foto's Lambert Verkuijen)

***Eitjes Grote Bonte Specht.
Een week later was alles weg
(foto Lambert Verkuijlen)***

Dit koude weer zette zich in het eerste deel van april voort. De lente diende zich eindelijk pas aan rond het midden van de maand. Alleen tijdens de meivakantie aan het begin van de maand was het volop lente met veel zon en hoge temperaturen. De rest van de maand was het op de meeste dagen opnieuw zeer koel voor de tijd van het jaar. De zomer (juni, juli, augustus) daarentegen was warm, gemiddeld over het land droog en zonnig en met een hittegolf tijdens vakantieperiode.

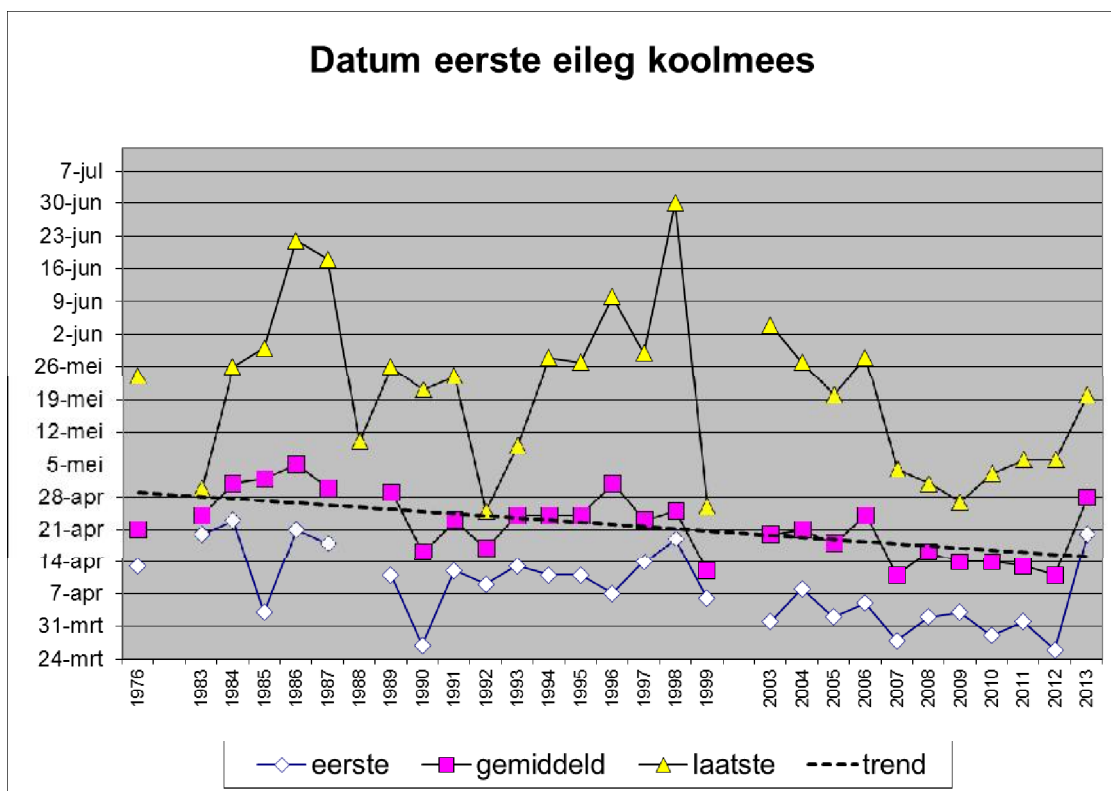
Het zeer koude voorjaar had niet alleen zijn beslag op de bezettingsgraad van de kasten maar ook op de gemiddelde eilegdatum van de eerste legfels. Voor zowel de Koolmees als de Pimpelmees waren de gemiddelde datums van de eerste eileg in het voorjaar van 2013 dan ook respectievelijk zeventien en zestien dagen later dan vorig jaar: op 28 april en 25 april. De allereerste eileg voor de Koolmees vond plaats op

20 april vijftientig dagen later dan het absolute vroegste record van vorig jaar: 26 maart 2012. Die van de pimpelmees op 15 april 2013 was zeventien dagen later dan vorig jaar (29 maart 2012). Ook de andere soorten die hier overwinteren (Boomklever en Zwarte mees) begonnen veel later; dit in tegenstelling tot de Afrikagangers die op normale datums begonnen. De gemiddelde legdatum voor de Boomklever op 19 april, veertien dagen later dan het vroegsterecord van 5 april 2012. Het enige eerste legfel van de Zwarte Mees begon zijn eileg op 27 april, zo laat is het nog nooit geweest. De Bonte Vliegenvanger en de Gekraagde Roodstaart lijken geen last gehad te hebben van het koude start van het voorjaar; zij begonnen op een voor hen normale datum: gemiddelde eerste eilegdatum, respectievelijk, op 5 mei en 4 mei. Voor bijna alle soorten was het broedsucces (uitgevlogen jongen/gelegd ei) dit jaar relatief laag gemiddeld alleen de Bonte Vliegenvanger sprong er positief uit; voor de Koolmees (69,7%), de Pimpelmees (76,6%) en de Gekraagde Roodstaart (55,3%). De Boomklever had een gemiddeld jaar met een broedsucces van 72,6% en de Bonte Vliegenvanger sprong er dus bovenuit met een broedsucces van 85,2%.

De legselgrootte van het eerste legfel van de Koolmees was met 8,2 eieren veel kleiner dan de laatste jaren en ook de vervolglegfels waren, met een gemiddelde legselgrootte van 6,0 eieren, aan de kleine kant. Voor de Pimpelmees was het eerste legfel dit jaar, met 9,7 eieren, van gemiddelde grootte, de vervolglegfels waren, met gemiddeld 8,2 eieren daarentegen, zeer groot! Voor de Gekraagde Roodstaart (gemiddeld 5,9 eieren) waren de legselgroottes gemiddeld, maar het betreft hier maar acht legfels dus erg goede uitspraken kunnen hierover niet gedaan worden!

***Vijf Grote Bonte Spechten van een dag oud
(foto Lambert Verkuijlen)***

Twee soorten met meer legsels, de Bonte Vliegenvanger en de Boomklever hadden, respectievelijk, met gemiddeld 6,2 en 7,7 eieren, een behoorlijk hoog gemiddelde legselgrootte. Voor de Koolmees zijn er dit jaar maar liefst 66 vervollegsels (21,8%) vastgesteld, voor de Pimpelmees waren dit zes legsels (6,5%); in beide gevallen redelijk hoog over de laatste tien jaar.

Het volledige verslag is te vinden op <http://vogelwachtuden.nl/index.php/verslagen-nestkasten-werkgroep>. Wil je zelf ook nestkasten controleren neem dan contact op met Leo Ballering, de coördinator van de werkgroep (met de nadruk op WERKé)!

Pimpelmees op tien eitjes (foto Lambert Verkuijlen)

Kengetallen per soort voor broedseizoen 2013

Totalen 2013	Koolmees	Pimpelmees	Bonte Vliegenvanger	Gekr. Roodstaart	Boomklever	Overige	Totaal
# nestkasten	552						552
# nestkasten bezet	196	89	61	6	28	13	393
% nestkasten bezet	35,5	16,1	11,1	1,1	5,1	2,4	71,2
# legels	225	92	61	8	27	13	426
# eieren	1734	887	380	47	208	58	3314
# eieren uitgekomen	1366	767	329	26	162	43	2693
% eieren uitgekomen	78,8	86,5	86,6	55,3	77,9	74,1	81,3
# jongen uitgevlogen	1208	679	326	26	151	34	2424
% jongen uitgevlogen	88,4	88,5	99,1	100	93,2	79,1	90,0
% broedsucces (uitgevlogen jongen / gelegd ei)	69,7	76,6	85,8	55,3	72,6	58,6	73,1
Legselgrootte	8,2	9,7	6,2	5,9	7,7		
Gem. Datum 1e eileg	11-apr	9-apr	5-mei	4-mei	19-apr		
# vervolgbroedsel	49	6	2	1	1	nvt	59
% vervolglegsel	21,8	6,5	3,3	12,5	3,7	nvt	

Leo Ballering,
Coördinator werkgroep Nestkasten
(telefoon: 0413-368248)

*Koolmeeseitjes en een van een Bonte Vliegenvanger
in een nest (foto Leo Ballering)*

Huiszwaluwactie voorjaar 2014

Hoewel onze Huiszwaluwen momenteel nog ten zuiden van de Sahel overwinteren, zijn een aantal leden van de Zwaluwenwerkgroep al druk in de weer om voor deze soort komend voorjaar een actie te organiseren. Het aantal broedparen van de Huiszwaluw in Nederland is de laatste decennia behoorlijk afgenomen. Rond 1970 kwam de soort nog talrijk voor met zo'n 450.000 broedparen in het hele land, na tientallen jaren van achteruitgang is er de laatste jaren weer sprake van een lichte toename. Het huidige aantal wordt door SOVON geschat op rond de honderdduizend broedparen. De enorme afname wordt deels veroorzaakt door de verslechterde omstandigheden tijdens de trek en in de overwinteringgebieden. Een oorzaak waar we als Udense Vogelwacht weinig invloed op uit kunnen oefenen. Waar we de Huiszwaluw echter wel mee kunnen helpen, is het veiligstellen van broedlocaties in onze regio.

Cultuurvolger bij uitstek

Om ongestoord zijn jongen groot te brengen bouwde de Huiszwaluw oorspronkelijk nesten van modder en klei onder overstekende kliffen en rotsen in bergachtige gebieden. Niet echt een biotoop dat in Nederland volop beschikbaar was, maar met het toenemen van bebouwing in de lage landen ontstond een kunstmatig biotoop en al snel kwamen de Huiszwaluwen deze kant op. In ons waterrijke land was voldoende modder, klei en leem om als nestmateriaal te dienen en insecten om de hongerige jongen te voeren waren er in overvloed. Dakranden en overstekken van tal van gebouwen werden door de zwaluwen voorzien van kunstige nestkommen en de Huiszwaluw was eeuwenlang niet meer uit ons landschap weg te denken.

Huiszwaluw (foto Peter van de Braak)

De verstedelijking van Nederland kent helaas ook een keerzijde; de huidige woningbouw wordt steeds strakker, efficiënter en vooral onderhoudsvrij. Dus overstekende dakranden met uitstekende gordingen verdwijnen in rap tempo uit het straatbeeld. Efficiënt voor de bouwbedrijven en toekomstige bewoners, maar funest voor Huiszwaluwen op zoek naar een plek om een nest te bouwen.

Vandaar dat we het hoog tijd vinden om al die families die nog wel ieder jaar hun Huiszwaluwen een paar maanden gastvrij ontvangen eens in het zonnetje te zetten. En door ze te wijzen op het nut van de Huiszwaluw hopen we natuurlijk dat deze mensen dat ook in de toekomst blijven doen en misschien zelfs gaan helpen om de kolonie in hun buurt uit te breiden.

Publiciteitscampagne

Een belangrijk onderdeel van de Huiszwaluwactie is het genereren van publiciteit. We verspreiden aan het begin van de actie een aantal persberichten waarin we het belang van de Huiszwaluw uiteenzetten en mensen oproepen nestlocaties bij de Vogelwacht te melden. Vrijwilligers van de Vogelwacht gaan deze locaties langs en bieden de gastgezinnen een mooie informatiebrochure over de Huiszwaluw aan. Daarnaast ontvangen ze per bewoond nest een lot voor een loterij. Aan het eind van het broedseizoen worden uit die loten een aantal prijswinnaars getrokken. Vivara heeft inmiddels toegezegd een leuk prijzenpakket voor de loterij beschikbaar te willen stellen. In een afsluitend persbericht maken we de winnaars van de loterij bekend en publiceren we meteen hoeveel nesten van de Huiszwaluw er in onze regio gevonden zijn. De actie dient dan ook meerdere doelen:

- De gastgezinnen in het zonnetje zetten en ze wijzen op het belang van het behoud van de nesten;
- de Huiszwaluw onder de aandacht brengen van een breed publiek;
- een zo compleet mogelijk beeld krijgen van het aantal Huiszwaluwen in onze regio.

Vrijwilligers gezocht

Voor het slagen van deze actie zoeken we nog een flink aantal vrijwilligers voor het adopteren van een (deel van een) dorp. De nestlocaties die in dit gebied bij de Vogelwacht gemeld worden, worden doorgegeven door de coördinator en door de vrijwilliger gecontroleerd. De vrijwilliger zorgt vervolgens dat de gastgezinnen een brochure en loterijloten ontvangen. Daarnaast kun je in dat gebied natuurlijk ook zelf actief op zoek gaan naar nesten en ook op die adressen brochures en loten aanbieden. Dit mag, maar hoeft niet, het belangrijkste is dat aangemelde nesten gecontroleerd worden. Voor deze actie heb je niet veel vogelkennis nodig en hoef je zeker niet vroeg op te staan!

Huiszwaluw (foto Marc Gottenbos)

Dus lijkt het je leuk om komend jaar (van half mei tot half augustus) mee te helpen met de Huiszwaluwactie: meld je aan bij Marc Poulussen (mpoulussen@home.nl)

Mignon van den Wittenboer

Vogelwacht Uden goes Tarifa

Van maandag 16 september tot en met maandag 23 september hebben de volgende dertien leden van Vogelwacht Uden e.o. een bezoek gebracht aan Tarifa (Zuid-Spanje): Tiny van Boekel, Peter van de Braak, Ben Brouwer, Hans Brouwer, Koos Doorten, Annette Elfrink, José Escher, John Hermans, Jan-Willem Hermans, Marc Poulussen, Isidro Rendon, Mark Stevens en Jos van der Wijst. Ons doel was met name de vogeltrek daar te gaan bekijken. Natuurlijk hebben we ook diverse natuurgebieden in de omgeving bezocht. Hieronder het verslag van dag tot dag.

De deelnemers aan de vogelreis naar Tarifa

Maandag 16 september 2013 (dag 1)

Op die maandagochtend moesten we al vroeg op, om half vijf ôs ochtends waren we al in Weeze. De vlucht met Ryanair verliep goed, rond tien uur waren we geland in Jerez de La Frontera. Uiteindelijk zaten we om elf uur in de busjes. De eerste Zomertortels, Houtduiven, Putters, Kleine Torenvalk en ook Zwarte Ibissen werden al gespot.

Vanuit Jerez zijn we richting Tarifa gereden. Hierbij konden we mooi de Oostzijde van Cota Doñana aandoen. Dit was tenslotte op onze route. Het Nationaal Park Doñana en de omringende gebieden van het Natuurpark Doñana bestaan uit bijna 139.000 hectare beschermd en halfbeschermd gebied en is gelegen in de zuidwest regio van Andalusië (Spanje). De grote variatie aan habitat zorgt voor een groot aantal verschillende soorten zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen en vissen, buiten de ongeveer 750 plantensoorten en grote aantallen motten, libellen en vlinders. Het totaal aantal waargenomen vogels in de omgeving bedraagt circa 360 soorten, hiervan zijn er uiteraard een aantal dwaalgasten bij. Het aantal vogelsoorten wat regelmatig te zien is bedraagt ongeveer 275 soorten. Door de geografische positie is de kans op dwaalgasten tijdens trek of door een storm zeer groot. Vele unieke vogelsoorten zijn hier al eens waargenomen. Het belang van de gehele Doñana mag niet onderschat worden. Miljoenen overwinterende vogels, voornamelijk watervogels en steltlopers uit het noorden, komen naar deze omgeving, aangetrokken door het milde klimaat en een overvloed aan voedsel. Het gebied ligt tevens in de trekroute van en naar Noord- en West-Afrika tijdens het voor- en najaar.

Ongeveer zes miljoen vogels trekken hier door elk jaar. Het gebied is bovendien van groot belang als broedgebied voor enkele schaarse en meest bedreigde vogelsoorten van Europa, zoals Marmereend, Knobbelseerster en Spaanse Keizerarend. Cota Doñana behoort tot één van de vijf grote Europese riviermondingen (Camargue, Evros-delta, Donau-delta en de Wolga-delta). Honderden jaren was dit het koninklijk jachtgebied (cotos), waar koningen, koninginnen en andere notabelen kwamen om hun sport te beoefenen. Het gebied is genoemd naar Doña Ana, de vrouw van de hertog van Medina Sidonia, die gezaghebber was van de Spaanse Armada. In 1963 werden 6.794 hectare door het Wereldnatuurfonds gekocht en beschermd en tevens werd er een wetenschappelijk centrum opgericht. In 1969 werd het een Nationaal Park en in 1978 werd er meer land aangekocht. In 1988 werd het park benoemd tot Speciaal Beschermd Gebied voor vogels. Het park wordt nu beheerd door de Consejería de Medio Ambiente (onderdeel van de regering van Andalusië).

In het dorp Bonanza hebben we de eerste inkopen voor het middageten gedaan. Buiten het dorp Bonanza lagen al vele zoutpannen, waar we een bezoek aan gebracht hebben. Deze zoutpannen zijn te vinden op de weg noordelijk van Bonanza, voorbij Apomasa en Pro Sal. Hier links aanhouden en na een kilometer is de ingang van het zoutterrein. Er staat dat je er niet in mag rijden, maar dit wordt hier wel gedoogd. Al vrij snel zagen we hier de Steltkluten foerageren. Wat verderop zijn we gestopt, hier hadden we een overzicht over het gehele terrein. Vele Flamingo's vlogen af en aan, diverse Strandlopers zagen we; Bontbekplevier, Strandplevier, Bonte Strandloper, Krombekstrandloper, Steenloper en Drieteenstrandloper. Naast de Steltkluten ook Kluten en vele Geelpootmeeuwen. Regelmatig kwam er een Rode Wouw over, waarbij de steltlopers de lucht in gingen. Op het eind van het zandpad kwamen we bij een T-splitsing, hier zijn we eerst linksaf gegaan. In de verte zagen we een Dwergarend, een soort die we wel wat vaker gingen zien deze reis. Op een hoogspanningsmast zat een Visarend en aan de slootkant vloog een IJsvogel snel weg. Helaas werd deze door de tweede bus niet waargenomen. De Graszangers waren er nog volop aan het zingen. Op het einde van de weg zijn we omgedraaid. Verderop weer doorgereden zodat we bij de andere zijde van de zoutpannen aankwamen. Hier stond een klein pomphuisje, waar we de busjes parkeerden. Deze zoutpan zat vol met vogels; Lepelaars, vele Ooievaars, waarvan één Zwarte Ooievaar, Blauwe Reigers, Grote en Kleine Zilverreiger en Bonte Strandlopers. Diverse Dwergsterren lieten zich prachtig zien. Iets verderop zagen we een vijftal Reuzensterren zitten, die natuurlijk ook op de foto moesten.

Na al dit moois hebben we de zoutpannen verlaten en zijn we richting het bosgebied Monte Algaida gereden. In dit parasoldennenbos hebben we tussen de vele vliegen gepicknickt. De Bonte en Grauwe Vliegenvanger die we hier zagen hadden hier genoeg te eten! Vanuit de parkeerplaats liepen we richting een waterplas genaamd Laguna de Tarelo. Vele eenden hebben we hier niet gezien, een groep Wilde Eenden, Meerkoeten en Dodaars zagen we. Wel een groep van wel honderd Kleine Zilverreigers zaten aan de overkant. Een Kwak kwam ook even tevoorschijn, evenals een Ralreiger.

Groepje Reuzensterren met Ooievaar

Na de soorten genoteerd te hebben zijn we noordwaarts gereden (parallel aan het kanaal Cano de Martin Ruiz). Bij een klein bruggetje zagen we de Purperkoet. Uiteindelijk rijden we richting Trebujena, waar we een aantal Vale Gieren zagen langs vliegen, evenals Roodstuitzwaluwen. Op de weg naar Tarifa hebben we nog één gebied bezocht; Laguna de Medina. Rondom dit grote meer is een wandelpad met diverse uitkijkpunten gerealiseerd. Al vrij snel zagen we prachtig de Graszanger zitten. Wat verderop op de akkers een grote groep Rode Patrijzen. Een groepje Putters en Groenlingen zaten op de vele kruiden. Op het water zagen we naast de Wilde Eenden een paartje Witkopeenden! Na al dit moois zijn we naar ons hotel Copacabana gereden. Dit hotel ligt net voor Tarifa aan een doorgaande weg. Aan de overkant van de weg ligt al de zee, waar naast gevogeld ook gezwommen kan worden (achteraf blijkt dat dit een surfstrand is, waar men niet mocht zwemmen)!!

Dinsdag 17 september 2013 (dag 2)

Het tweede busje had problemen gehad met het sluiten van de zijdeur. We konden hier vandaag bij een garage terecht. Na een goed ontbijt zijn we richting de eerst telpost Cazalla gereden. Deze telpost ligt aan de E5/N340 ter hoogte van kilometerpaal 86,9. Een steil zandpad loopt naar deze telpost. Van hieruit heb je een mooi uitzicht over de omgeving, (bergen in het noorden en Tarifa zuidwaarts). Bij mooi weer is Marokko goed te zien. John en Koos zijn doorgereden naar de garage, terwijl de rest bij de telpost bleef (bedankt nog Koos en John!). Op de telpost was er al veel trek te zien. Diverse roofvogels zoals Dwergarenden, Slangenarenden, Vale Gieren en Aasgieren kwamen langs gevlogen. Ze zochten vaak een thermiekbek, om hoogte te krijgen alvorens ze de oversteek durfden te maken. Diverse keren zagen we de soorten toch weer terug komen. De overtocht van vijftien km over zee geeft blijkbaar veel risico! In de verte zagen we een groep van wel zevenhonderd Ooievaars erg hoog overkomen. Volop flappend vlogen ze de straat van Gibraltar over. De Zwaluwen kwamen wat lager langs gevlogen; Huiszwaluwen, Boerenzwaluwen en Gierzwaluwen zagen we. Opeens kwamen er drie Gierzwaluwen met een witte stuit langs: Kaffergierzwaluwen! Voor velen van ons een nieuwe soort!

Rond de middag hebben we inkopen gedaan in Tarifa en zijn we richting La Janda gegaan. La Janda is een voormalig wetland dat in de jaren 60 grotendeels is drooggelegd. Het gebied bestaat voornamelijk uit droge graslanden met akkers en rijstvelden. Het gebied is te bereiken door de autoweg E5 N340 van Tarifa naar Vejer de la Frontera te volgen. Ter hoogte van de afrit naar Facinas kun je noordwestwaarts een onverharde weg inrijden die dwars door dit gebied loopt. La Janda is volledig bereikbaar en doorkruisbaar via deze onverharde wegen. In het gebied

Gewonde Zwarte Wouw

zagen we al vrij snel een jonge Roodkopklauwier. Verderop een groep met Grauwe Gorzen en Kuifleeuweriken. Bij een bruggetje zijn we gaan picknicken. Rondom het water zagen we een Braamsluiper en Zwartkop tussen de bramen zitten. In de verte vlogen diverse Kiekendieven, wat later vooral Grauwe Kiekendieven bleken (en een enkele Bruine Kiekendief). Isidro vond een gewonde Zwarte Wouw. Deze had een gebroken vleugel, waarschijnlijk tegen de prikkeldraad gevlogen.

Wat verderop zagen we een erg lichte roofvogel. Met de telescoop was het zwarte masker en zwarte vleugelvlekken van deze Grijs Wouw te zien, mooie waarneming! In het hoge gras zag Hans een Griel lopen. Na vele aanwijzingen kon iedereen dit bevestigen! De Griel vloog samen met nog vier andere Grielen op. In de rijstvelden zaten vele Koereigers te foerageren. Verderop bij de rijstvelden zag het tweede busje prachtig een Havikarend vliegen. Helaas was busje één al te ver om deze goed te kunnen bekijken. Over de rijstvelden vloog nog wel een IJsvogel en een Oeverloper. Diverse zoetwaterkreeften zaten aan de kant van het water.

Na dit moois zijn we richting de E5 gereden. Bovenop een heuvel zagen we diverse Turkse Tortels bij een boerderij. Hier zaten ook diverse Zomertortels tussen. Boven ons vloog weer een Havikarend, die iedereen mooi heeft kunnen bekijken. Aan de andere kant van de heuvel kwamen we bij de grote katoenplantages uit. In de verte op de beregeningsinstallaties zagen we weer een Grijs Wouw zitten. Blijkbaar zijn deze vaker op deze installaties te zien. Ook een Visarend zat hierop te rusten! Verderop kwamen we weer bij natte rijstvelden uit. Een groot stuk

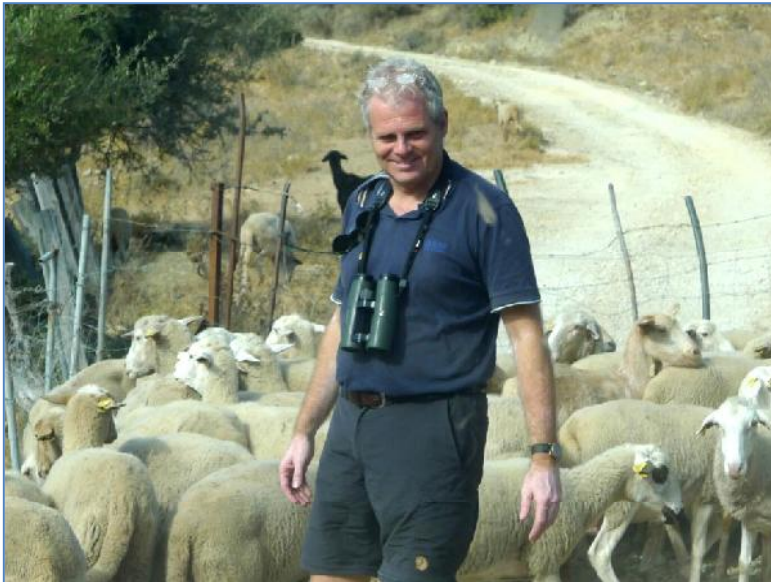

Juveniele Vorkstaartplevier

was open water, wat vele vogels aantrok. Enkele honderden Zwarte Ibissen, Lepelaars, Watersnippen en Zomertaling. Vooraan zaten twee juveniele Vorkstaartplevieren, die zich prachtig op de foto lieten zetten. Wat verderop zagen we tussen de vele Huismussen ook Spaanse mussen zitten. Als klap op de vuurpijl zaten er wel zes- tot zevenhonderd Ooivaars in één veld. Deze wachtten het mooie weer af om de overtocht naar Afrika te kunnen maken. Na al dit moois zijn we weer terug gegaan naar het hotel.

Woensdag 18 september 2013 (dag 3)

Na twee dagen warm weer (dertig graden) en nauwelijks wind, was het nu bewolkt met een stevige wind. Een enkeling was al vroeg opgestaan om aan zee te gaan kijken. Hier zat naast een Grote Gele Kwikstaart ook een Audiouns Meeuw op het strand. We besloten als eerst naar de telpost Tráfico te gaan. Deze is net na Tarifa rechtsaf en de weg volgen tot aan de telpost. Deze telpost was wat dicht bij de zee, waarbij met name kustvogels goed te bekijken zijn. Door de wind vloog er echter niet veel. Een op het veld aanwezige Blonde Tapuit werd bijna gegrepen door een langs vliegende Sperwer. Naast deze Sperwer vlogen er ook Dwergarenden en Zwarte Wouwen over. In de omliggende struiken hoorden we diverse Kleine Zwartkoppen alarmeren. Over zee vlogen enkele Jan van Genten. Na een tijdje besloten we maar naar de derde telpost te gaan. Deze telpost Algarrobo genaamd ligt ook langs de E5/N340, ter hoogte van kilometerpaal 99,1. Hier moesten we een zandpad inslaan. Komende vanuit Tarifa is het verboden en ook niet raadzaam om hier linksaf te slaan. Een paar kilometer verderop net in Algeciras is een rotonde waar je om kunt keren. Aankomend op dit zandpad hadden we een ander probleemé schapen. Een groep schapen blokkeerde onze weg, met wat beleid zijn deze verjaagd, zodat we het hek konden openen.

Jos van der Wijst; schapen verjagen en hek openen

Bij de telpost aangekomen zagen we dezelfde Spaanse tellers als de vorige dag. Boven ons zagen we enkele Vale Gieren zweven. Een paar Wespddieven trokken erg hoog over. Een Boomkruiper zat tezamen met een Pimpelmees in een boom, toch nog een nieuwe soort! Na een tijdje zijn we weer verder gegaan, even in Algeciras inkopen gedaan. Op de parkeerplaats zagen we diverse groepen Ooievaars overkomen, evenals een groep van dertig Vale Gieren. In de stad zelf zagen we Vale Gierzwaluwen. Het volgende doel was de baai van Algeciras. Vanuit hier heb je een mooi uitzicht over de rots van Gibraltar.

In het gebied zelf zaten diverse Grote Sterns, Zwartkopmeeuwen, Kokmeeuwen, Groenpootruiters, Tureluurs, Regenwulp en nog een Rosse Grutto. Een grote groep Ooievaars zat in het midden van het gebied! Het was op dat moment hoog water, waardoor er geen grote groepen steltjes zaten. Een jagende Visarend zagen we op het laatst moment nog langskomen. We besloten om via een mooie route terug te gaan; natuurgebied Los Alcornocales. Een onverharde weg loopt door de vallei van Ojen, het was even zoeken maar gelukkig zagen we op tijd het goede pad. Rijdend en hobbeldend door een halfopen cultuurlandschap dat dehesa wordt genoemd. Ook hier zien we diverse kurkeik- en steeneikbossen. In het kurkeikbos zagen we Gaaien en Vuurgoudhaantjes! Bij een verlaten boerderij (oud houtskoolfabriekje) zijn we even gestopt. Naast de doortrekkende Boerenzwaluwen en diverse Roodborsttapuiten zat er ook een verlaten Braamsluiper in de bosjes. Wat verderop was een Embalse (een stuwmeer). Hier zagen we Zwarte Roodstaart en diverse Gele Kwikstaarten tussen de grazende koeien. In dit gebied waren opvallend veel Roodborsttapuiten aanwezig!

Na dit gebied hadden we nog tijd over en besloten we naar Sierra de la Plata te gaan. Richting Bolonia en vervolgens door het dorp en voorbij de Romeinse ruïnes rijdend. Aan het eind kwamen we bij een T-splitsing waar we rechtsaf aanhielden (bordje La Semilla Tea). Na enkele kilometers veranderde de weg in een onverhard pad met flinke kuilen. Na een vier kilometer komen we bij een Gierenrots aan. De Vale Gieren zagen we volop vliegen. Op de rots zat nog mooi een Blauwe Rotslijster. Erg mooi kwam ook nog een Havikarend voorbij (volgens zeggen heeft deze hier gebroed). Ook Raven en Rotszwaluwen vlogen er rond. Helaas werd het al wat donker en mochten we terug naar het hotel.

Donderdag 19 september 2013 (dag 4)

Na het ontbijt zijn we rond negen uur richting telpost Cazzala gereden. Hier was op dat moment niet veel vogeltrek. Natuurlijk wel enkele mooie soorten zoals Dwergarenden, Slangenarenden, Vale Gieren, Sperwers en Zware Wouwen. Na dit moois gingen we richting Barbate. Hier ligt een mooi getijdengebied dat zeker de moeite waard is. Dit gebied is te bereiken door de E5 richting Jerez te rijden en vervolgens de afslag Barbate aan te houden. Bij deze afslag is een parkeerplaats, van waaruit blijkbaar Kaalkopibissen te zien zijn. Helaas hebben we deze daar niet gezien, wel volop Kauwen en een Grote Gele Kwikstaart aan het water. Voorbij Barbate begint het getijdengebied.

Na de brug hebben we de busjes geparkeerd en hier rondgelopen. Een Regenwulp zat tussen de begroeiing. Op het wad zagen we diverse steltlopers: Bontbekplevier, Strandplevier, Tureluur en Groenpootruiter. Op het water zat een Dunbekmeeuw te foerageren. Met zijn kop op het water probeerde deze de insecten van het water te plukken. Grappig waren de wenkkrabben te zien, die snel hun hol inschoten zodra je dichterbij kwam. Op de vlonder aan de overkant hebben we

Audouins Meeuwen

gepicknickt (het restaurant tegenover de vlonder zal wel gebaald hebben). Het brood met blikjes vis ging er goed in!

Vanuit deze vlonder liepen we nog richting zee. Hier zagen we in de verte (telescoop) Kuhls Pijlstormvogel, Jan van Gent, Visdief en Grote Stern.

Vervolgens weer in de auto, wat verderop zijn we een zandpad ingeslagen dat langs een waterplas liep. Op een opgedroogd gedeelte zaten wel honderd Strandplevieren op één hoopje, prachtig. Wat verder een grote groep meeuwen, waarbij een aantal Audouins Meeuwen zaten. De geringde meeuwen zaten helaas te ver weg.

Het informatiebord wat hier ooit mooi stond lag tegen de grond, evenals de banken. Op het hekwerk zagen we jonge Roodkopklauwieren, Graszangers en een Spotvogel. De dode koe die hier achter was gebleven, trok helaas nog geen gieren aan.

Na dit moois zijn we weer naar de telpost Cazzala gereden (hier was al enkele dagen rond vieren een Rüppels Gier gezien). De oostenwind was hier nog steeds volop aanwezig, wat niet gunstig was voor de trek. Met oostenwind durven vogels de oversteek niet te maken, het risico de Atlantische oceaan opgeblazen te worden is te groot. Helaas geen Rüppels gezien. Na een uurtje zijn we Tarifa ingegaan. Dankzij het zonnetje was het zelfs druk op het strand in Tarifa. Onze fotografen stonden de Drieteenstrandlopers te fotograferen.

John zag op het dak van het fort een Steenuiltje zitten! Een busje met illegale vluchtelingen werd naar het fort gebracht (ook trek?). Prachtig was de groep van wel zevenhonderd Ooievaars die hoog overtrokken, deze konden we bijna tot aan Marokko volgen! In Tarifa hebben we een terrasje genomen. Het pilsje deed ons erg goed! We waren op tijd terug bij het hotel, waarbij enkelen nog een frisse duik in de Atlantische Oceaan hebben genomen!

Drieteenstrandloper

Vrijdag 20 september 2013 (dag 5)

De wind was vandaag nog steeds volop aanwezig. Daarom besloten we naar de groene kalksteenbergen van de Sierra de Grazelema te gaan. Dit ruime kalkmassief vangt opvallend veel neerslag, hetgeen het groene landschap verklaart. Dit gebied is pas in 1984 een nationaal park geworden, het is 51.696 hectare groot en het hoogste punt heet El Torreon (1.654 meter hoog). Het gebied ligt wel een stuk van Tarifa af. We rijden via Jerez richting Arcos de la Frontera. Koos en José waren al een week eerder en hadden het gebied Zorrila bezocht. Aangezien het wel op de route lag zijn we ook hier naartoe gegaan. Rijdend door een open heuvelachtig landschap met vele Roodborsttapuiten en Graszangers kwamen we bij een vogelkijkhut uit. Hier hebben we twee meertjes bezocht. Op een kijkheuvel had je uitstekend zicht op een meer. Hier zaten Flamingo's, Krooneenden, Witkopeenden, Witoogeenden en Dodaars. Een Bruine Kiekendief vloog over het riet. Op de terugweg zat nog mooi een Bidsprinkhaan. Een leuke plek in dit dorre landschap.

Na dit moois reden we richting El Bosque. Tussen El Bosque en Grazelema is een mooie picknickplaats waar we heerlijk gepicknickt hebben. Rondom deze picknickplaats zaten Boomklever, Boomkruiper, Vuurgoudhaan en overvliegend enkele Vale Gieren. Vanuit deze plaats reden we naar Grazelema, onderweg genoten van de omgeving. In Grazelema zijn we gestopt en vanaf hier zijn we gaan lopen. De eerste Zwarte Tapuit werd hier gespot, prachtig zat deze op de aanwezige rotsen. Wat verderop zat een Spaanse Klapekster. Verder ook diverse Blauwe Rotslijsters en volop Vale Gieren. Na al dit moois reden we via de M505 richting Montejaque. Onderweg in een enorme rotsformatie weer een Slechtvalk door Marc ontdekt. In het dorp hebben we de weg rechtsaf aangehouden wat wel een erg smalle weg bleek. Op het einde gingen we rechtsaf (ging net), waarbij we in een mooie vallei uitkwamen. Hier hebben we de auto's geparkeerd om rond te gaan lopen. Helaas hadden we te weinig tijd voor dit mooie gebied. Vogels die we gezien hebben zijn Cirlgors en Winterkoning. Via Algeciras zijn we terug gereden, net voor 21.00 uur kwamen we terug in het hotel.

Lastig manoeuvreren in de smalle straatjes!

Zaterdag 21 september 2013 (dag 6)

Deze dag ook weer een sterke oostenwind. Ons plan om naar de telposten te gaan viel in duigen. Als eerste zijn we naar Los Lancos gereden. Dit is een gebiedje net voor Tarifa. Hier hebben we de busjes geparkeerd en zijn richting zee gelopen. Een Grauwe Gors liet zich mooi zien op de draad. Een Slangenarend kwam prachtig laag over gevlogen. Aan zee zagen we een Audouins Meeuw, diverse Kok- en Geelpootmeeuwen. Drieteenstandlopers liepen langs de waterlijn samen met Bontbekplevieren. In het water zagen we nog een Blauwe- en Kleine Zilverreiger en een eenzame Flamingo. Op het grasveld vele Gele Kwikstaarten en diverse Kortteenleeuwerikken die op de foto werden gezet. Na Los Lancos gingen we maar niet naar de telpost en besloten we naar La Janda te gaan. Uiteindelijk waaide het daar minder hard, waardoor er ook meer vogels te zien waren. Bij Zahara zagen we direct weer de grote groep Ooievaars, dit keer geen zevenhonderd. Een groot aantal was blijkbaar toch al vertrokken. Bij de rijstvelden zagen we natuurlijk weer grote aantallen Zwarte Ibissen.

Maar deze keer ook veel steltlopers, onder andere Bosruiters, Steltkluten, Kemphanen en als nieuwe soort de Kievit. Een juveniele Kwak vloog voor ons weg. Mark zag zelfs een Hop wegvliegen, helaas werd deze niet meer teruggevonden. Van hieruit zijn we naar Barbate gegaan, in de hoop dat de gieren de dode koe hadden gevonden. Daar aangekomen was het deze keer erg leeg, zelfs de vele meeuwen waren afwezig. De wind werd steeds heviger en dat met een temperatuur van 32 graden. Toch zijn we nog naar de telpost gegaan, alwaar het rustig was. Een aantal wilden terug lopen naar het hotel. De rest is terug naar het hotel gegaan, waarbij er weer in de zee gezwommen is.

Zwarte Ibissen in de vlucht

Zondag 22 september 2013 (dag 7)

De ruit van auto twee was gisteren bij terugkomst helaas kapot gegaan (kwaliteit auto's was niet zo best). Na wat bellen werd aangegeven dat de auto rond tien uur vervangen zou worden. Besloten werd om met negen man in één bus richting de telpost te gaan. Op weg naar de telpost zagen we diverse Vale Gieren laag vliegen en zelfs landen. Hier zou ergens een kadaver moeten liggen. Na wat zoek bleek de plek toch vrij ver in het veld te liggen. Wel prachtig hebben we hier Vale Gieren, Aasgieren en Zwarte Wouwen laag over zien komen. Op internet hadden we de voerplaats gevonden, helaas konden we hier niet direct naar toe...file. Blijkbaar was er een processie van de ôVirgin de La Luzôgaande waarbij de weg afgezet was.

Omdat we op deze weg niet konden komen zijn we maar eerst naar de telpost gereden. Hier hebben we gewacht op de bus van Koos. Zoals verwacht was er niet veel trek. Ons volgende doel was Bolonia, waar we al eerder waren geweest. Nu hadden we echter meer tijd. We hebben onze auto voor de ruime kijkhut gezet en hebben er heerlijk gepicknickt. Tussendoor genietend van de vele Vale Gieren die hier gebroed hebben en de jongen die nu vliegles kregen.

Ook de Dwergarend bleef mooi tegen de wind hangen, waardoor deze mooi te zien was. Ondertussen kwamen er diverse Wespddieven doorgetrokken. De Blauwe Rotslijster liet zich boven op de rots zien. Via Zahara zijn we vervolgens La Janda ingereden. Hier was een groep Engelse vogelaars voor het water aan het lopen, waardoor veel vogels nu verder weg zaten. De Vorkstaartplevieren zaten toch weer op het pad. Een Zwarte Ibis bleef ook vooraan het water zitten. Deze kon zelfs met een pocketcamera op de foto gezet worden. Na vele foto's vloog deze vogel toch opeens weg richting de grote groep. Verderop het zanderige gedeelte hebben we nog vele Rode Patrijzen gezien. Natuurlijk ook de Grauwe Kiekendieven en Roodkopklauwieren zagen we. Als klapstuk voor het einde van de reis waren de Grauwe Gorzen. We zagen een trek van wel duizend Grauwe Gorzen die de weg overstaken, prachtig.

Maandag 23 september 2013 (dag 8)

Aan alle moois kwam een eind. Al vroeg moesten we vertrekken richting het koude Nederland. In totaal hebben we 153 soorten waargenomen;

Vale Gier

Waargenomen 153 soorten buitenlandexcursie Tarifa 2013			
Aalscholver	Grauwe Klauwier	Kuhls Pijlstormvogel	Strandplevier
Aasgier	Grauwe Vliegenvanger	Kuifleeuwerik	Tafeleend
Alpengierzwaluw	Griel	Kwak	Tapuit
Audouins Meeuw	Grijze Wouw	Lepelaar	Tjiftjaf
Blauwe Reiger	Groenling	Meerkoet	Torenavalk
Blauwe Rotslijster	Groenpootruiter	Merel	Tureluur
Blonde Tapuit	Grote Bonte Specht	Oeverloper	Turkse Tortel
Boerenzwaluw	Grote Gele Kwikstaart	Oeverzwaluw	Vale Gier
Bontbekplevier	Grote Stern	Ooievaar	Vale Gierzwaluw
Bonte Strandloper	Grote Zilverreiger	Orpheusspotvogel	Veldleeuwerik
Bonte Vliegenvanger	Grutto	Ortolaan	Vink
Boomklever	Havik	Paapje	Visarend
Boomkruiper	Havikarend	Pimpelmees	Visdief
Bosruiter	Hop	Purperkoet	Vorkstaartplevier
Braamsluiper	Houtduif	Purperreiger	Vuurgoudhaan
Bruine Kiekendief	Huismus	Putter	Waterhoen
Buidelmees	Huiszwaluw	Raaf	Watersnip
Buizerd	IJsvogel	Ralreiger	Wespendief
Cettis Zanger	Jan-van-gent	Regenwulp	Wilde Eend
Cirlgors	Kaffergierzwaluw	Reuzenstern	Winterkoning
Dodaars	Kalanderleeuwerik	Rode Patrijs	Witgat
Drieteenstrandloper	Kauw	Rode Rotslijster	Witkopeend
Dunbekmeeuw	Kemphaan	Rode Wouw	Witoogeend
Dwergarend	Kievit	Roodborst	Witte Kwikstaart
Dwergstern	Kleine Mantelmeeuw	Roodborsttapuit	Wulp
Europese Kanarie	Kleine Plevier	Roodkopklauwier	Zilverplevier
Fazant	Kleine Strandloper	Roodstuitzwaluw	Zomertaling
Flamingo	Kleine Torenavalk	Rosse Grutto	Zomertortel
Fuut	Kleine Zilverreiger	Rotszwaluw	Zuidelijke Klapster
Gaai	Kleine Zwartkop	Scholekster	Zwarte Ibis
Geelpootmeeuw	Kluut	Slangenarend	Zwarte Ooievaar
Gekraagde Roodstaart	Kneu	Slechtvalk	Zwarte Roodstaart
Gele Kwikstaart	Koereiger	Slobeend	Zwarte Spreeuw
Geoorde Fuut	Kokmeeuw	Spaanse Mus	Zwarte Tapuit
Gierzwaluw	Koolmees	Sperwer	Zwarte Wouw
Grasmus	Kortteenleeuwerik	Spotvogel	Zwartkop
Graszanger	Krakeend	Steenloper	Zwartkopmeeuw
Grauwe Gors	Krombekstrandloper	Stenuil	
Grauwe Kiekendief	Krooneend	Steltkluut	

Tekst: Peter van de Braak en Jan-Willem Hermans

Spectaculaire dia-avond óeigen werkôin de Groenhoeve

Donderdag 21 november iets na achten kwam ik de overvolle Groenhoeve binnen. Ik vermoed dat er zoôn zeventig mensen van zowel het IVN als de Vogelwacht binnen zaten. Het werd een geweldige avond met veel áahôên óohôên van het publiek. Lambert Cox zou voor de pauze een film laten zien en na de pauze wilde Gerrit van Eenbergen ons verrassen. En de aanwezigen lieten zich verrassen! Ik heb beide heren al een keer eerder hun eigen werk zien vertonen. Toen vond ik het al fantastisch. Maar dit overtrof weer de vorige avond. Ik zal er niet raar meer van opkijken als ik een documentaire van hen zie op de zender National Geographic. ôMan bijt hondôheeft dan het nakijken. Lambert Cox heeft mij verrast met zijn eindeloze geduld om gedurende heel wat maanden een koppeltje IJsvogels en hun drie legsels te filmen gedurende het broedseizoen. Van heel dichtbij maakte hij hun ówel en weeômee en legde dit vast. Geweldig, de ijver van deze vogels (duizenden visjes vingen ze om hun jongen te voeren), het geduld dat ze tentoonstelden om hun jongen te laten uitvliegen en zelfstandig te laten eten. Ik vond het ontroerend om te zien hoe Lambert een oude speciekuip vulde met water en visjes zodat het mannetje IJsvogel het gemakkelijker kreeg om zijn jongen te voeren nadat zijn vrouwtje ineens was verdwenen. Een gemiddeld nest van een IJsvogel telt zeven jongen. Ik weet nu ook waarom de jongen, als ze uitgevlogen zijn, een visje overdwers in de snavel aangeboden krijgen: zo is er minder kans dat het visje uit de snavel weer in het water valt. Door dit alles van dichtbij mee te maken hoopt Lambert het gedrag van deze vogels beter te begrijpen. Hierna liet hij nog twee prachtige Oehoeô zien met hun twee jongen. Wat een imposante vogels! Ik kan me helemaal voorstellen dat ze met die enorme poten ook enorme prooien kunnen vangen. Hierna zagen we nog Zeearenden, Vosjes en volgden we het moeizame bronstspel van een Edelhert. Die probeerde enkele malen tevergeefs een vrouwtje hert te dekken en verdween daarna met haar in de bosjes.

(foto Marc Gottenbos)

Na de pauze kondigde Gerrit van Eenbergen aan om een 3D-film van allerlei insecten, vlinders, bloemen en kleine beestjes te laten zien. We kregen allemaal een 3D-bril op. Ik was benieuwd! Welnu het werd een feest voor het oog en het oor. Gerrit becommentarieerde het een en ander met zijn sappige Brabantse dialect. En als hij de naam van een beestje niet wist dan kon de IVN man pur sang, Nico Ettema, deze leemte in kennis aanvullen. Ik heb in veertig minuten tijd meer kruipende en vliegende insecten gezien dan tijdens mijn hele leven. Vliegen, bijen, wespen, mieren, torren, rupsen, kevers, vlinders en de prachtigste bloemen. De 3D-film begon spetterend met een muisje dat over een lange tak rechtstreeks het publiek leek in te lopen. Ik geloof dat ik ook gegild heb. Het 3D-effect was ongelooflijk. Of zoals Joke van den Boogaard het beschreef: ñHet is zo mooier als in het echt!ò. Onbeschrijfelijk mooi: de prachtigste kleuren, details en alles uitzonderlijk uitvergroot. Je kon zelfs de tong van een mier zien rollen! Nooit geweten dat een hommeltje zoôn prachtige kleuren heeft. Je kon de raggen van een spinnenweb tellen en de waterdruppels werden zichtbaar op het web. Sommigen beestjes leken uit drie delen te bestaan waarvan ik altijd dacht dat het één geheel was. Nu weet ik het zeker: de natuur met alles wat erin leeft is een groot wonder! Om 22.10 uur was de filmavond afgelopen. Gerrit en Lambert hadden het samen tot een succes gemaakt. Wie o wie gaat ons een volgende keer verrassen? En natuurlijk hoeft het niet in 3D te zijn of gemaakt met behulp van allerlei geavanceerde apparatuur. Als het maar iets van jezelf is en jouw betrokkenheid toont bij de vogels en de natuur!

Marlies Noy

In gesprek meté ôGerrit van Eenbergenô

Eigenlijk is het wat vreemd dat Gerrit niet eerder aan de beurt is geweest om een gesprek mee te hebben voor deze rubriek. Hij is een van de markantste leden van de Vogelwacht; een zeer bevlogen en fanatiek natuurfilmer, die nu ruim zes jaar lid is bij de vogelwacht. Het is bijna niet voor te stellen hoeveel tijd hij hier in steekt.....

Gelijk welkom

Op mijn vraag of ik Gerrit een keer mocht interviewen voor het Bruujssel, zei hij meteen dat het goed was. Dit was een keer op een dia-avond in de Groenhoeve. Maanden later belde ik hem; ik was gelijk welkom. Het was een mooie novemberdag: zonnig en niet veel wind. Dus hup op de fiets naar Nistelrode. Ik was verbaasd toen ik bij zijn huis aankwam. Een gewoon rijtjeshuis in een gewone wijk. Ik had al vaak films van Gerrit gezien en op die films was altijd een landelijke bosrijke omgeving te zien. Dus verwachtte ik dat hij ergens aan de rand van Nistelrode zou wonen, vlak bij een bos. Wat blijkt: hij woont wel midden in Nistelrode, maar heeft ook nog een onderkomen in het bos, ongeveer vijfhonderd meter van het Natuurcentrum Slabroek, achter de Keltenbegraafplaats. Daar heeft hij al veertig jaar een paar oude schuren staan en een caravan die hij heeft opgeknapt. Hij noemt het zijn ówonderhuisjeô Van daar uit maakt hij al die prachtige opnames waar wij zo van mogen genieten. Gerrit zegt dat ik daar best een keertje mag komen kijken, maar gezien de deadline voor dit interview, was daar helaas geen tijd meer voor. ñEigenlijk hoor ik hier helemaal niet thuisò, zegt hij over zijn huis midden in het dorp. ñMaar het is nu eenmaal zo gelopen.ò Hij heeft een zwembad achter het huis dat bijna de hele tuin beslaat. Hierdoor is er niet veel plaats meer voor planten en bloemen. Hij gebruikte dit zwembad voor zijn kleinkinderen, maar die zijn nu allemaal al in de twintig, dus gebruikt hij nu af en toe het zwembad zelf maar. In de herfst laat hij het enorme bad leeg lopen.

Hij woont alleen en heeft achter het huis een grote garage met metaalbewerkingsmachines. Hier brengt hij veel tijd door met hobbyen. Vroeger thuis was het geen vetpot, dus hij heeft noodgedwongen geleerd om dingen zelf te maken. En dat doet hij: alles maakt hij zelf en hij is erg vindingrijk. Dagen kijken en prutsen tot het lukt. Dagen, zelfs weken kan hij werken om een bepaalde filter zo te krijgen dat het naar zijn zin is. Dag en nacht werkt hij dan door. Het komt soms voor dat hij pas om half acht ôs morgens naar bed gaat. De films die hij maakt kan hij op verschillende schermen in zijn kamer bekijken. De kamer hang vol met een stuk of vijf enorme beeldschermen. Ook heeft hij heel veel apparatuur. Vele uren besteedt hij aan het bekijken van de opnames. Bij zijn onderkomen in het bos hangt veel apparatuur om opnames te maken van dieren en deze opnames moeten allemaal bekeken en bewerkt worden. Dit kost heel veel tijd en hij leert er nog steeds veel van. Nu heeft hij gelukkig ook veel tijd, want hij is met pensioen, al zeven jaar. Uiteindelijk krijg je uit tientallen uren film een stukje van enkele minuten. En die mooie minuten mogen wij dan zien in de Groenhoeve bij de Dialezing Eigen Werk. Gerrit heeft op 21 november weer zoôn avond verzorgd, bij het schrijven van dit stuk was deze avond nog niet geweest, dus ik ben erg benieuwd. Vooral het filmen in 3D (niet plat maar ruimtelijk) is een nieuwe uitdaging voor Gerrit.

Hiervoor moet je een speciaal brilletje opzetten om het ruimtelijke te kunnen zien. Dat is een mooie ervaring als je dat voor het eerst ziet. Gerrit houdt van de allerkleinste beestjes, die kan hij heel groot in beeld brengen. Zo heeft hij bijvoorbeeld een mier gefilmd, naast de kop van de mier zat een vlo, die vlo vindt Gerrit ook erg interessant om in beeld te brengen, zo ver kan het gaan. Eigenlijk vindt hij insecten nog interessanter dan vogels, omdat vogels zo schuw zijn, vooral in Nederland. Zijn ervaring is dat de (stoot)vogels in het buitenland minder schuw zijn. Als hij hier maar even het gas van zijn auto loslaat, is de vogel al gevlogen. En dat moet je als natuurfilmer natuurlijk niet hebben. Hoewel een auto over het algemeen een mooie óvogelkijkhutô is.

Beroemd

Je zou bijna kunnen zeggen dat Gerrit een beroemd figuur is geworden: hij is al verschillende keren op televisie geweest. Eerst enkele jaren geleden, hij was ergens aan het filmen geweest en toen hij terug kwam bij zijn auto, die hij zelf uitgebouwd had, zaten er allemaal filmmensen in. ðWat moeten jullie in mijn autoð, vroeg hij stomverbaasd. Het bleek een filmploeg van ðVroege Vogelsð te zijn. Ze vroegen of ze hem mochten interviewen voor het programma. Ze hebben flink moeite moeten doen, want hij zei niet gelijk ja. Na drie, vier keer bellen, kreeg hij Andrea van de Pol aan de lijn om half elf ðs avonds, toen zei hij uiteindelijk dat het goed was. Gerrit bedacht dat als iemand zoveel moeite doet, je haar ook maar moet belonen. De bestelauto met de uitgebouwde toeter er bovenop heeft hij gemaakt om daar vanuit te kunnen filmen. De dieren zien hem niet en hij de dieren wel, een ideaal uitgangspunt. Toen hij net lid werd bij de Vogelwacht, ondervond hij al snel dat het hem allemaal veel te vlug ging. Als hij net de poot van zijn statief had uitgeklapt, waren de vogelfotografen alweer klaar om verder te gaan naar de volgende opname. Dat bracht hem op het idee zijn auto uit te bouwen. Dan hoefde hij ook niet zo veel te lopen, want dat gaat hem niet zo goed af. Vanuit het uitgebouwde dak kon hij filmen zonder dat de dieren hem zouden zien. Vooral het gedrag van dieren vindt hij erg interessant om te filmen. Daar heb je veel geduld voor nodig en hij wil na het geschoten plaatje niet gelijk hup weer verder, maar hij wil de dieren verder observeren. Hij is ook op televisie geweest bij ðMan bijt hondð verschillende weken is hij geïnterviewd over zijn passie: natuurfilmen. Gerrit zegt: ðBij Man bijt hond komen altijd van die aparte figuren waar van alles aan mankeert, nu hadden ze tenminste eens een interessant onderwerp en een normaal iemand voor de camera.ð Ze zijn dertien keer bij hem geweest voor opnames. Een keer werd gevraagd of hij zijn kerstboom wilde

Gerrit tussen zijn apparatuur

wegzetten voor de opnames, maar deze had hij net de dag ervoor opgetuigd, dus daar begon hij niet aan. Dan maar met kerstboom op televisie. Zelf heeft hij de uitzendingen niet gezien, gewoon vergeten. Af en toe moet ik goed luisteren om Gerrit bij te houden met schrijven, hij praat erg snel en met een accent, maar is wel erg enthousiast. De regiotelevisie heeft ook contact gezocht met hem. Ze zitten in Loosbroek. Hij heeft ook veel samengewerkt met Lambert Cox uit Helmond voor het Natuurkanaal. Deze samenwerking is helaas voorbij. Verder geeft hij minstens een keer in de maand lezingen door het hele land met zijn natuurfilms.

Hij was laatst in Utrecht bij een natuurvereniging met een luxe gebouw, daar heeft hij de mensen bijna van hun stoel laten vallen van verbazing met zijn 3D-films. Hij filmt de allerkleinste details van insecten, zo heb je nog nooit naar bijvoorbeeld een doodgewone huisvlieg gekeken.

Werk

Gerrit is al erg vroeg aan het werk gegaan als jongen. Met twaalf jaar was hij al van school en moest aan het werk. Hij begon voor de PNEM met het bovengronds elektrisch netwerk. Daarna werkte hij voor Kees van Kampen, die had een televisiezaak op de Markt in Uden. Hij installeerde antennes op de daken, gevaarlijk werk, altijd het dak op, ook in de winterdag. Rond de feestdagen werden er veel televisies gekocht, dus moest hij vaak in december of januari het dak op. Hij is een keer van het dak gevallen en heeft een been gebroken. Nu werken Gerrit en Kees nog vaak samen aan hun hobby: 3D- film maken. Hij heeft ook veel met hoogspanningskabels gewerkt, deze zijn loeizwaar en hierdoor kreeg hij flinke spierballen. Gerrit wil graag een camera bij de Kraaienbergse plassen plaatsen en daar dieren filmen. Met cameravallen wil hij niet werken, dat is niet gedetailleerd genoeg. Zus Ria woont aan de andere kant van Nistelrode en komt vaak op bezoek. Ze zijn in Menzel geboren en hadden vroeger een kruidenierswinkel thuis, waarvoor Gerrit de bestellingen deed. ñHeb je de liefde voor de natuur van huis uit meegekregenò, was mijn vraag. Hij lacht een beetje schamper: ñVan huis uit heb ik leren stropen, wat extra vlees was toen welkom.ò Soms stroopte hij acht konijnen op een avond. Zijn broer deed een jong konijn tussen zijn boterhammen en begon te eten. Hij was kampioen bij de schietvereniging.

Naar de zin?

Op mijn vraag of hij het naar de zin heeft bij de Vogelwacht zegt hij: ñEigenlijk niet, er zijn zo weinig leden die dezelfde hobby hebben als ik.ò Gerrit is natuurlijk een heel eind voor op veel mensen. Hij is al jaren bezig met natuurfilmen en er zijn niet veel leden binnen de club die daar aan kunnen tippen of die er zoveel tijd aan kunnen of willen besteden. Hij mist een beetje de aansluiting hierin. Ook na een dialezing zijn er weinig leden die nog even blijven napraten over de techniek die gebruikt is en welke apparatuur en dergelijke. ñHet is geen technische clubò zegt hij en dat is ook zo natuurlijk. Het is een club van vogelliefhebbers, die gelukkig wel graag naar zijn mooie films komen kijken. Hij is al helemaal klaar voor 21 november, als hij zijn film laat zien in de Groenhoeve bij ÆEigen Werkô Ik weet al bijna zeker dat deze avond een succes gaat worden. Nico Ettema zal uitleg geven over wat we allemaal zien. Hopelijk mogen we nog vaak naar de natuurfilms van Gerrit komen kijken. Na een bakkie koffie fiets ik weer op huis aan in een herfstzon met prachtig gekleurde bomen. Ook mooi om te filmen!

Liesbeth Verkaar

Gerrit in zijn werkplaats

Slechtvalken op Petruskerk in Uden zijn blijvers

Het is nu alweer een jaar geleden dat er twee Slechtvalken gesignaleerd zijn op de Petruskerk in Uden. De eerste opmerkzame waarnemer was echter geen lid van Vogelwacht Uden, maar een zekere Pim Bauwens. Niemand van ons kende deze persoon, maar hij had bij zijn meldingen in november/december 2012 op Waarneming.nl wel altijd heel deskundig commentaar. Heel verrassend zal deze persoon verderop in mijn verhaal toch bekend worden. Vanaf december 2012 ben ik een paar keer per maand naar deze Slechtvalken gaan kijken en het is hoogstzelden geweest dat er niet een of twee aanwezig waren. Bij Vogelwacht Uden was de belangstelling ook gewekt toen bleek dat het serieus was met die twee en dat het vaste

***Slechtvalk met prooi op de Petruskerk
(foto Peter van de Braak)***

verkering leek te worden. Peter van de Braak heeft met z'n telescoop de ringen kunnen aflezen en er in het Bruujsel van juni 2013 melding van gemaakt. Het mannetje is een Nederlandse vogel, geboren in april 2012 op de zendtoren in Haaren. Het vrouwtje is een Duitse vogel, geboren in april 2011 in Gelsenkirchen. De volgende stap werd in juli door Peter Noy gezet, namelijk bekendheid geven aan de aanwezigheid van deze twee vogels op de Udense kerktorens. Hoe krijg je dat slimmer voor elkaar dan door een interview te houden met de pastoor van deze kerk, Theo van Oss en dit in de vorm van een persbericht aan te bieden aan de lokale kranten. De pastoor was zeer enthousiast en binnen een week was het interview gehouden, was het persbericht klaar en stond het in diverse regionale media inclusief foto's. Iedereen wist nu dat, na Veghel, ook Uden zijn koppeltje Slechtvalken had. Maar gaan ze ook broeden, dat is de volgende vraag. In de daarop volgende maanden bleef ik ze met regelmaat melden op Waarneming.nl.

Deze meldingen trokken de aandacht van een zekere Janmartin Rahder en die mailde mij eind juli of ik de ringnummers wist van de Slechtvalken in Uden, want hij was zeer benieuwd of er misschien eentje bij zou zijn van de Slechtvalken van het provinciehuis in Den Bosch. Hij werkte namelijk op het Provinciehuis en was nauw betrokken bij de daar broedende Slechtvalken. In het mailverkeer dat hierna ontstond schreef hij een volgende keer onder andere dat hij een kopie van zijn mail naar Pim Bauwens zou sturen, zijn vogelmaatje in Utrecht. Deze was voor z'n werk regelmatig in Uden en had daar de Slechtvalken op de Petruskerk ontdekt en deze op Waarneming.nl gezet. Hij was dus de onbekende waarnemer en niet iemand uit het bejaardenhuis vlakbij de kerk, die de hele dag de vogels in de gaten kon houden zoals ik in een van mijn mailtjes aan Janmartin schreef. In zijn laatste mail van 16 november jongstleden uitte hij enige bezorgdheid over hoe het nu verder moet als ze eventueel volgend voorjaar gaan broeden. Is er plek voor de eieren en rollen ze niet weg? Dat was bij het Provinciehuis ook gebeurd en daar moest toen hals over kop iets voor een wegrollend ei getimmerd worden.

Hiervan staat op YouTube een filmpje: <http://www.youtube.com/watch?v=YoUCt3zi4wc>

Maar gelukkig heb ik hem gerust kunnen stellen, afgelopen november is er aan Vogelwacht Uden door het kerkbestuur toestemming verleend voor het plaatsen van een voorziening in de toren om de eieren binnenboord te houden. Mooi werk van de werkgroep Stootvogels, want het vergt wel de nodige tact en timing om zo iets voor elkaar te krijgen.

Het enige wat er nu nog moet gebeuren in het komende voorjaar is eieren leggen, maar dat moeten de Slechtvalken zelf doen.

Jonge Slechtvalk (beeld uit het YouTube filmpje)

Wij kunnen er alleen voor zorgen dat ze hun ei kwijt kunnen (én niet kwijtraken, red).

Martien van Dooren

Oeverzwaluwwerkgroep wordté

Nadat Vogelwacht Uden in 1986 als eerste vogelwerkgroep in Nederland met succes een kunstmatige oeverzwaluwenwand had opgericht bij Hemelrijk werden de activiteiten rond deze soort

ondergebracht in de werkgroep 'Oeverzwaluwen'. Jarenlang coördineerde deze werkgroep het onderhoud van de wand en observatiehut. Later werd in overleg met Gemeente Uden en Brabants Landschap ook een natuurlijke wand gerealiseerd bij de Kleuter. De laatste jaren is de oever voor de wand bij Hemelrijk te begroeid geraakt, waardoor de voor zwaluwen essentiële vrije aanvliegroute ontbrak en de zwaluwen de wand de rug toekeerden. Met het teruglopen van de broedaantallen kwamen ook de activiteiten van de Oeverzwaluwwerkgroep op een laag pitje te staan en bestaan slechts nog uit het registreren van oeverzwaluwnesten op andere locaties zoals bij de Hofmansplassen en in tijdelijke zanddepots.

Nu onlangs binnen de Vogelwacht het idee werd geopperd om komend jaar een actie op touw te zetten om de Huiszwaluw onder de aandacht te brengen, is door de Oeverzwaluwwerkgroep dit idee omarmd om flink mee aan de slag te gaan. Een actie die wellicht de komende jaren nog navolging gaat vinden voor de andere zwaluwsoorten die ons werkgebied rijk is.

Het gevolg is echter wel dat de naam 'Oeverzwaluwen' niet langer de lading dekt: tijd dus om vanaf nu als 'Zwaluwenwerkgroep' naar buiten te treden.

Voor meer informatie en deelname aan de activiteiten kun je contact opnemen met coördinator Marc Poulussen, voor specifieke vragen over de Huiszwaluwactie 2014 kun je ook bij Mignon van den Wittenboer terecht. Elders in dit Bruujssel kan meer over de Huiszwaluwactie gelezen worden.

Resultaten regionale Tuinvogeltelling

Zondag 17 november is er weer een Udense tuinvogeltelling gehouden. We tellen in Uden en (wijde) omgeving ook in het najaar om iets meer te weten te komen over het gebruik van tuinen door vogels. Dit jaar was het niet echt uitnodigend weer, nogal grijs namelijk. Verder is het nog niet echt koud geweest, dus veel vogels zijn waarschijnlijk nog niet naar de dorpen getrokken. De deelname was wat kleiner dan vorig jaar, er waren tien deelnemende tuinen dit keer.

Resultaten

Die tien tuinen leverden 22 verschillende soorten op, waarvan twee nieuwe: Kneu en Putter. De drie meest getelde soorten zijn de Huismus (46), Koolmees (31), en de Turkse Tortel (27). In totaal zijn er 239 vogels geteld, gemiddeld 24 vogels per tuin. Dat is beter dan vorig jaar november, toen waren dat er negentien. In januari, als de landelijke telling wordt gehouden, ligt dat gemiddelde hoger, rond de 30 vogels per tuin. Niet één soort is in alle tuinen geteld, maar de Koolmees is wel in negen van de tien tuinen gezien. De tuin met de meeste soorten had er vijftien, daar waren ook de meeste vogels (61). Dit is dan ook een grote tuin in het buitengebied. En er was daar een speciale taart voor de vogels, vanwege een verjaardag. De minst soortenrijke tuinen hadden maar vier soorten, waarbij de ene het met maar vijf vogels moest doen. Hier werd (nog?) niet gevoerd, als enige tuin. Zelf was ik al begonnen met voeren en sindsdien zie ik meer vogels in mijn eigen tuin. Koolmezen laten zich bijvoorbeeld weer zien en Houtduif en Turkse Tortel durven ook weer in mijn tuin te komen. Dat deden ze helaas niet tijdens de telling... Ik heb ook nog even gekeken naar het verschil tussen grote en kleine tuinen en dan blijkt dat een grote tuin toch wel meer vogels en vogelsoorten oplevert, ook dit jaar. In een grote tuin werden gemiddeld 8,4 soorten en 27 vogels geteld, een kleine tuin 6,6 soorten en 21 vogels. Helpt het om vroeg op de dag te tellen? Daar heb ik ook naar gekeken en de grens heb ik op half 12 gelegd en dan blijkt dat het dit keer niet zo veel uitmaakt, na half 12 is het gemiddelde dit keer zelfs iets hoger, maar daar zal de beste tuin (die na half 12 werd geteld) wel de belangrijkste oorzaak van zijn.

Kneu (foto Marc Gottenbos)

Hieronder de totalen van deze telling:

Blauwe Reiger 1	Holenduif 8	Kneu 2	Roek 1	Winterkoning 1
Ekster 5	Houtduif 13	Koolmees 31	Roodborst 9	Zwarte Kraai 2
Gaai 3	Huisemus 46	Merel 11	Spreeuw 10	
Groenling 6	Kauw 8	Pimpelmees 20	Turkse Tortel 27	
Heggenmus 7	Keep 1	Putter 8	Vink 19	

In januari is er weer een landelijke tuinvogeltelling en wel op 18 en 19 januari 2014.

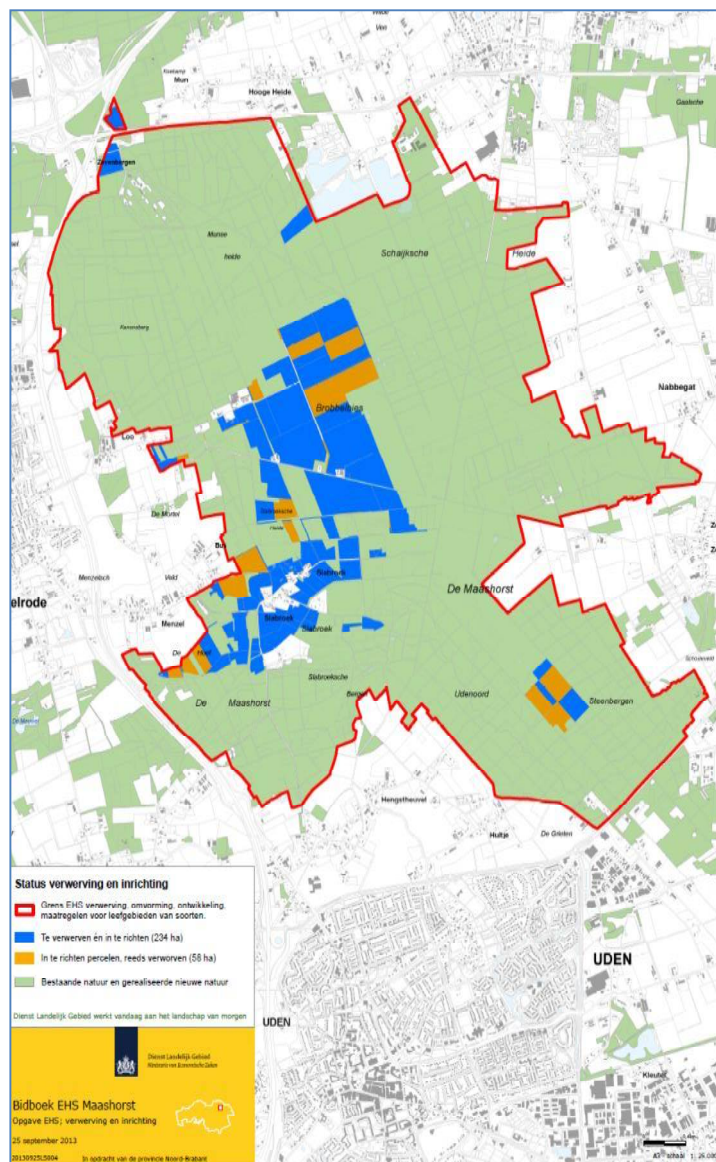
Op YouTube is er een instructiefilmpje te zien: <http://youtu.be/lpXs0dqN2ak>

De deelnemers aan de Tuinvogeltelling zijn: Mignon van den Wittenboer, Leo Ballering, Wim Heijmans, Peter Vlamings, Jan van den Tillaart, Annette Elferink, Nicole van de Burgt, Lammy van Diepenbeek, Jacques Raats, Arend Vermaat en natuurlijk iedereen die met ons heeft meegeteld.

Arend Vermaat

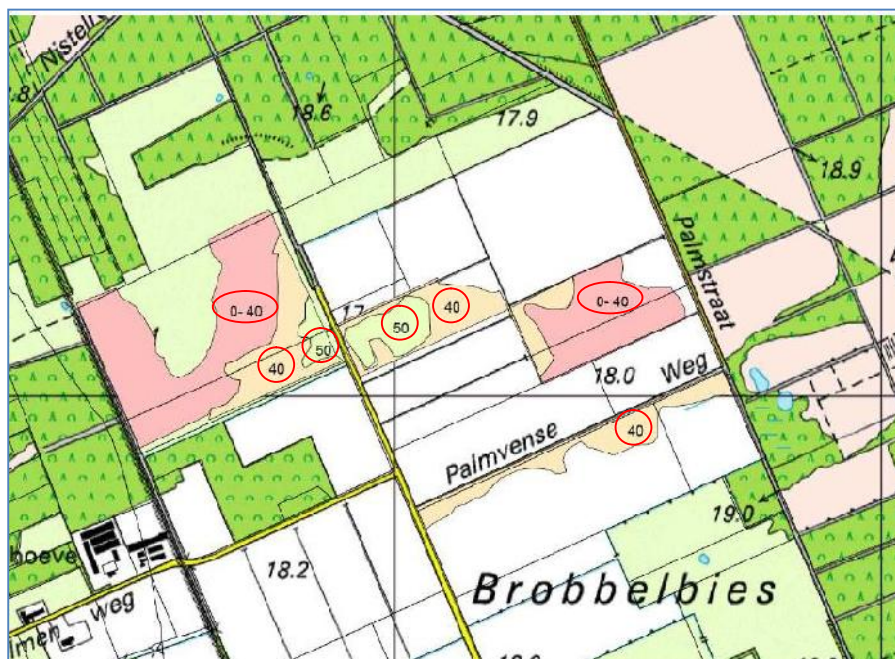
De Maashorst in beweging

Er zijn veel positieve natuurontwikkelingen gaande in De Maashorst. Het grootste nieuws is wel dat op 4 november 2013 de provincie Noord-Brabant kenbaar gemaakt heeft circa elf miljoen euro beschikbaar te stellen, wat aangevuld is door de Maashorstgemeenten, Staatsbosbeheer (SBB) en het Waterschap tot dertien miljoen Euro. Met dit geld zal in vijf jaar tijd ARK Natuurontwikkeling, in samenwerking met stuurgroep De Maashorst, 238 hectare voornamelijk landbouwgronden aankopen en inrichten tot natuur. Deze gronden liggen voor een belangrijk gedeelte in het centrale begrazingsgebied. Op bijgevoegde kaart is te zien welke gronden tot natuur omgezet moeten gaan worden.

Overzicht welke gronden tot natuur omgezet moeten worden

Het hart van De Maashorst is wel het Brobbelbies. Met deze aankopen kan het Brobbelbies weer gaan brobbelen en een gedeelte van zijn oude glorie terugkrijgen. Een aanzet hiervan is inmiddels gemaakt door SBB. Op dit moment wordt van diverse percelen in de Brobbelbies, die al in bezit zijn van SBB, de (humus)rijke bovenlaag afgehaald. Het vrijgekomen zand wordt gebruikt om de taluds te maken voor de twee ecoducten. Het oude Palmven wordt hierdoor weer hersteld. Nu nog de ontwateringssloot dempen en het Palmven gaat weer leven.

***Afgravingen Brobbelbies:
de getallen geven de diepte aan van het af te graven zand***

Ook aan de Grensweg wordt hard aan het bos getimmerd. Hier wordt aan bosomvorming gedaan, wat vastgelegd is in het Natuurplan De Maashorst. Er wordt een bosrand gecreëerd om een geleidelijke en natuurlijkere overgang van het open middengebied naar het bos te krijgen. Bosgebied Udenoord is een belangrijk infiltratiegebied van regenwater. Door de hoogteverschillen in het gebied stroomt grondwater naar de lager gelegen beekdalen. Hierdoor kunnen er bijzondere plantensoorten groeien.

Aanpak omvorming

Aan de Grensweg worden delen van het bos gekapt om een geleidelijke en glooiende overgang te krijgen van het open middengebied naar het gesloten bos. Het gebied is ontgonnen en de mens heeft er bos en landbouwgronden aangelegd met rechte lijnen. Door middel van dit project worden deze rechte lijnen eruit gehaald en wordt de bosrand aangepast aan het natuurlijke reliëf. Het open terreindeel wordt in het bos gehaald. Een aantal groepen van inheemse loofboomsoorten worden behouden, zodat er afwisseling ontstaat in heide en groepjes bomen. In de lage terreindelen waar bos wordt gekapt, wordt de strooisellaag verwijderd (plaggen) om heideontwikkeling op gang te helpen. Er komen kronkelende wandelpaden die het natuurlijke reliëf volgen. De rechte paden (de Grensweg en de Kerstsparlaan) worden hiermee doorbroken, waardoor wandelen aantrekkelijker wordt.

Grondwater infiltreren

Naast het omvormen van het bos worden in het gebied meerdere sloten en greppels gedicht. Deze sloten zorgen er nu voor dat regenwater uit het gebied wordt afgevoerd. Door deze sloten te dempen kan het grondwater infiltreren en blijft het meer behouden voor het gebied. Dit komt ten goede aan de natuurontwikkeling. Tevens worden in het gebied enkele bomen geringd en omgeduwd om meer dood hout te krijgen. Dood hout is belangrijk, dit biedt voedsel, nestgelegenheid, schuilplaatsen en groeiplaatsen voor diverse plant- en diersoorten. Ter voorbereiding op de werkzaamheden zijn de bomen gemarkeerd: oranje voor de bomen die weggaan, blauw voor de bomen die blijven. Ook bomen rondom nesten van roofvogels blijven staan.

Maatregel:	Doel:
Bos kappen	- geleidelijke en gevarieerde overgang open middendeel naar bos - verminderen verdamping door omvorming naar heide en loofbos
Plaggen in lage terreindelen	- heide- en ven ontwikkeling op gang helpen
Dichten sloten en greppels	- gebiedseigen water langer vasthouden voor bevorderen infiltratie wijstgronden en creëren kansen voor natte heide/vennen in gebied
Verwijderen rechte paden	- ontginningstructuur eruit halen, vervangen door paden, volgend aan natuurlijk relief. Gebied was en blijft toegankelijk voor publiek

Legenda

- Natuurtechnische bosomvorming
- Bos + opslag verwijderen
- Aanplanten in exclosures
- Raster + aanplant bosrand
- Bos + opslag verwijderen langs sloten

Ik denk dat we goed moeten bijhouden wat voor effect genoemde maatregelen hebben op de vogelstand. Naar mijn mening zullen een aantal soorten fors toenemen en zullen er zelfs hopelijk nieuwe soorten aan toegevoegd kunnen worden. Hier ligt een taak voor ons te wachten. Ben benieuwd hoe het er over vijf jaar bij staat.

Jan-Willem Hermans

Bespreking IVN en Vogelwacht Uden

Op 1 oktober heeft het jaarlijks overleg tussen de besturen van IVN Uden en Vogelwacht Uden plaats gevonden. Het doel van deze avond is om de gemeenschappelijke activiteiten waar nodig beter op elkaar af te stemmen en elkaar te blijven informeren over relevante zaken in de beide verenigingen.

Gemeenschappelijke jaaragenda en de strooifolder voor 2014.

Gelukkig was tijdens dit overleg al bekend dat Peter Noy weer bereid is om de strooifolder te maken en te financieren. Hier zijn beide verenigingen hem uiteraard zeer erkentelijk voor.

Opzet van de publiekslezingen

Op verzoek van vele leden is besloten om niet meer alle lezingen op donderdagavond te houden. De lezingen zullen voor de helft op dinsdagavond plaatsvinden. Verder is de verdeling over het jaar iets gewijzigd. John Opdam en Annelies Vliexs zijn gevraagd drie avonden te organiseren, drie in de eerste maanden van het jaar en drie in de laatste maanden van het jaar.

Dia-avonden eigen werk

Het blijkt lastig om deze avonden gevuld te krijgen. Van de zijde van het IVN is nog minder animo dan van de Vogelwacht. Afgesproken is om nogmaals uit te leggen dat de leden de lat niet te hoog moeten leggen en dat Jacques Raats graag advies geeft.

Natuurpad Groenhoeve

Beide verenigingen hebben actief bijgedragen aan de totstandkoming van het natuurpad bij de Groenhoeve. De werkgroep die hiervoor is opgericht blijft in stand, maar kan nog wel ondersteuning gebruiken voor het onderhoud. VLU zal hier naar alle waarschijnlijkheid ook een bijdrage aan gaan leveren. Maar uiteraard is een ieder die zich geroepen voelt van harte welkom. Verder zijn een aantal praktische zaken rondom de Groenhoeve besproken.

Maashorstfair

Deelname aan de Maashorstfair is besproken. Wanneer de opzet blijft zoals in 2013 zullen beide verenigingen met plezier blijven deelnemen aan deze fair.

Gemeenschappelijke excursie naar Tiengemetten

De jaarlijkse gemeenschappelijke excursie naar Tiengemetten was een groot succes. Voor zowel de liefhebbers van planten als van vogels is dit eiland zeer de moeite waard en zal niet snel vervelen. Er is dan ook besloten om deze excursie de komende jaren te blijven herhalen. Dus de mensen die deze excursie dit jaar gemist hebben, geen nood, in 2014 staat hij weer op de agenda.

Naamsbekendheid

In het kader van de naamsbekendheid van beide verenigingen is nagedacht of Natuurcentrum De Maashorst hierin een rol zou kunnen spelen.

Verder is het cursusprogramma van beide verenigingen besproken en is vastgesteld dat het IVN in 2014 weer aan de beurt is om de nieuwjaarsreceptie te organiseren. Deze zal op zondag 5 januari a.s. worden gehouden in de Groenhoeve. We rekenen op jullie komst!

José Escher

Bijzondere Waarnemingen

Hier weer een greep uit de bijzondere waarnemingen van onze regio, dit keer van begin september tot en met eind november. Een periode die volop in de trektijd valt. Dit is ook aan onderstaande waarnemingen te zien. Door diverse leden zijn er vele uren op de telposten besteedt. De verslagen en ook foto's zijn te vinden onder de weekverslagen van trektellen. Helaas heb ikzelf dit jaar weer eens de Zeearend gemist. Volgend jaar maar weer proberen! Wil je op de hoogte blijven kijk regelmatig op onze site www.vogelwachtuden.nl.

Voor het direct doorgeven van bijzondere waarnemingen hebben we nu een Whatsappgroep opgericht. Meer informatie hiervoor is te vinden op ons Forum onder 'Waarnemingen'.

Morinelplevier (foto Marc Gottenbos)

Peter van de Braak (Inventarisatiewerkgroep), telefoon: 0413-253586.
E-mail: petervandebraak@gmail.com

Datum	Aantal	Soort	Locatie	Waarnemer
01-09-2013	1	Draaihals	Maashorst - Begrazingsgebied	Gerard van Aalst
02-09-2013	1	Smelleken	Maashorst - Brobbelbies	Harry Claasen
05-09-2013	4	Visarend	Maashorst - Munse Heide	Wim Gremmen
06-09-2013	1	Duinpieper	Maashorst - Brobbelbies	Leo Ballering
09-09-2013	1	Zwarte Wouw	Reek	Kell Eradus
10-09-2013	1	Visarend	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
13-09-2013	2	Grauwe Kiekendief	Uden - buurtschap Hoeven	Ron van Rossum
13-09-2013	1	Zwarte Ooievaar	Maashorst - Brobbelbies	Toy Janssen
18-09-2013	4	Zeearend	Telpost Brobbelbies Noord	Harry Claasen
20-09-2013	5	Roodkeelpieper	Telpost Brobbelbies Noord	Henk van den Acker
22-09-2013	1	Morinelplevier	Maashorst - Brobbelbies	Harry Claasen
23-09-2013	1	Duinpieper	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
28-09-2013	4	Rode Wouw	Maashorst - Brobbelbies	Harry Claasen
30-09-2013	1	Grote Pieper	Maashorst - Brobbelbies	Arend Vermaat
12-10-2013	1	Kraanvogel	Volkel - Hemelrijk	Marc Poulussen
19-10-2013	1	IJsgors	Telpost Brobbelbies Zuid	Jan Verhoeven
19-10-2013	1	Kanoet	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
20-10-2013	1	Kleine Rietgans	Maashorst - Brobbelbies	Leo Ballering
20-10-2013	1	Kraanvogel	Maashorst - Brobbelbies	Peter van de Braak
20-10-2013	1	Toendraslechtvalk	Telpost Brobbelbies Noord	Henk van den Acker
26-10-2013	1	Bonte Kraai	Maashorst - Brobbelbies	Arend Vermaat
05-11-2013	1	Europese Kanarie	Telpost Brobbelbies Noord	Henk van den Acker
15-11-2013	1	Smelleken	Maashorst - Brobbelbies	Titia van Heusden
24-11-2013	1	Rode Wouw	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst

Najaarstrektelling 2013: weer nieuwe records

Al sinds het begin van deze eeuw zijn er een aantal fanatiekelingen binnen de Vogelwacht die jaarlijks op telpost Brobbelbies-Noord nauwkeurig noteren welke vogelsoorten en aantallen er over de Maashorst naar hun overwinteringgebieden trekken. Niet af en toe of alleen met mooi weer, nee van 1 september tot 30 november is er vrijwel iedere dag iemand te vinden die het luchtruim in de gaten houdt. Nu kunnen we in dit Bruujsel gaan opsommen wat er van dag tot dag in de afgelopen maanden gezien is, maar dat is allemaal op de website terug te lezen in de uitgebreide weekverslagen die door Arend Vermaat samengesteld worden. Je kunt ze vinden door in de linkerkolom van de Home-page te klikken op *ôTrekkel seizoen 2013ô* onder het kopje *ôTrekten* Maar mocht je het hele seizoen niet op het telpunt geweest zijn en ook de weekverslagen niet gevolgd hebben, dan volgt hieronder een beknopt overzicht van wat leuke items en wetenswaardigheden.

Vlinders op de telpost

Behalve vogels trekken er ook jaarlijks verschillende soorten vlinders over de telpost. Naast de gebruikelijke soorten als Koninginnepage, Atalanta, Dagpauwoog, Kleine Vos en Distelvlinder werd er dit jaar voor het eerst een Kolibrievlinder gezien. Deze dagactieve nachtvlinder kan net als een kolibrie door zijn supersnelle vleugelslagen stil in de lucht hangen terwijl hij met zijn lange tong honing uit een bloem zuigt. Van de Oranje Luzernevlinder werd op 8 augustus een nieuw dagrecord gevestigd: maar liefst 27 exemplaren werden er die dag waargenomen.

***Oranje Luzernevlinder
(foto Peter van de Braak)***

Paapjes in de maïs

Door vanaf een keukentrap over de maïs te kijken blijkt een perfecte manier om Paapjes te tellen. Op 9 september kunnen er zo zestien geteld worden: een nieuw dagrecord. Een dag later sneuvelt ook het oude dagrecord van de Huiszwaluw, dat stond op 821 op 2 september 2009 en wordt nu aangescherpt naar 952.

***Speuren naar Paapjes
(foto Arend Vermaat)***

Gewone soorten toch bijzonder

Veel soorten die op de telpost gezien worden zijn niet echt verrassend: dat er jaarlijks vele zwaluwen, Gele Kwikstaarten en Boompiepers naar het zuiden trekken zal geen enkele vogelaar verbazen. Soms worden er echter heel gewone vogels gezien waarvan je niet gauw zou verwachten dat ze ook trekgedrag vertonen. Bijvoorbeeld omdat het typische standvogels of hele slechte vliegers zijn. Leuk is het dan om in de verslagen te lezen dat op 15 september een trekkende Matkop werd waargenomen. Pas het derde exemplaar sinds er op Brobbelbies-Noord trekvogels geteld worden.

En nog veel spectaculairder: diezelfde dag trok er een Meerkoet al roepend over, een nieuwe soort voor de telpost. Bij ons een standvogel, maar de Oost-Europese Meerkoeten trekken jaarlijks naar het westen om in ons vrij milde zeeklimaat te overwinteren.

Niet gevleugelde bezoekers

Naast de vaste tellers en overtrekkende vogels doen jaarlijks ook andere bezoekers de telpost aan.

Zo werd het telpunt eind september door een grote groep boswachters van Staatsbosbeheer bezocht die in de Maashorst op excursie waren. Ze vielen met hun neus in de boter: er trokken net drie Ooievaars over. Na hun lunch op de telpost waarbij ook onze tellers een hapje mogen mee-eten, krijgen de boswachters wat uitleg over vogeltrek en de Maashorst te horen.

Boswachters op bezoek

Wisselende top drie

Afhankelijk van het weer kan de trek van sommige soorten het ene jaar later op gang komen dan het andere. Dat blijkt wel uit de top drie van talrijkste soorten in september. In 2012 bestond die top drie nog uit Boerenwaluw, Vink en Graspieper, dit jaar staat de Boerenwaluw wederom op één maar nu gevolgd door de Huiswaluw en de Kolgans. Van de Kolgans is de trek in de laatste dagen van september massaal op gang gekomen terwijl de Vinken nog helemaal niet en de Graspiepers nog nauwelijks op trek zijn.

***Boerenwaluw
(foto John Hermans)***

Leucistische Holenduif

Op 9 oktober vloog een leucistische Holenduif over de telpost. Leucisme is een kleurafwijking die weinig voor komt en vaak wordt verward met albinisme. Echter bij leucisme hebben de betreffende dieren normale en dus geen rode ogen. Bij leucisme vindt er een 'storing' plaats in de overdracht van de melaninepigmenten naar de veercellen. Bij een leucistisch dier wordt dan ook normaal melanine geproduceerd in de basiskleurcellen en deze basiskleurcellen veranderen dan ook gewoon in kleurcellen. Het komt echter niet tot het afzetten van melanine in de veercellen met als gevolg kleurloze (witte) veren. Dit verschijnsel kan zich beperken tot slechts enkele plaatsen, maar is ook over het hele lichaam mogelijk. Leucistische vogels kunnen net zo oud worden als ónormale vogels. Het enige extra risico dat ze lopen is dat ze door hun kleur meer opvallen als hun gekleurde soortgenoten. Bij albinisme zijn de risico's wel groter omdat deze dieren ook nog een slechter gezichtsvermogen hebben.

***Deels leucistische Merel
(boven) en albinistische
Merel (onder)***

Meer en meer Grote Zilverreigers

De toename van het aantal broedende Grote Zilverreigers in Nederland en onze buurlanden lijkt ook zijn weerslag te hebben op het aantal dat trekkend op de telpost wordt waargenomen. Op 14 oktober werd een nieuw dagrecord gevestigd van twintig exemplaren (waarvan achttien in één groep!). In totaal werden er dit jaar 45 geteld, iets minder dan het record in 2012, dat waren er 62.

Topdagen niet te voorspellen

Op het telpunt maken ze goede en minder goede teldagen mee. Door de resultaten op de noordelijker gelegen telposten in de gaten te houden kun je soms wel inschatten of we een ógolfjeō van een bepaalde soort kunnen verwachten. Een topdag van Wespendieven op het Zweedse telpunt Falsterbo kan enkele dagen erna ook voor meer Wespendieven in onze contreien zorgen. Maar de klok erop gelijkzetten kun je helaas niet. Harde westenwind drijft vogels verder het binnenland in en de trekbanen komen dan meer over Duitsland te liggen. Stevige noordoostenwind houdt vogels zelfs helemaal aan de grond: het is natuurlijk niet fijn als je overwegend zuidwest moet vliegen en de wind blaast hard onder je verenkleed. Een matige zuidoostenwind is vaak wel ideaal om trek te tellen: een klein beetje tegenwind vinden de vogels niet erg en vanuit het oosten worden ze dan over Nederland gedreven. Over zee vliegen ze liefst zo min mogelijk dus is er sprake van stuwing boven ons land. En op zaterdag 19 oktober was het zoōn dag. Liefst 68.141 vogels trokken er die dag over de hoofden van onze tellers. Dit aantal bestond voor bijna de helft uit Vinken (32.511 exemplaren), van deze soort werd echter geen nieuw dagrecord genoteerd, dat staat nog steeds op 7 oktober 2008 toen er 44.387 Vinken overvlogen. Ook voor de Buizerd was het geen nieuw dagrecord, maar 461 exemplaren mag zeker een topdag genoemd worden. Van de Veldleeuwerik werd wel een nieuw record gevestigd: 8.204 exemplaren en daar lijkt je de klok wel op gelijk te kunnen zetten: het oude dagrecord was van 19 oktober 2012 toen 7.638 exemplaren overkwamen. Ook een nieuw dagrecord voor de Kievit (3.744) en flinke aantallen Houtduiven (13.408) en Spreeuwen (6.438). Totaal werden er op deze dag 55 vogelsoorten genoteerd, wat een erg mooie score is.

Nog een nieuwe (onder)soort

Op 20 oktober wordt er een valk in de dode boom tegenover de telpost ontdekt. Dat blijkt een lastig beest en er worden veel fotoōs van gemaakt. Met behulp van deskundigen elders in het land blijkt het een Toendra Slechtvalk te zijn. Dat is een ondersoort van de Slechtvalk uit het verre noorden. Op 22 oktober volgt nog een topdag met in totaal 43.594 vogels, deze komt op de derde plaats qua aantallen, en ook hier was de windrichting zuidoost. Naast grote aantallen Vinken, Spreeuwen en Houtduiven wordt er deze dag ook een nieuw dagrecord van de Kruisbek genoteerd: totaal 77 exemplaren. Dit is bijna een verdubbeling van het oude record.

De relatief warme oktobermaand leverde niet alleen nieuwe dagrecords op qua aantallen. Er sneuvelden ook records van de laatste dag waarop bepaalde soorten gezien werden. Zo werden de Oranje Luzernevlinder en de Kleine Parelmoervlinder nog op 30 oktober gezien.

Torenvalk
(foto Harry Claasen)

Veldleeuwerik
(foto John Hermans)

Toendraslechtvalk
(fotoōs Willie de Vries)

Nieuw uitzicht

Begin november begint Staatsbosbeheer met de herinrichting van het gebied rond de telpost. Een graafmachine graaft grond weg op de plek waar vroeger, voor de ruilverkaveling, het Palmven moet hebben gelegen. De vrijgekomen grond wordt gebruikt voor ophoging van de nieuwe natuurbruggen over de A50. Dit kan voor de telpost een interessante ontwikkeling zijn. Een nat biotoop is vaak aantrekkelijk voor vogels om te foerageren of te rusten dus dit kan de komende jaren nog leuke waarnemingen opleveren.

Totaal werden er in 2013 maar liefst 116 vogelsoorten op de telpost waargenomen, waarvan één nieuwe, de Meerkoet en van de Slechtvalk werd een nieuwe ondersoort genoteerd: de Toendra Slechtvalk*. Hieronder een alfabetisch overzicht:

Aalscholver	Groenling	Koolmees	Sperwer
Appelvink	Groenpootruiter	Koperwiek	Spreeuw
Barmsijs spec.	Grote Bonte Specht	Kraanvogel	Staartmees
Blauwborst	Grote Canadese Gans	Kramsvogel	Stormmeeuw
Blauwe Kiekendief	Grote Gele Kwikstaart	Kruisbek	Tapuit
Blauwe Reiger	Grote Lijster	Matkop	Tijftjaf
Boerenwaluw	Grote Mantelmeeuw	Meerkoet	Toendra Slechtvalk*
Bonte Kraai	Grote Pieper	Merel	Toendrarietgans
Boomleeuwerik	Grote Zilverreiger	Morinelplevier	Torenvalk
Boompieper	Havik	Nijlgans	Turkse Tortel
Boomvalk	Heggenmus	Oeverwaluw	Veldleeuwerik
Bosrietzanger	Holenduif	Ooievaar	Vink
Bruine Kiekendief	Houtduif	Ortolaan	Visarend
Buizerd	Huisbus	Paapje	Watersnip
Duinpieper	Huiswaluw	Pimpelmees	Wespendief
Ekster	IJsgors	Putter	Wilde Eend
Europese Kanarie	Kauw	Regenwulp	Witgat
Fitis	Keep	Rietgors	Witte Kwikstaart
Gaai	Kievit	Ringmus	Wulp
Geelgors	Klapexster	Rode Wouw	Zanglijster
Gekraagde Roodstaart	Kleine Karekiet	Roek	Zeearend
Gele Kwikstaart	Kleine Mantelmeeuw	Roodborst	Zilvermeeuw
Gierzwaluw	Kleine Rietgans	Roodborsttapuit	Zomertortel
Goudplevier	Kleine Zwaan	Roodkeelpieper	Zwarte Kraai
Goudvink	Kneu	Sijs	Zwarte Mees
Graspieper	Knobbelzwaan	Slechtvalk	Zwarte Ooievaar
Grauwe Gans	Koekoek	Slobeend	Zwarte Roodstaart
Grauwe Kiekendief	Kokmeeuw	Smelleken	Zwarte Ruiter
Grauwe Klauwier	Kolgans	Smient	Zwarte Wouw

Bron: Weekverslagen Arend Vermaat

Tekst: Mignon van den Wittenboer

Paapje
(foto Willy van Lanen)

Halve dag excursie naar de Osse Polder

Met twee auto gingen we op zondag 24 november van de Groenhoeve naar de Osse polder. Omdat ik in Schaijk woon, had ik een vraag op het forum gezet om bij Oss aan te sluiten en het werkt! Peter van de Braak appte terug, dat ik bij de Ruwaard opgepikt zou worden. Super! Het was erg rustig bij de Aldi en de Action om 8.15 uur. Met twee volle auto's gingen we naar Oss-Noord: Jan-Willem, Peter, Koos, Isidro, Theo, Stijn, Harrie en ik. Na een half uur krijg ik een bericht van Peter Noy of ik een verslag wil maken. Is dit ook het gevolg van het forum? Peter van de Braak houdt de waarnemingen bij en zal die naar mij mailen, dus bij deze. Met dank aan Peter.

Overzichtskartaal van de Osse Polder

Vanuit de Huizenbeemdenweg gingen we via de Gewandeweg een zand-, nou ja modderpad op. Hier begon het met een Buizerd die op een paaltje zaté en nog eené en nog een. We zagen ook nog een groep Kieviten, een Aalscholver en een paartje Torenavken. We kwamen weer op een verharde weg en gingen door de polder waar Zilverreigers, een Blauwe Reiger, maar ook Meerkoetjes, een groep Stormmeeuwen en Kauwen zichtbaar waren ené een Buizerd. Verderop nog meer Spreeuwen en een grote groep Kokmeeuwen. Heel mooi waren de Knobbelzwanen en wat Smienten op de Wetering en jawelé weer een Buizerd. Verder de polder in komen een Merel en Zwarte Kraaien voorbij en een Torenavk. Bij Voorbroek (Lith) stuiten we op een Vink, Turkse Tortels en Holenduiven en laat zich een Ruigpootbuizerd prachtig in de telescoop zien. Hij blijft rustig zitten en laat zich bewonderen. Een Blauwe Kiekendief en een Torenavk komen over en weer zijn er Zilver- en Blauwe Reigers te zien. Even verderop weer een Buizerd. Bij de brug over de Hertogswetering stoppen we weer om een groep Kramsvogels te bekijken die in een struik landt. Ook hier weer een aantal Zilverreigers maar ook Krakeend, veel Smienten, Wintertaling en Futen en nog een paar Graspiepers. We gaan verder richting Rosmalen, waar aan een wijk met kleurrijke houten huizen een water ligt met veel riet erom heen. De Blokken, zo heette dit volgens mij, volgens de ervaringsdeskundigen een prachtig stukje met veel variatie aan vogels.

We zagen er Knobbelzwanen, Vinken, Grote Canadese Ganzen, Nijlganzen, Kuifeend, Smient, Grote Zilverreiger, weer een Buizerd. Verder Krakeend, Kuifeend, Bergeend, Pijlstaart, meesjes en Kolgans. Later op een erf ook Huismussen, Putters, Ekster en Zanglijster. Richting Lith zien we weer Zilverreigers, Wilde Zwanen, Grauwe Ganzen, Kleine Zwanen en Knobbelzwanen. Al richting het oosten rijdend kwamen we weer bij de Hertogswetering uit en daar zwom Waterhoen, weer een Dodaars, maar ook stonden er Zilverreigers. En natuurlijk é een Buizerd. Ook weer een Torenavk, Buizerd, Turkse Tortels en veel Spreeuwen. We gaan naar de Maas en zien daar Fuut en Fazant en weer Kramsvogels. In een wilg rondom Lith zag Peter een Steenuil zitten. Prachtig! Op een water bij Lithoijen: Tafeleend, Bergeend, Krakeend, Wilde Eend, Wintertaling en Blauwe reiger en natuurlijk een Buizerd. Met een ommetje via Macharen en Haren weer terug richting Oss pikten we nog een Groene Specht, Kauwen en een Grote Zilverreiger mee. Al met al een koude maar vogelrijke ochtend met soms wat regen maar ook Ruigpootbuizerd en Steenuil. De Osse polder, de moeite waard!

Op een brug over de Hertogswetering

Ria de Vent

Sovon viert 40-jarig bestaan

Eind november staat elk jaar de landelijke Sovondag op het programma. Vogelaars uit heel Nederland komen hier op af. Dit jaar extra feestelijk in verband met het veertigjarig bestaan. Meer dan 2.500 mensen wisten de weg naar de Reehorst in Ede te vinden. Hieronder ook circa vijfentwintig leden van de Vogelwacht Uden, inclusief jeugdleden. Voorgaande jaren werd dit festijn in Nijmegen gehouden. Voor de jeugd was een apart programma gemaakt, dat zich grotendeels buiten afspeelde. De capaciteit van de zalen was nu groter dan voorgaande jaren, maar de belangstelling was zo groot dat bij sommige lezingen niet iedereen een plek kon vinden. Ook was het niet altijd even gemakkelijk om door in het gekrioel van al die mensen, de juiste weg te vinden van de ene naar de andere zaal. Dit te meer omdat in die loopruimtes zo'n negentig stands stonden van organisaties die iets op vogelgebied te bieden hadden. Van verrekijker tot verre reis en van vogelkunst tot vogelvoer, over alles was info te verkrijgen.

Sovon houdt zich met een heel scala van onderwerpen bezig. De verspreiding van vogelsoorten en de aantallen waarin ze voorkomen, de veranderingen hierin en de oorzaken ervan. Uit alle onderzoeken en publicaties hierover had de organisatie een programma van 37 lezingen, verspreid over vijf zalen samengesteld. Kwalitatief hoogstaande lezingen. De keuze viel niet mee. Ga je naar 'De raadselachtige schemervlucht van de gierzwaluw' dan mis je weer de lezing over 'Het jaar van de Patrijs'. En kiezen tussen 'Brandganzen op Spitsbergen' en 'Zwartkopmeeuwen in de delta' valt niet mee.

Ook is tijdens deze landelijke dag duidelijk geworden dat de techniek als hulpmiddel in de onderzoekswereld van de vogels steeds meer en steeds geavanceerder wordt. We hebben het dan niet over camera's en telescopen, maar over het gebruik van radar, gpsloggers en geolocaters. De kleinste van dit soort dataloggers weegt minder dan één gram en is daardoor zeer geschikt om kleinere trekvogels te volgen zoals de Noordse Stern. Probleem is nog wel dat de vogel ook terug moet keren van zijn wereldreis, want de gegevens kunnen niet op afstand worden afgelezen. Hier was een zeer interessante lezing over: 'Nederlandse Noordse Sterns vliegen door drie oceanen naar de ander kant van de wereld'. Er waren zeven vogels met zo'n geolocator uitgerust en alle zeven zijn ze ook weer teruggekomen met een karrenvracht aan informatie, maar met nog steeds minder dan één gram extra aan hun pootje. Peter van de Braak heeft deze lezing gemist, want tegelijkertijd was de prijsuitreiking van het jeugdprogramma en daar was hij als een van de animatoren van de Jeugd Vogelwacht Uden ook zeer benieuwd naar. En terecht, want ze hebben een paar leuke prijzen gewonnen. Conclusie aan het eind van de dag: een vermoeiende, maar zeer interessante dag. Ook Sovon is meer dan alleen maar vogels kijken en tellen.

Martien van Dooren

Vogelwacht Uden is sterk vertegenwoordigd tijdens de Sovondag

Nationale Natuurwerkdag

Op zaterdag 2 november, uitgeroepen tot Nationale Natuurwerkdag, heeft onze werkgroep VLU een werkdag gepland op de grens van Uden, Erp, Boekel en Veghel. Hoezo nationaal?

Op het punt waar de Meerkensloop in de Leijgraaf verdwijnt, hebben we een aantal jaren geleden een bosje aangelegd met een mooie poel. Dit gebied is eigendom van de gemeente Uden. Overigens is het stuk Uden langs de Meerkensloop en de Leijgraaf enkele jaren geleden door de gemeente Uden prachtig ingericht. Ga hier eens kijken in het voorjaar, zeer de moeite waard, en een compliment naar de gemeente waard. Nu Boekel nog! Het leemrijke zand heeft de beplanting goed gedaan met als gevolg dat de poel dreigde overgroeid te raken. Ook het bosje mocht wat uitgedund worden. Een heel karwei, dat met de hand uitgevoerd zou gaan worden. Gelukkig hadden we een ruime opkomst van zo'n twintig vrijwilligers, met zelfs een gezin dat de twee zonen en dochter meegenomen had. Vol goede moed begonnen we aan de Elzen. Al gauw bleek dat enkele stammen zo dik waren dat dit met handwerk bijna niet te doen was. De pauze kwam dan ook als een welkom rustmoment. Tijdens de pauze onder het genot van een bakje koffie en peperkoek werden weer allerlei zaken besproken. Na de pauze namen Huub en Maurice, trouwe leden van onze club en in dienst van de gemeente Uden, de motorzaag ter hand. Ikzelf heb aan de overzijde van de Leijgraaf, waar we enkele jaren geleden een boomstronk omgeduwd hebben als broedwand voor IJsvogels, de stronk steil afgestoken. Deze ligt er nu schitterend bij voor de IJsvogel. Nu maar hopen dat we een niet al te strenge winter krijgen, zodat veel IJsvogels de winter overleven en op zoek gaan naar geschikte plekken. Een betere plek is er volgens mij voor een IJsvogel in de buurt niet te vinden.

Na dit werk bleken de bomen plat te liggen en hebben we deze ontdaan van zijtakken en op een mooie ril gelegd. Willem heeft samen met de kinderen de boomstammen zodanig opgestapeld dat muizen en ander klein spul hier een mooie schuilplaats hebben. Moe maar voldaan zijn we iets na twaalfen weer naar huis gegaan. Een mooie klus geklaard. Zien we jouw bij de volgende werkdag?

Jan-Willem Hermans

Luisteren naar de uitleg van de werkzaamheden door coördinator Willem Peters

Vogelwacht - Winkel

Wilt u iemand verrassen met een op vogels georiënteerd cadeau? Of wilt u uw vogelkennis verbeteren met behulp van een goede gids?

Wellicht staat in onderstaande lijst iets van uw gading. Mocht er niets voor u bijzitten, kijk dan ook eens op de website van de Vogelwacht.

In onderstaand overzicht is aangegeven, welke artikelen wij in voorraad hebben:

Boeken en veldgidsen:

- 1-2-3- Natuurgidsen Vogels ú 10,00
- Arendsoog ú 12,00
- Creatief vogels fotograferen ú 17,00
- De dwergganzen van Anjum ú 17,00
- De grauwe klauwier ú 15,00
- De kiekendieven van het Oldambt ú 19,00
- Dieren fotograferen ú 17,00
- Erfvogels in beeld ú 3,50
- IJsvogels ú 15,00
- Kerkuilen ú 13,00
- Living on the edge ú 50,00
- Mus ú 12,00
- Nesten in beeld ú 3,50
- Nieuwe zakgids Vogels ú 12,00
- Tuinvogels in beeld ú 3,50
- Vogelherkenningskaart ú 4,00
- Uilen van Europa ú 35,00
- Veldgids Roofvogels ú 25,00
- Veldkijker, de natuur dichtbij ú 12,00
- Vogels, lichaamsbouw en gedrag ú 24,99
- Vogels over de vloer ú 17,00
- Vogels van Europa ANWB ú 25,00
- Vogels van maand tot maand ú 11,50
- Vogels voor elke dag ú 10,00

CD's en DVD's

- Cd's met vroege vogelzang 3 Nico de Haan, vogels van plas en moeras ú 10,00
- DVD Onze zwanen en wilde ganzen ú 17,00

Verrekijkers:

- Riemenstelsel voor kijker of fototoestel (Harness) ú 12,00

Andere artikelen:

- Vogelwacht Uden sticker (oude logo)..... gratis!
- Vogelwacht Uden sticker (nieuwe logo)..... gratis!
- Vogelwachtbadge (oude logo)..... ú 1,00
- Vogelwachtspeeldje (een ómustô voor leden, oude logo)..... ú 5,00
- Voederhuis ú 10,00
- Verjaardagskalender ú 5,00
- Klompje ú 3,00
- Opvangschaal vogelvoer ú 9,00

Werkgroep Vogelwacht-Winkel:

De medewerkers van de winkels zijn: Ria de Vent, Henk Arnoldussen, Bart Gras en Koos Doorten.

De winkel bevindt zich fysiek bij: **Koos Doorten**

Kruisstraat 13,
5388 CH Nistelrode
Telefoon: 0412-650180

Bestellingen via de website van Vogelwacht Uden: www.vogelwachtuden.nl
en klik op óalgemeenô, daar vind je de winkel.

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

SWAROVSKI

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van **SUPER-TELE-FOTOGRAFIE** open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,..50,..60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Nobru
TECHNISCH PERSONEEL BV

Dé specialist voor technische functies

- **Opdrachtgevers** kunnen vacature(s) voorleggen aan Nobru waarna zij zich toelegt op het, binnen de gestelde termijn en budget, adequaat vervullen van de personeelsbehoefte.
- **Werkzoekenden** met een technische of technisch/commerciële achtergrond kunnen bij Nobru terecht voor advies en bemiddeling naar een duurzame baan bij een van haar opdrachtgevers.

De belangrijkste vakgebieden waarbinnen Nobru Technisch Personeel werkzaam is, zijn:
Elektrotechniek, Werktuigbouwkunde, Bouwkunde en Civiele Techniek.

Nobru Technisch Personeel B.V.
Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73
5400 AB Uden

Telefoon: 0413-243610
Fax: 0413-243615
E-mail: info@nobru.nl
Internet: www.nobru.nl

premium honden & katten voeders,

ZOËN KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!

www.4feedt.nl

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	ú 34,00
20 kg Krokante brok:	ú 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	ú 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	ú 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	ú 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	ú 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	ú 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

U bent ook van harte welkom in onze winkel:
Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

Kijk eerst op www.4feedt.nl voor de openingstijden!!

Meer informatie en VOORDELIG on-line shoppen (> 1.000 artikelen):

www.4feedt.nl

Of vraag een folder aan: 0413 - 266 398

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag
advies én alles voor een
voordelige prijs

De Kleuter
tuincentrum

OOK VOOR TUINONTWERP,
AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en
kennis van zaken heeft?

**Laten we
kennismaken!**

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413 - 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Voor boeken en tijdschriften gaat u naar:

Boekhandel Bert van der Heijden

Mondriaanplein 12, 5401 HX UDEN

Telefoon: 0413-260907

Internet: www.libris.nl

E-mail: bertheijden@libris.nl

Gordijnen
vloerbedekking
binnenzonwering
raamdecoraties
enz.

Neringstraat Oost 7-9
5401 GM Uden
Tel.: 0413-250510
Fax.: 0413-247210

www.vloerenraam.nl

Een huiscollectie Impressions;
een collectie met veel keus en
kwaliteit, speciaal voor u
geselecteerd en vervaardigd.
WELKOM

'De Bloemenkelder'

Botermarkt 7
5404 NV UDEN

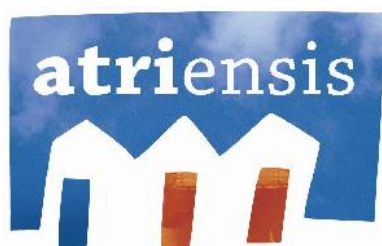
Tel.: 0413-267988
Fax: 0413-257584

Onderdeel van The Florist Bloemen en Planten

Voor meer informatie:
www.theflorist.nl

Botermarkt 7, 5404 NV Uden, Tel.: 0413 - 26 79 88

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Pastoor Petersstraat 170-40
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Webite: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL
Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

**Slagerij
Frans Knobbout**

Drossaard 12
5403 ET UDEN
tel: 0413-267354

*Wij bieden u met zekerheid het
beste rundvlees uit Nederland*

COCK ULAND de fietsenwinkel

**Drossaard 47
5403 ES Uden
Tel. 0413-267088**

**Duifhuizerweg 8 Tel. 0413 363785
5406 TB Uden Fax 0413 342047**

*Voor al uw agrarisch
loonwerk*

**Wim de Wilt
tweewielers**

**Tweewielers Wim de Wilt v.o.f.
Kerkstraat 4, 5401 BE UDEN**

**Telefoon: 0413-262620
Telefax: 0413-255560
E-mail:
tweewielerswimdewilt@gmail.com**

snijders metaal

IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN

Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel.: 0413 - 262780

de Bruin

verzekeringen

**Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen**

Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOOIEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
5411 CK Zeeland Nbr
Tel: (0488) 45 21 15 www.tonnywillemssen.nl

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 5411 CK Zeeland Nbr Tel: (0488) 45 21 15 www.tonnywillemssen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
- Tuingereedschap
- Berekening benodigdheden
- Reparatie van tuin- en parkmachines
- Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
- Veetondeuses scharen, messen, etc.
- Levering en verkoop Shell/campinggas
- Levering en verkoop petroleum/gasolie
- 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n bank/giro- of andere betaalkaart

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo **JUMBO**

'DE BESTE SUPERMARKT VAN BRABANT'

Jumbo, Roland de Laak
Drossaard 14-18
5403 ET UDEN
Telefoon: 0413-267837

Foto de Vakman

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

foto.de
vakman
uden
wijchen

Marktstraat 10
5401 GH Uden
Spoorstraat 16
6602 AZ Wijchen

**Deskundig advies
lage prijzen**

www.fotodevakman.nl

voor wie goedkoop een camera wil kopen....

Hans van den Heuvel Machinale Timmerwerken

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

Leurke 2A
5427 EE BOEKEL
Tel.: 0492-323861
Fax: 0492-324013
Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

Kinderboerderij Groenhoeve Uden
Artillerieweg 3, 5403 PB UDEN
tel : 0413 - 250047

Open: ma- vrij vanaf 11 uur.
za en zo vanaf 13.30 uur.
Sluiting : zomer 17.00 uur.
Winter 16.30 uur.

www.kinderboerderij-uden.nl

